

Lördagen den
3 juni 1978

Lördagen den 3 juni

Kl. 09.00

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 26 maj.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1977/78:22 till utrikesutskottet

§ 3 Finansiellt stöd till Svenska Varv AB, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:76 med anledning av propositionen 1977/78:100 i viss del och propositionen 1977/78:174 om finansiellt stöd till Svenska Varv AB, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:100 bilaga 17 (industridepartementet) hade föreslagits under punkten G 2. Täckande av förluster på grund av garantier till den statliga varvskoncernen (s. 237 f.)

att riksdagen till Täckande av förluster på grund av garantier till den statliga varvskoncernen för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.

I propositionen 1977/78:174 (industridepartementet) hade föreslagits att riksdagen skulle

1. godkänna de ändrade riktlinjer för garantier och lån till fartygsbeställare som föredragande statsrådet hade förordat.

2. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att till utgången av juni 1980 ikläda staten garantier till fartygsbeställare till ett sammanlagt belopp av högst 600 000 000 kr. – utöver tidigare bemyndigande om 3 100 000 000 kr. – avseende upplåning i anslutning till beställning av fartyg hos svenska varv,

3. till Avskrivningslån till beställare av fartyg på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 175 000 000 kr.,

4. till Medelstillskott till Svenska Varv AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 950 000 000 kr.,

5. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att till utgången av år 1978 ikläda staten garantier till den statliga varvskoncernen till ett sammanlagt belopp av högst 1 050 000 000 kr. avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion,

6. medge att de garantier till ett sammanlagt belopp av 800 000 000 kr., som enligt av riksdagen förut lämnat bemyndigande fick lämnas till

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

varvsföretag ingående i en statlig varvskoncern, även fick gälla kundfordringar.

7. till Lån till Kockums AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 340 000 000 kr.,

8. till Avskrivningslån till varvsföretag på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats
dels de med anledning av propositionen 1977/78:174 väckta motionerna
1977/78:1936 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställts
att riksdagen skulle

1. uttala att den svenska varvsindustrin borde hållas på den nivå som riksdagen tidigare beslutat,

2. uppräknat stödet till Svenska Varv med 1 000 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit i propositionen 1977/78:174.

1977/78:1937 av Sten Svensson (m) och Sven Eric Lorentzon (m),

1977/78:1939 av Ralf Lindström (s) och Birger Rosqvist (s), vari hemställts
att riksdagen uttalade att även de mindre svenska varven borde kunna få del
av de medel som anvisades för alternativ verksamhet,

1977/78:1940 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen
skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om planeringen inom varvsindustrin.

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om regeringens ansvar för att fullfölja sysselsättningsutvecklingen enligt 1977 års riksdagsbeslut.

3. besluta om de finansiella resurser och bemyndiganden för regeringen som var nödvändiga för att förverkliga den sysselsättning som riksdagen förutsatt,

4. besluta om de tidsgränser för garantier till fartygsbeställare som föreslagits i motionen,

5. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande förhandlingar med Kockums.

6. till Avskrivningslån till varvsföretag på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 100 000 000 kr. förhöjt investeringsanslag om 350 000 000 kr.,

1977/78:1941 av Bo Siegbahn m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att det i propositionen föreslagna reservationsanslaget på 950 milj. kr. till Medelstillskott till Svenska Varv AB ändrades att avse ett förslagsanslag på samma belopp,

1977/78:1942 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala att inga ytterligare nedskärningar och avskedanden fick företas inom varvsindustrin,

2. uttala att målsättningen för svensk varvspolitik borde vara att bevara varvens kapacitet och utnyttja den för en framtida offensiv industripolitik,

3. hos regeringen begära förslag om förstatligande av samtliga svenska varv och rederier,

4. uttala att den nuvarande ledningen för Svenska Varv AB borde ersättas med en administration där de arbetande hade majoritet på alla nivåer och där tekniker och administrativ expertis var inriktade på att förnya och utveckla varvens kapacitet,

5. hos regeringen begära att ett program utarbetades för att utveckla den inrikes sjöfartens möjligheter och varvens deltagande häri,

6. hos regeringen begära att snara kontakter togs med regeringarna i de länder där intresse fanns för utbyggnad av högsjö- och inrikesflottorna,

7. uttala att Kockums s. k. gasprojekt infogades i varvsplaneringen,

8. hemställa hos regeringen om omedelbara garantier åt Kockums för byggande av den tredje resp. fjärde LNG-tankern, dvs. transportfartyg för naturgas i flytande form,

9. besluta att stödet till alternativ produktion höjdes till 500 000 000 kr.,

10. uttala att varvsindustrins utveckling borde knytas samman med en långsiktig industripolitisk plan för att snabbare utveckla produktion av sådana anläggningar och systemlösningar för vilka varvens kapacitet kunde användas,

dels den med anledning av propositionen 1977/78:150 (kompletteringspropositionen) väckta motionen 1977/78:1975 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt avsåg hemställa yrkandet 8 att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om förslag om sysselsättningsgaranti och alternativ produktion inom varven så att sysselsättningen där ej minskade – denna motion hade hänvisats till finansutskottet och sedermera i angiven del överlämnats till näringsutskottet,

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:798 av Rolf Hagel (apk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala sig för en statlig etablering inom rederinäringen för att skapa en stabil ekonomisk utveckling,

2. garantera långfristiga kreditgarantier till den svenska varvsnäringen för att säkra sysselsättningen och för att densamma kunde upprätthållas genom produktion av alternativa produkter,

3. bevilja långsiktiga lån och kreditgarantier till projekt inom varvs- och rederinäringen till intresserade länder, och

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

1977/78:1311 av Arne Pettersson m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

1. beträffande planeringen inom varvsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:798 yrkandena 1 och 3 samt yrkandet 2 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1936 yrkandet 1, motionen 1977/78:1940 yrkandet 1, motionen 1977/78:1942 yrkandena 1–6 och 10 samt motionen 1977/78:1975 yrkandet 8,

2. beträffande användning av s. k. 75 %-bidrag till företag inom varvsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1940 yrkandet 2 i ifrågavarande del.

3. beträffande s. k. beställarstöd att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 1 och med avslag på motionen 1977/78:1937 i ifrågavarande del och motionen 1977/78:1940 yrkandet 4 godkänna i propositionen angivna ändrade riktlinjer för garantier och lån till fartygsbeställare,

b) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 2 bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att till utgången av juni 1980 ikläda staten garantier till fartygsbeställare till ett sammanlagt belopp av högst 600 000 000 kr. – utöver tidigare bemyndigande om 3 100 000 000 kr. – avseende upplåning i anslutning till beställning av fartyg hos svenska varv,

c) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 3 till Avskrivningslån till beställare av fartyg på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 175 000 000 kr.,

4. beträffande medelstillskott till Svenska Varv AB att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 4 och med avslag på motionen 1977/78:1936 yrkandet 2 i ifrågavarande del till Medelstillskott till Svenska Varv AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 950 000 000 kr.,

b) avslå motionen 1977/78:1940 yrkandet 2 i ifrågavarande del och yrkandet 3 samt motionen 1977/78:1941,

5. beträffande garantier till den statliga varvskoncernen att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 5 och med avslag på motionen 1977/78:1936 yrkandet 2 i ifrågavarande del bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att till utgången av år 1978 ikläda staten garantier till den statliga varvskoncernen till ett sammanlagt belopp av högst 1 050 000 000 kr. avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion,

b) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 6 medge att de garantier till ett sammanlagt belopp av 800 000 000 kr., som enligt av riksdagen förut lämnat bemyndigande fick lämnas till varvsföretag ingående i en statlig varvskoncern, även fick gälla kundfordringar,

c) med bifall till propositionen 1977/78:100 bil. 17 punkten G 2 till

Täckande av förluster på grund av garantier till den statliga varvskoncernen för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

6. beträffande Kockums AB att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 7 till Lån till Kockums AB på tilläggsbudget III till stadsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 340 000 000 kr.,

b) avslå motionen 1977/78:1311 yrkandet 1, motionen 1977/78:1940 yrkandet 5 och motionen 1977/78:1942 yrkandena 7 och 8,

7. beträffande anslag för alternativ produktion vid varven att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 8 och med avslag på motionen 1977/78:798 yrkandet 2 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1940 yrkandet 6 och motionen 1977/78:1942 yrkandet 9 till Avskrivningslån till varvsföretag på tilläggsbudget III till stadsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisade ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.,

8. beträffande mottagare av statligt stöd till alternativ produktion vid varven att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1939,

9. beträffande de mindre varvens situation att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1937 i ifrågavarande del.

Följande sju reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högström, Sivert Andersson och Rune Johansson i Ljungby (samtliga s):

1. beträffande planeringen inom varvsindustrin, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1940 yrkandet 1 och med avslag på motionen 1977/78:798 yrkandena 1 och 3 samt yrkandet 2 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1936 yrkandet 1, motionen 1977/78:1942 yrkandena 1–6 och 10 samt motionen 1977/78:1975 yrkandet 8 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande användning av s. k. 75 %-bidrag till företag inom varvsindustrin, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1940 yrkandet 2 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande s. k. beställarstöd, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1977/78:174 mom. 1, med bifall till motionen 1977/78:1940 yrkandet 4 och med avslag på motionen 1977/78:1937 i ifrågavarande del godkänna av reservanterna angivna riktlinjer för garantier och lån till fartygsbeställare,

b) med anledning av propositionen 1977/78:174 mom. 2 bemyndiga

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

fullmäktige i riksgäldskontoret att till utgången av juni 1980 ikläda staten garantier till fartygsbeställare till ett sammanlagt belopp av högst 1 800 000 000 kr. – utöver tidigare bemyndigande om 3 100 000 000 kr. – avseende upplåning i anslutning till beställning av fartyg hos svenska varv.

c) med anledning av propositionen 1977/78:174 mom. 3 till Avskrivningslån till beställare av fartyg på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 525 000 000 kr..

4. beträffande medelstillskott till Svenska Varv AB, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 4 och med avslag på motionen 1977/78:1936 yrkandet 2 i ifrågavarande del till Medelstillskott till Svenska Varv AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 950 000 000 kr..

b) med anledning av motionen 1977/78:1940 yrkandet 2 i ifrågavarande del och yrkandet 3 samt motionen 1977/78:1941 till Medelstillskott till Svenska Varv AB på statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr. och därvid som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om förutsättningar för ianspråktagande av anslaget.

5. beträffande Kockums AB, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:174 mom. 7 till Lån till Kockums AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 340 000 000 kr..

b) med bifall till motionen 1977/78:1940 yrkandet 5 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om överläggningar med Kockums AB samt avslå motionen 1977/78:1311 yrkandet 1 och motionen 1977/78:1942 yrkandena 7 och 8.

6. beträffande anslag för alternativ produktion vid varven, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:174 mom. 8, med bifall till motionen 1977/78:1940 yrkandet 6 och med avslag på motionen 1977/78:798 yrkandet 2 i ifrågavarande del och motionen 1977/78:1942 yrkandet 9 till Avskrivningslån till varvsföretag på tilläggsbudget III statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisade ett investeringsanslag av 350 000 000 kr..

7. beträffande mottagare av statligt stöd till alternativ produktion vid

varven, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1939 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det har blivit något av en tradition i den svenska riksdagen att varvsfrågorna behandlas av riksdagen som en av de sista stora frågorna före sommaruppehållet, och den traditionen fullföljer vi i dag. Det har också blivit något av en tradition att riksdagens beslut i varvsfrågorna har kunnat tas i någorlunda enighet beträffande de grundläggande värderingarna och principerna. Och även om det till näringsutskottets betänkande finns fogade en del reservationer kan jag konstatera att när det gäller de stora huvuddragen i synen på varvspolitik, finns alltså denna breda enighet. Det är med tillfredsställelse jag noterar detta. Jag tror att förklaringen till denna enighet är att problemen omkring varven har en så betydande tyngd både nationellt och regionalt att man från skilda håll lagt ner speciell möda på att se dessa frågor i ett större perspektiv och försöka lösa problemen i samförstånd.

I de två föregående varvspropositionerna våren 1976 och våren 1977 har vi redovisat huvuddragen i den världsomfattande krisen för varvs- och rederinäringen. De utlöstes av händelserna på oljemarknaden 1973–1974. Det förelåg inom riksdagen då, som jag nyss nämnde, praktiskt taget enighet om att varvskapaciteten i Sverige liksom i andra betydande varvsländer måste reduceras på sikt med hänsyn till den helt förändrade situationen på fartygsmarknaden. De åtgärder som riksdagen beslutade om 1976–1977 hade som riktpunkt att sysselsättningsvolymen vid varven skulle minskas med drygt 30 % räknat från 1974 års nivå och t. o. m. 1979. I den målsättningen inbegrep man också nedläggningen av fartygstillverkningen vid Eriksberg i Göteborg.

Nedskärningarna har hittills fullföljts planenligt, jag är angelägen om att betona detta. Jag vill här också erinra om att det var mycket betydande ekonomiska åtaganden, inte minst om man jämför den svenska insatsen internationellt, som gjordes från den svenska statens sida, dels för att anpassningen till den lägre produktionsnivån skulle kunna ske på ett socialt acceptabelt sätt, dels för att ytterligare rådrum skulle vinnas för bedömningen av den framtida marknads- och konkurrensutvecklingen.

Det existerande fartygskreditgarantisystemet utökades väsentligt bl. a. genom att s. k. lagerproduktion infördes. Det är i realiteten en produktion av fartyg utan att det finns beställare. Vi accepterade den principen och vi fastställde ramen till nära 5 miljarder kronor, dvs. en mycket aktningvärd insats. Det s. k. beställarstödet infördes för att möjliggöra nyteckning av fartygsorder från svenska redare och svenska beställare. Fördelningen av insatsen var 3 100 miljoner i garantier och 1 300 miljoner i avskrivningslån. Till detta får man lägga dels kapitaltillskott i samband med bildandet av Svenska Varv AB – 1 635 milj. kr. disponerades för detta ändamål – dels medel i storleksordningen 1 300 milj. kr. för täckande av förluster i samband med avvecklingen av Eriksberg Mekaniska Verkstad. Därtill kommer andra

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

fartygskreditgarantier på totalt närmare 20 000 milj. kr. Det är alltså en mycket aktningsvärd insats som gjorts här från den svenska statens sida. I den proposition som vi behandlar i dag framläggs förslag om ytterligare stödåtgärder på totalt närmare 3 400 milj. kr.

Jag nämner dessa siffror närmast för att påminna om vilket stort finansiellt problem som varvsnäringen representerar, om man ser det inom ramen för den industripolitik vi bedriver.

I den nu föreliggande varvspropositionen berörs varvsindustrins situation och utsikter endast kortfattat. Regeringen har för avsikt att återkomma till de mera långsiktiga perspektiven och närmare analysera problemen i den proposition om den fortsatta varvspolitiken som kommer att läggas fram före semestrarnas början och som således kommer att bli föremål för höstriksdagens behandling. Utan att föregripa den kommande propositionen som vi alltså inte kan framlägga förrän om ytterligare några veckor vill jag redan nu beröra några av huvuddragen i den internationella bild som i så hög grad styr förutsättningarna för vår svenska varvspolitik.

Varvens orderstockar låg under 1973–1974 på en rekordhög nivå och motsvarade drygt fyra års produktion vid fullt kapacitetsutnyttjande. Sett i det globala perspektivet motsvarar orderstocken nu ett års produktion. Under de två senaste åren har orderingången legat på en nivå som är mindre än hälften av den nu aktuella leveransvolymen. Orderstockarna har dock hittills medgivit att produktionsvolymen kunnat bibehållas på en hög nivå – statistiken för fjolåret visar t. ex. att leveranserna av nya fartyg för tredje året i följd har legat på en rekordhög nivå, vilket givetvis beror på eftersläpningen till följd av den markanta uppgång som skedde 1973–1974. Detta har naturligtvis inte bidragit till att förbättra balansen på de stora internationella fraktmarknaderna för olja och andra s. k. bulkvaror. Efter en viss hoppingivande förbättring – som vi gärna kan notera – hösten 1976 har överskottet på tonnage nu åter ökat, och fraktsatserna har pressats ned till en nivå som är lägre än någonsin tidigare.

Det fanns för något eller några år sedan i redarkretsar en optimistisk bedömning om att balansen på de stora fraktmarknaderna skulle bli återställd redan under innevarande år. Jag delade för min del inte den uppfattningen. Vi har inom industridepartementet gjort nya bedömningar under medverkan av varven och också av internationell expertis. Dessa bedömningar visar att det är ytterst osannolikt att obalansen globalt sett kommer att hävas förrän allra tidigast under år 1981.

Detta innebär att redarna, som ju är varvens kunder, har att räkna med ytterligare flera år av svag sysselsättning för sina fartyg och mycket låga fraktsatser, i vissa fall extremt låga fraktsatser. Det för med sig dels fortsatta svårigheter att fullgöra betalning av räntor och amorteringar för de befintliga fartygen, dels att redarnas finansiella förmåga och villighet att beställa fartyg blir ringa.

För de fartygstyper som utgjort huvuddelen av de svenska varvens produktion – stora tank- och bulkfartyg – har vi sålunda att för flera år framöver räkna med ett praktiskt taget obefintligt nybeställningsbehov. Den

efterfrågan som kan väntas avser därför bara styckegods- och specialfartyg av skilda slag, alltså sådana fartygstyper som de svenska varven dess värre haft ringa erfarenhet av under de senaste 10 å 15 åren. Globalt sett bedöms denna efterfrågan inte belägga mer än knappt hälften av den befintliga varvskapaciteten i varvsländerna.

Utifrån detta internationella perspektiv kan vi alltså konstatera att varvskrisen nu går in i ett mer akut skede. Det är då nedslående att konstatera att kapacitetsreduktionen och omställningen i flera stora varvsländer ännu knappast ens kommit i gång. Kapacitetsneddragning pågår eller planeras emellertid i flera länder i Västeuropa och naturligtvis också i den stora varvsnationen Japan. Endast i undantagsfall – det gäller främst Sverige och Nederländerna – kan man notera att det har vidtagits konkreta åtgärder för en mer permanent reduktion av kapaciteten genom nedläggning av varv eller övergång till annan produktion än fartyg. I Norge har dock i dagarna lagts ett regeringsförslag om stödåtgärder som förutsätter en reduktion med mer än hälften av den norska varvsindustrin. Och orderbeläggningen visar för Japan på att en ytterligare minskning är nödvändig under det här året med ca 25 %, för Västtyskland med ca 20 %.

Men i ett flertal varvsländer i Europa – jag tänker då på sådana betydande varvsnationer som Storbritannien, Spanien, Frankrike och Italien – har man valt att skjuta på nedtrappningen och med skilda medel skaffat sig en god orderbeläggning för det här året och delvis också för nästa år. Det har skett främst genom beställarstöd till inhemska rederier – beställarstöd som i sina huvudlinjer och sin principiella uppläggning påminner om det beställarstöd vi har här i Sverige. Dessutom har man genom kraftiga subventioner till uländer som beställer nya fartyg lyckats upparbeta en viss marknad där.

Möjligheterna att nå så mycket längre den här vägen är dock numera realistiskt bedömt starkt begränsade. Min bedömning är därför att vi under de närmaste ett å två åren kommer att få se att man i andra varvsländer, inte minst i Japan, kommer att tillämpa samma typ av varvspolitik som här i landet, dvs. att man måste vidta realistiska åtgärder för att gå ned i kapacitet. Jag tror också – det sammanhänger självklart med det förändrade världsmarknadsläget – att det varit övervägande positivt att vi redan tagit itu med kapacitetsproblemet. Jag tror att vi därmed markerat ett internationellt ansvar och att vi också på sikt därmed kanske har varit ute i tid med att lösa de problem som ändå ofrånkomligen kommer och som blir mer svårbemästrade och komplicerade ju längre man dröjer med att ta itu med dem.

Det är nu ytterligare ett förhållande av största betydelse för de svenska varvens omställningssituation som jag vill ta upp och peka på i den här debatten. Genom en tidig specialisering på stort bulktonnage och på tankrar – framför allt med en serieproduktion på dessa områden – har vi här i landet skaffat oss ett teknologi- och effektivitetsförsprång inom denna sektor. Och på den grundvalen har produktionen under de senaste 10 å 15 åren praktiskt taget helt koncentrerats till större tank- och bulktonnage. Vi kan säga att i ett visst läge, i synnerhet under högkonjunkturen, var detta motiverat, och det var en intressant specialisering. Men den här produktionsteknologin har nu

spritt sig till allt fler länder och med tekniskt bistånd också etablerats i ett flertal u-länder, t. ex. Korea och Brasilien.

Varvsländer utanför Västeuropa och Japan har också mer än fördubblat sin fartygsproduktion under 1970-talet. Det råder ingen tvekan om att utbyggnaden av nya varv utanför "de gamla varvsländerna" kommer att fortsätta de närmaste åren, trots den rådande marknadssituationen. Dessa länder svarade 1977 för 15 % av världsproduktionen av fartyg; deras andel av den aktuella orderstocken uppgår till mer än en fjärdedel. Det markerar en trend var produktionen i framtiden i ökande omfattning kommer att ske.

De "nya" varvsländernas lågkostnadsfördelar gör sig gällande framför allt för produktion av de nu i stor utsträckning standardiserade tank- och bulkfartygen. De är därför, och kommer att förbli, prisleddande på dessa marknader, som vi för bara några år sedan betraktade som marknader där vi hade våra speciella konkurrensfördelar. Jag tror också att dessa nya varvsnationer kommer att ha, eller skaffa sig, kapacitet för att ta hand om större delen av efterfrågan på stort bulktonnage när den ett stycke in på 1980-talet åter blir aktuell. För dessa fartygstyper visar aktuella jämförelser på ett "prisgap" i förhållande till den svenska självkostnaden av storleksordningen 30 å 40 %, och det finns inget som talar för att detta gap nämnvärt kommer att reduceras framöver.

Det är alltså en starkt komplicerande faktor i de svenska varvens omställningsbild att utsikterna att komma tillbaka på de fartygstyper som förut varit dominerande måste bedömas – och jag tror att man tämligen allmänt vitsordar den bedömningen – såsom mycket ogynnsamma. Den konklusion man drar av detta är att nya marknader måste sökas inom området specialiserat och mera högteknologiskt tonnage, vilket bedöms kunna ge bättre kostnadstäckning inför framtiden, och kanske också bättre motsvara vårt tekniska kunnande än serieproduktion av bulk- och tanker-tonnage.

Med den bakgrund och de analyser i botten som jag har refererat till är det enligt min uppfattning ofrånkomligt att den svenska varvskapaciteten måste reduceras ytterligare utöver den nivå som hittills förutsatts för 1979. Den reduktionen måste också ske på sätt som inte på sikt försämrar varvens effektivitet och konkurrenskraft. Det finns inget marknadsmässigt utrymme för en fortsatt tank- och bulkfartygsproduktion – det kan vi konstatera. En sådan produktion skulle därför kräva helt orimliga finansiella insatser, vilket f. ö. också snabbt skulle leda oss in i handelspolitiska komplikationer. Dessutom är det ju så att det finansiella engagemanget om vi går vidare på den sidan är av den storleksordningen att det äventyrar våra möjligheter att föra en offensiv industripolitik på andra områden av svenskt näringsliv. Som läget nu har utvecklats för varvshantering är det inte längre fråga om en "överbrygning" av ett par år av akut orderbrist. Det är fråga om en anpassning till en i väsentliga stycken förändrad konkurrenssituation på världsmarknaden.

Realistiskt måste vi räkna med att utrymmet för nya exportorder är obetydligt och att det förblir så ännu under åtskillig tid. Det visar samstäm-

miga försök till analys av marknaden i det längre perspektivet. De ramar som har getts av beställarstödet till svenska redare har utfyllts nästan helt, och således kan vi konstatera att det väl har bidragit till att sysselsättningsminskningen vid varven kunnat slås ut över längre tid och göra den här omställningsprocessen mindre problematisk. Huruvida den aktuella dystra situationen och utsikterna för sjöfartsnäringen ger utrymme för fortsatta insatser på detta område är svårare att i dag ha en bestämd mening om. Jag tror dock att vi utan vidare kan slå fast att utrymmet för en andra omgång är begränsat. Det är ställt utom allt tvivel. Vi har här självfallet ett sämre utgångsläge än t. ex. Norge och Storbritannien, som har en i förhållande till sin varvsindustri stor handelsflotta; i Sverige är det som bekant tvärtom, och det avgör ju våra möjligheter att fortsättningsvis utnyttja beställarstödet som en regulator av varvskapaciteten.

Det återstår då i bedömningen specialfartygen och naturligtvis s. k. alternativproduktion. Det pågår f. n. inom våra varv ett intensivt arbete på att finna nya fartygstyper att marknadsföra, och det finns enligt min mening ingen anledning att underskatta de svenska varvens utsikter därvidlag. När det gäller transportteknik har Sverige uppenbart en del att erbjuda och ett närmare samarbete mellan svenska redare och svenska varv för att utveckla nya fartygstyper och nya varuhanteringssystem bör kunna ha vissa utsikter till framgång i fortsättningen. Det är emellertid ett svårt arbete och ett arbete som kräver sin tid, och inte heller dessa marknader är i rådande konjunkturläge särskilt expansiva. Benägenheten till beställning, till investeringar i nya varuhanteringssystem, är dess värre inte särskilt påtaglig. Vi är inte heller ensamma på marknaden; de flesta storvarven i Västeuropa och inte minst i Japan söker på samma sätt nu i vissa fall desperat ersättning för standardfartygsproduktionen. Därtill har våra varv mindre av aktuell erfarenhetsbakgrund för sådana fartygstyper än många varv i t. ex. Västtyskland och Storbritannien som inte slog in på den specialisering av tankrar och bulkfartyg som Sverige gjorde för 10–15 år sedan. Icke desto mindre anser jag att detta är något som måste leda till resultat om vi över huvud taget skall bibehålla en varvsnäring av någon omfattning här i landet, och det är enligt min uppfattning ofrånkomligt.

Detsamma gäller naturligtvis den s. k. alternativa produktionen, t. ex. flytande fabriksanläggningar och hela transportsystem. Jag tror dock att det är på sin plats att varna för alltför optimistiska bedömningar om snabba resultat. Ibland har de spektakulära presentationerna kanske felbedömts som att de skulle kunna leda till snabba resultat. Jag tror att här finns en utveckling att vänta på lång sikt, men det tar årtal innan det ger sysselsättning i större omfattning på varvsorterna. Utvecklings- och konstruktionsarbetet och marknadsbearbetningen kräver betydande tid och resurser. Konkurrensen från andra varv i samma situation som de svenska kommer att bli utomordentligt hård. Det märker vi redan på de offerter som är ute. Så har t. ex. ett par av de mycket stora japanska varvskoncernerna arbetat i flera år med dylika fabriksanläggningar och inte kommit längre än till leverans av en referensanläggning. Det är därför realistiskt att tro att man snabbt kan

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

erhålla sådana volymer för alternativa produkter att de kan ersätta sysselsättningsbortfallet på standardfartygssidan. Men vi har i vår proposition velat markera vår tro på varvens möjligheter och även markera en offensiv vilja att pröva alla möjligheter till alternativ produktion genom att äska specialmedel, 250 miljoner, för det ändamålet. Och det är alldeles uppenbart att när vi nu går vidare för att lösa de mera långsiktiga problemen inom varvsnäringen, måste offensiva insatser för alternativ produktion stå i förgrunden, och där kommer sannolikt mycket betydande resurser att krävas. Det vägledande måste då vara att det är bättre att satsa betydande resurser för alternativ och ny produktion än att gå vidare inom ett produktionssortiment, som av allt att döma inte kan ha den expansiva utveckling i framtiden som vi tidigare förutsett.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! När vi nu på riksmötets sista dag återigen diskuterar frågan om de svenska varvens framtid, skulle det inte förvåna om de varvsanställda osökt kom att tänka på den gamla visan om tio små negerpojkar. Vi minns alla hur den tiohövdade pojkskaran under sin vandring genom slumpartade händelser undan för undan snabbt reducerades till nio, åtta osv. Det kan med visst fog sägas att ungefär så har statsmakterna, regering och riksdag, handlat gentemot de varvsanställda.

Riksdagen fattade beslut om varvens framtid 1976 och 1977, och nu 1978 står vi alltså inför ett nytt beslut. Härvid bör påpekas, som också industriministern gjorde, att vi ämnar fatta ännu ett beslut innan detta år gått till ända. Varje gång har besluten inneburit nya nedläggningar, nya inskränkningar och ytterligare personalminskningar. Man talar om anställningstrygghet. Men vilken trygghet kan varvens anställda känna mot bakgrund av dessa mer eller mindre planlösa beslut? Snarast upplever de sig som offer för slumpens blindas lek, och de frågar sig: Skall svensk varvsnäring på detta sätt avvecklas bit för bit, utan att man vet var det skall sluta? Kan det vara riktig varvspolitik som nu drivs? Går det inte att skapa mer av långsiktig planering, mer av fasthet och konsekvens?

Det har sedan länge stått klart för oss alla att världens varvsindustri är överdimensionerad och att en viss reduktion måste till. Sverige har helt frivilligt dragit ned sin varvskapacitet med ca 40 %, medan andra stater mest talat om neddragningar men ingenting gjort i den mån de inte byggt ut sin kapacitet. Det kan emellertid inte vara Sveriges uppgift att ensamt svara för hela den önskvärda neddragningen av världens varvskapacitet. Industriministern var inne på förhållandena i andra länder när det gäller neddragningarna. Hans uppgifter var i stort sett riktiga. Men det enda som är verkligt sant är att Japan råkat ut för vissa problem. Man har där varit tvungen att minska varvskapaciteten. Japan anklagar EG för att inte ha dragit ned utan för att ha ökat sin kapacitet. Men det är väldigt svårt att få ett grepp om hur det exakt förhåller sig.

I propositionen 1976/77:139 redovisas att de svenska storvarven genom vidtagna åtgärder förutsattes minska sin personalstyrka med 6 500 personer

under åren 1974–1979, vartill kommer 2 200 entreprenadanställda. Antalet anställda har i verkligheten reducerats väsentligt mer än vad som här sägs. Det rör sig om ytterligare 2 000–4 000 personer. Från socialdemokratiskt håll godtog vi regeringens förslag till planeringsmålsättning för varvsindustrin, sådant som det redovisades i propositionen 139, trots att det innebar en något större neddragning än den som beslöts 1976. Men vi förutsatte då att den målsättningen skulle bli normgivande för planläggningen.

I den proposition vi just nu diskuterar talas om behovet av ytterligare stora neddragningar av kapaciteten inom svensk varvsindustri. Industriministern anför där: "Enligt min mening står det dock klart att den förutsatta kapacitetsminskningen måste få formen av ytterligare nedläggning av en eller flera varvsenheter." Redan den 22 november 1977 meddelade industriministern samma sak i ett interpellationssvar, där han sade: "En nedläggning av någon eller några varvsenheter synes dock som ofrånkomlig ---."

Detta uttalande mottogs med stor bestörtning och skapade mycken oro på varvsorterna. Denna kraftiga neddragning avser industriministern tydligen att aktualisera i den proposition som enligt uppgift skall framläggas i juni i år.

Detta hot om ytterligare stora neddragningar vid varven finner socialdemokraterna opåkallat. Vi kan inte se något som helst skäl för en nedläggning av ytterligare varvsenheter, och vi motsätter oss detta mycket bestämt.

Också i övrigt innehåller propositionen 174 olyckliga förslag. Den utökning av krediter, beställarstöd m. m. som föreslås i propositionen ger endast möjlighet för varven att fullfölja 1977 års varsbeslut fram till dess att regeringen lägger fram sin proposition i juni. Men riksdagen kommer inte att kunna behandla den propositionen förrän i slutet av november. Under fyra fem månader skall tydligen Svenska Varv AB och andra enheter leva på fromma förhoppningar eller lita till försynen på något sätt. Eller också får de finna sig i att dra ner anställningssiffrorna så att de anpassas till vad som kommer att föreslås i regeringens juniproposition. Ett lönnmord, kan man kalla det, på svensk varvsindustri skulle alltså kunna komma till stånd utan att riksdagen kan ingripa förrän flera månader efteråt. Jag vill inte påstå att regeringen planerar ett sådant lönnmord, men jag vill påpeka att dess oförnuftiga handlande i varvsfrågan gör en sådan situation möjlig. Skall man tro på tidningsskriverier i dag blir det alldeles särskilt farligt med den inriktningen.

Vi har i vår partimotion nr 1940 och i våra reservationer på ett sätt, som kommer att närmare presenteras av Hugo Bengtsson om en liten stund, föreslagit att dessa krediter skall utsträckas så att det blir möjligt för varven att fullfölja 1977 års beslut intill dess att riksdagen hunnit med att fatta beslut med anledning av regeringens juniproposition, dvs. omkring den 1 december i år.

Även situationen vid Kockums varv i Malmö behandlas i propositionen. Situationen där är mycket bekymmersam. Omfattande varsel om avsked har redan skett. Vi anser att sysselsättningsutvecklingen vid Kockums måste ses på samma sätt som gäller för Svenska Varv AB. Sysselsättningsminskningen

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

bör inte ske i snabbare takt än vad som förutsågs av den s. k. analysgruppen. Samhället måste ta ett ansvar även för de anställdas vid Kockums trygghet. Samtidigt vill vi påpeka att den allvarliga ekonomiska situationen vid Kockums, som gör varvet helt beroende av finansiella insatser från statens sida, liksom behovet av en gemensam planering för de svenska storvarven, och inte minst de anställdas berättigade krav på trygghet i anställningen, talar för att Kockums snarast ansluts till Svenska Varv AB.

Det finns verkligen all anledning för riksdagen och regeringen att ingående pröva alla positiva förslag beträffande varvsindustrin. Våra varv är utomordentligt betydelsefulla för sysselsättningen – inte bara på varvsorterna utan också på ett flertal andra orter där underleverantörer finns. Att finna ersättning för dessa arbetstillfällen, om regeringens nedläggningspolitik lyckas, blir utomordentligt svårt.

Våra varv är mycket väl utrustade mekaniska verkstäder med en stam av yrkesskicklig och kunnig arbetskraft. Att ta till vara och utnyttja dessa tillgångar på väl utrustade verkstäder, kunniga arbetare och tjänstemän måste vara en viktig angelägenhet sett ur hela folkhushållets synpunkt. Vi socialdemokrater är övertygade om att det kommer att finnas plats för en livskraftig svensk varvsindustri framöver. Därvid kan vi stödja oss på många experters uttalanden. Därför är talet om behovet av mycket stora ytterligare nedläggningar överdrivet. Men en mer varierad produktion vid varven måste, som vi ser det, komma till stånd.

De fackliga organisationerna vid Svenska Varv framförde vid en uppvaktningsinför näringsutskottet många värdefulla synpunkter på alternativ produktion. De visade på en mängd värdefulla och intressanta produkter som kan bli lämpliga varvsprodukter. Fackets starka engagemang i frågan fann utskottet mycket glädjande, men utvecklingen av de här produkterna liksom uppbyggandet av en marknadsföringsorganisation tar mycket lång tid och man får – där kan jag vara helt ense med industriministern – naturligtvis se på det hela med realism och inte tro att alla projekt kan förverkligas. Men vi måste ge varven tid och pengar för att ta fram och marknadsföra nya varvsprodukter.

Regeringen föreslår att 250 milj. kr. skall anslås för att man skall kunna försöka skaffa fram lämpliga alternativa produkter. Vi finner detta belopp otillräckligt och yrkar att det höjs till 350 milj. kr.

Men än viktigare för att ge varven tid och resurser till omställning av sin produktion är att det 75-procentiga sysselsättningsstödet, som kan gå till ett flertal branscher men inte till varven, såsom vi föreslår ändras så att det kan ges också till varvsindustrin. Ett sådant stöd kan i många fall ge varven ett nödvändigt rådrum för att kunna förändra produktionsinriktningen och hitta nya produkter, som på ett bättre sätt än de tidigare kan ge företaget en lönsam produktion. Det är för mig totalt obegripligt att de borgerliga i utskottet går emot det här förslaget. Endera inser man inte stödets praktiska betydelse eller också är man inte intresserad av denna möjlighet att upprätthålla sysselsättningen vid enheter som behöver en viss tid för omställning. Arbetslöshet tycks inte avskräcka de borgerliga. De överlåter med varm hand åt

industriministern inte att föreslå åtgärder utan att analysera "möjligheten att tillämpa systemet med s. k. 75-procentsbidrag inom varvsindustrin" – i den proposition som skall läggas fram nu i juni.

Det betyder att man åtminstone effektivt vill förhindra att bidraget blir till nytta för de varvsanställda under tiden fram till december, då riksdagens beslut kan föreligga. I övrigt är det bara en troskyldig tillämpning av det gamla uttrycket Vad far gör är alltid det rätta.

Herr talman! Den svenska varvsindustrin har nu under flera år framstått som en av våra värsta krisbranscher och varit föremål för många tillfälliga ingripanden. Dessa ingripanden har när det gäller varven liksom flera andra s. k. krisbranscher ensidigt bestått av neddragningar, prutningar, avskedanden och arbetslöshet. Men en annan väg är nu inte bara behövlig utan nödvändig. Det innebär stabilisering av produktionen på en för framtiden realistisk nivå, långsiktsplanering och utnyttjande av överflödig produktionskapacitet för annan produktion. Låt oss ersätta pessimismen, hopplösheten, nedläggningarna och arbetslösheten med nykter optimism, framtidstro, långsiktsplanering, solidaritet och beslutsamhet. Endast på det sättet kan vi komma ur dagens elände och på nytt ta fatt på uppgiften att skapa vår egen framtid i solidariskt arbete och realistisk framtidstro.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan i långa stycken instämma med Ingvar Svanberg i hans värdering av den här frågan. Jag tar hans inlägg här som ytterligare belägg för att de åsiktsdifferenser som finns i realiteten rör relativt obetydliga inslag i varvspolitiken. När det gäller de vägledande principerna finns alltså en åsiktsöverensstämmelse som jag noterar med tillfredsställelse.

Ingvar Svanberg säger inledningsvis att det vore önskvärt att få en varvspolitik som präglades mer av fasthet och konsekvens än av förändrade positioner fortlöpande under riksdagssessionerna. Jag delar hans uppfattning. Däremot är det, med tanke på de finansiella åtaganden det här rör sig om, ofrånkomligt att varvspolitiken nära följer den internationella marknadsutvecklingen. Det är mycket viktigt att man inte dröjer med att vidta åtgärder som är angelägna med tanke på vad som händer i våra konkurrentländer och på marknaden. Vi har som vägledande princip för vårt agerande haft att med all tänkbar skyndsamhet anpassa vår varvspolitik efter de nya omständigheter som med en förfärande snabbhet uppenbarar sig på denna marknad.

Jag delar också Ingvar Svanbergs uppfattning att Sverige inte ensamt kan svara för neddragningar av kapaciteten. Vi har med all önskvärd tydlighet framfört dessa uppfattningar i internationella organ som OECD. Vi har också vid personliga kontakter med företrädare för japansk varvsindustri haft anledning att med skärpa utveckla den svenska linjen: Vi har tagit vår del av bördan; nu återstår också för andra varvsnationer att bära sin del av ansvaret.

Ingvar Svanberg berörde sedan mitt uttalande att det är angeläget att en eller flera varvsenheter tas ur produktion. Det är angeläget för mig att närmare beskriva bakgrunden till den uppfattningen, som jag självfallet

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

alltjämt har – den grundar sig på den faktiska situationen för varvsnärningen.

Man bör då se något på bakgrunden. Min tanke är att man, om man skall nå tillräcklig effektivitet i styrningen mot alternativ produktion, måste vara beredd att ta bort fartygsproduktionen från ett eller flera av varvsenheterna, i varje fall i ett längre perspektiv. När man kan genomföra en konvertering av ett eller ett par av de svenska varven till tunga mekaniska verkstäder beror helt och hållet på möjligheterna att där lägga alternativ produktion. Det är också väsentligt att genom expansion inom andra delar av de lokala arbetsmarknaderna minska trycket på varven. Man får alltså här också ta med i bedömningen vad som händer i varvens omvärld.

När jag närmare analyserar vad Ingvar Svanberg sade tror jag att han, liksom facket, är beredd att skriva under den här beskrivningen. Diskussionen som kan komma och som jag är beredd att ta gällar då, i vilken takt denna omvandling skall ske, vilka resurser vi har att satsa på att skapa alternativ produktion och vilken alternativ produktion som finns att uppbåda. Det sista är den centrala frågan och den som avgör hur snabbt denna metamorfos i svensk varvsindustri – som är ofrånkomlig – kan genomföras. Det är alltså, Ingvar Svanberg, inte fråga om något lönnmord; det är i realiteten vad Ingvar Svanberg kallade en nykter optimism beträffande varvsindustrins möjligheter att överleva som varit grunden för mina funderingar i detta avseende.

Ingvar Svanberg sade att oppositionen ställer krav på gemensam planering av den svenska varvsnärningen. En sådan finns i realiteten redan nu, eftersom även det utanför Svenska Varv stående storvarvet Kockums för sin produktion är helt beroende av statliga kreditgarantier. Det visar den proposition vi behandlar i dag. Det är självklart – det vill jag betona – att vi ingående följer Kockums utveckling. Ingvar Svanberg sade att han kräver överläggningar med Kockums. Här finns fortlöpande kontakter som gör att vi har all den handlingsberedskap också beträffande Kockums som man kan behöva.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern började med att säga att han finner att han och jag är helt överens i allt väsentligt, och ingen är gladare än jag om det är på det sättet. Det skulle innebära att vi framöver får en mera konsekvent varvspolitik. Han håller med om att den måste bli mer konsekvent, men, säger han, den måste följa vad som händer internationellt och vi kan inte isolera oss här i Sverige.

Nej, självklart inte. Men sedan säger han någonting annat, som genast blir litet mera av en glidning: Vår väg måste vara att mycket skyndsamt anpassa oss till de internationella förutsättningarna. Men, herr industriminister, detta innebär att man skall tolka vad som sker i vår omvärld på ett visst sätt, följa ibland mycket desperata tendenser som än går hitåt och än ditåt. Är man väldigt pessimistisk, tolkar man allting så att här finns bara plats för nedläggning. Är man fantastiskt optimistisk kan man säga att vi skall bygga

ut vår varvskapacitet. Jag vill nog hävda att industriministern och regeringen i det här sammanhanget haft lätt att se de mörka sidorna men svårt att upptäcka ljusglimterna.

Sedan säger industriministern att han står fast vid vad han säger i propositionen, att flera varvsenheter måste läggas ned. Han försöker motivera detta och säger att man måste vara beredd att från ett eller flera varv ta bort produktionen av fartyg och i stället lägga dit alternativ produktion.

Detta är intressant på ett sätt. Det visar att industriministerns tänkande här i någon mån är utvecklingsbart. Han har insett att han inte vågar fullfölja tanken att lägga ned Arendals- och Öresundsvarven. Jag vill gratulera honom till detta. Det är ett klokt beslut. Men då vill han i stället till något av dessa varv lägga enbart alternativ produktion. Jag är rädd för att det inte går att genomföra tanken att låta ett helt varv producera enbart andra ting. Man kan göra det försökt, men jag tror att det är vettigare att man på flera ställen får en del av produktionen att omfatta alternativa produkter men att man också skall kunna bygga fartyg. Man talar här om att det är nödvändigt att handla på det sättet.

Jag vet inte vad som kommer att stå i hans proposition, men om Dagens Nyheters stort upplagda scoop i dag är sant, skall herr Åsling göra sig av med 4 000 människor i varvsindustrin inom den närmaste tiden. Det måste innebära en mycket hård neddragning över hela linjen, om man nu inte skall lägga ned något varv, vilket på ett sätt är farligt. Från flera av varven har man i varje fall vid resonemang med mig under de senaste veckorna sagt: En 30-procentig neddragning av vår styrka innebär att vi måste lägga ned. Det finns ingen chans att fortsätta.

Sedan säger herr Åsling också att Kockums självklart är beroende av staten. Därför följer han situationen. Ja, det är bra, men det vore ännu bättre om industriministern hade sagt att han är beredd att följa mitt förslag, nämligen att omedelbart ta upp förhandlingar med Kockums om en anslutning till Svenska Varv AB.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Ingvar Svanberg gör aktningsvärda ansträngningar för att leda i bevis att vi är oeniga, men jag tycker att dessa ansträngningar är onödiga, för jag märker av Ingvar Svanbergs resonemang att vi när det gäller den grundläggande värderingen av varvsnäringens framtida möjligheter är överens. Naturligtvis finns det marginella frågor, om vilka diskussionen kan pågå hur länge som helst, men det betyder inte att vi har en grundläggande åsiktsdifferens.

Jag har här – och det har kanske också skett i andra sammanhang – realistiskt försökt berätta hur vår internationella marknadsbedömning ser ut. Den är mörk.

Ingen människa mår väl av att inte få sanningen klart skildrad för sig. Varken de anställda eller berörda kommuner eller någon annan har intresse av att man inte försöker se realistiskt på denna fråga. Först genom att lägga en realistisk grund för bedömningarna kan man få tillräcklig kraft och resonans

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

för de alternativa åtgärderna. Därför vill jag varna för det resonemang som Ingvar Svanberg här för, att man skall pruta i kapacitet litet tvärsöver som man finner lämpligt med hänsyn till omständigheterna. Det leder ofrånkomligen till kraftlöshet i varvspolitiken.

En målmetveten insats måste ske nu eller aldrig. De svenska varv som inte kan fortsätta såsom skeppsproducenter måste få en rimlig chans att så snart det över huvud taget är möjligt styra över till alternativ produktion. Då är fortsatt lagerproduktion med osäkra perspektiv och ödesdigra finansiella konsekvenser för den svenska staten ett dåligt alternativ. Låt oss i stället satsa de tunga resurserna på alternativ produktion. Det är grunden för mitt resonemang om att vi måste lyfta bort fartygsproduktionen från ett eller flera varv så snart vi har arbetsmarknadspolitiska förutsättningar härför.

Med andra ord: Vad jag förordar är i realiteten en mer målmedveten inriktning av varvspolitiken, medan Ingvar Svanberg tycks vilja ta mera lätt på detta krav.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern påstår att jag gör aktningvärda försök att tala om att vi är oense men att det inte riktigt går. Jag sade redan i mitt förra anförande att ingen skulle vara gladare än jag om industriministern och jag vore helt överens. I dagens läge har de varvsanställda naturligtvis mer glädje av enhälliga beslut än av våra reservationer. Jag inbjuder därför industriministern att biträda våra reservationer i dag. Då skulle allt bli väldigt bra.

Så påpekar industriministern att ingen mår väl av att inte få höra sanningen utan få den dold för sig. Då lever man i en fantasivärld. Redan för 2 000 år sedan frågades: Vad är sanning? Jag tror att industriministern tolkar detta med sanning på ett mycket pessimistiskt sätt. Man kan tolka det optimistiskt. Jag vill försöka tolka det realistiskt. Det finns inte bara mörka sidor, herr industriminister. Det finns också ljusa sidor i detta om man vill se dem. Kan vi ändå inte vara överens om att det inte finns någon av ett gudomligt väsen framställd sanning utan att det gäller att tolka de internationella konjunkturen och sedan göra sin bedömning därefter?

Industriministern säger att jag vill "pruta litet tvärsöver" i stället för att lägga ned något varv. Jag uttryckte mig inte så. Jag sade att detta är farligt. Det kan innebära att man lönnmördar varven, om jag skall använda det uttrycket igen. Skall industriministern minska med 4 000 personer utan att lägga ned någonting, har han inte släppt sin gamla tanke, som redovisades av analysgruppen, om en 30-procentig neddragning över hela linjen. Det var detta jag ville varna för. Om industriministern upplever det så, är vi överens om att det vore farligare. Det vore liksom att lägga ned varven utan att mena det.

Sedan anför industriministern att han vill satsa på alternativ produktion. Ja, där är vi överens. Men vi kan inte inom 1-3 år komma fram till en sådan mängd alternativ produktion att den kan utgöra en väsentlig ersättning. Vi bör därför ge varven tid, pengar och möjligheter att hitta sina vägar till alternativ produktion. Det är lättare att komma fram till detta, om man låter

flera varv syssla med alternativ produktion men samtidigt ha sin huvudstyrka under tiden sysselsatt med annat. Vi kanske är ense om vissa saker, herr industriminister, men våga se sanningen sådan den är och försök få hela regeringen med på att vi här måste vidta kraftfulla åtgärder för att bevara den produktionsresurs som vårt lands varvsnäring ändå är, bevara den så långt det någonsin är möjligt med en anpassning till verkligheten.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag noterar att i den centrala frågan är Ingvar Svanberg och jag överens: Vi måste vidta kraftfulla åtgärder för att begränsa vår produktion av fartyg, framför allt då serietillverkning av tankrar och bulkfartyg. Vi måste ner i kapacitet, och vi måste styra över den kapaciteten till andra produktionsområden. Det må vara att man kan lyckas med specialfartyg – det vore önskvärt – men annars måste det ske en omställning till alternativ produktion.

Vi är också överens om att man måste betrakta varven som en del av den lokala arbetsmarknaden. Kan man åstadkomma en expansion inom verkstadsindustrin i varvens omgivning, så minskar trycket på varven att klara sysselsättningen.

Det är detta totala perspektiv vi måste tillämpa när vi drar upp vår framtida varvspolitik, och jag känner faktiskt en förståelse från Ingvar Svanberg för den linje regeringen företräder.

När det gäller de åsiktsskillnader som finns säger Ingvar Svanberg att fältet är fritt att biträda reservationerna. Om jag då tittar på reservationerna och försöker bilda mig en uppfattning om vad vi är oeniga om i sak, så finner jag att det är framför allt på två punkter som oppositionen litet mer markant kommer med separata förslag.

Det gäller för det första Kockums. Jag har redan fastslagit att eftersom inget svenskt storvarv kan undvara stöd från staten för sin existens så har vi fortlöpande överläggningar med Kockums. Vi har alltså den handlingsberedskap som Ingvar Svanberg efterlyser inbyggd i det arbete som pågår.

För det andra gäller det resurserna för alternativ produktion, där oppositionen vill satsa 100 miljoner mer än regeringen på det här stadiet. Det låter sig sägas, men jag har i mitt första anförande – med all önskvärd tydlighet, tycker jag – understrukit att i den varvsproposition som kommer i sommar har vi för avsikt att satsa betydande resurser på alternativ produktion. Fram till dess att riksdagen hinner fatta beslut om den propositionen spelar de 100 miljonerna extra faktiskt ingen central roll. De 250 miljoner som vi föreslår räcker enligt vår uppfattning mer än väl för att klara arbetet på inriktning mot alternativ produktion under sommaren. Sedan får vi i höst ta ställning till vilka resurser den alternativa produktionen kommer att kräva i det mera långsiktiga perspektivet, och jag kan försäkra att de 100 miljoner oppositionen lägger ovanpå regeringsförslaget inte kommer att räcka.

Med andra ord: Det är faktiskt bara marginella differenser i vår syn på varvspolitiken.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det finns en fråga man i dag ställer i tusentals arbetarhem: Hur skall det gå med varven? Och människorna fortsätter att fråga: Vad är det politikerna sysslar med? Vad är det för rykten som går? Varför talar ingen rakt ut om framtiden?

Frågorna gäller inte bara den omedelbara ekonomiska existensen för tusenden, brödet för dagen, ovissheten från vecka till annan. De gäller också en viktig byggsten i Sveriges industriella framtid.

Politikerna svarar egentligen inte på människornas frågor. Tvärtom är de avsiktligt oklara och undvikande. Regeringspropositioner och utskottsbetänkanden är väloljade och dubbelbottnade. Man förhalar och utnyttjar tiden. Alla vet, att varje dröjsmål innebär ett steg mot kapitulation, att varje månad utan avgöranden i verkligheten innebär ett nytt steg mot varvsindustrins likvidering och sönderfall.

Alla vet, att det som borde ha diskuterats i dag var en proposition om hela varvsindustrins framtid som alla väntat på, den som alla har i tankarna i dag, den som regeringen inte tänker lägga fram förrän riksdagen rest hem och man garanterats att ytterligare minst fem månader hunnit gå innan beslut kan fattas om varvens framtid. Meningen är att det dröjsmålet skall hindra opinionen och ställa både riksdagen och varvsarbetarna inför ett nytt fullbordat steg i kapitulationsprocessen.

Åren 1955–1970 gick den nya japanska varvsindustrin fram som en ångvält över den kapitalistiska världens marknad. Den japanska storförfinansien bröt totalt sönder Västeuropas och Nordamerikas ledarställning på skeppsbyggnadens område. I denna väldiga expansion och omfördelning lyckades Sverige hålla stånd. De svenska varven kunde utveckla ett sådant kunnande och en sådan storlekskapacitet, att de behöll sin andel av den kapitalistiska världens skeppsbyggnad.

Nu frågar alla de som gav sina bästa år, sitt kunnande, sin kapacitet – tekniker, tjänstemän, arbetare: Vad är nu detta? Var vårt arbete och kunnande inget värt? Varför vill ingen ha det nu? Varför skall vi avskedas? Varför skall det vi byggt upp få vittra sönder? Varför skall så många av oss gå och känna det som om arbetade vi på nåder?

Svaret är att politikerna aldrig hade någon varvspolitik. När det göteborgska redarkapitalet tröttnat, trädde regeringen in för att likvidera. Det gällde den gamla regeringen. Det gäller än mer den nya.

Hela det politiska handlandet under 1970-talet visar att det varit så. Först fick staten gå in och rekonstruera Götaverken mitt under skeppsbyggnadskonjunktens höjdpunkt. Så gick staten in och fick betala för att lägga ner Eriksberg. Förlustbidrag, statliga aktieköp och väldiga garantier sattes in. Samtidigt tog staten ansvaret för begynnande massavskedanden: 7 900 man mellan 1974 och 1978, nedskärning av kapaciteten med 30 %.

Så bytte landet regering. Vad socialdemokraterna aldrig gjort, gjorde nu de borgerliga – de förstärkte flertalet varv. Det kombinerades med en ytterligare sysselsättningsminskning med 1 000 man för åren 1977–1979. Nu

aviserar herr Åsling det ofrånkomliga, som han säger, i en ytterligare neddragning.

Sedan den 30-procentiga neddragningen genomförts började man utreda konsekvenserna av en framtida ytterligare nedskärning till 60 % resp. 30 % av 1974 års nivå. Man började umgås med tankar på vad som var en nära nog total likvidation.

Konsekvenserna av allt detta vägrar man att rakt och hederligt tala om för folk. Man för folk bakom ljuset. Man missbrukar avsiktligt arbetarnas och tjänstemännens tro och förhoppningar.

Över hela linjen speglar sig falskheten i denna regeringens politik mot varven. Här en rad exempel:

Varenda varvsproposition har nöjt sig med att redovisa ett tidsperspektiv fram till längst 1981. När Ingvar Svanberg i dag stiger upp och plötsligt efterlyser en långtidsplanering är det verkligen sent påtänkt. Den tanken kunde han ha väckt medan hans parti satt i regeringen. Man vet mycket väl att omkring 1981 når krisen sin beräknade botten. Med ett sådant perspektiv måste alla prognoser peka neråt. Nedläggningsanhängarna får precis det underlag de behöver. Vad som sedan är kvar efter 1981 behöver de knappast bekymra sig om.

När den socialdemokratiska regeringen lade fram sin stödproposition 1971 – den första under 1970-talet – fanns inte ett ord om alternativ produktion. Hade man tagit upp det problemet då, skulle läget varit långt bättre i dag. Man lät krisen fördjupa sig. Man saknade varje tillstymmelse till ett längre framtidsprogram.

Den borgerliga regeringen vet i dag mycket väl att när den leker med tanken på 40-procentiga och 70-procentiga neddragningar, så leker den i praktiken med varvens hela framtid. Varven hävdar sig ju i hög grad genom sin storlek, genom sina speciella kapacitetsfördelar. Ytterligare neddragningar med t. ex. 30 % medför stora organisatoriska nackdelar och kostnadsfördyringar i produktionen. Följden är ett sönderfall av hela varvsindustrin. En typ av produktion som bärs upp av en viss kapacitet och en viss organisationstyp kan inte skäras ner under en viss nivå utan att hela dess inre sammanhang förstörs. Men ändå sysslar regeringen, såvitt jag förstår, fullständigt avsiktligt med just detta.

Regeringen dröjer med sin varvsproposition. Tiden går, situationen förvärras, riksdagen hinner inte behandla varvspolitiken i sin helhet förrän tidigast i november. Vilket cyniskt spel! Förhållningstaktiken påskyndar det av regeringen önskade sönderfallet.

Regeringen och utskottet avvisar Kockums gasprojekt och stöd till den tredje LNG-tankern. I texten till utskottsbetänkandet söker man påskina att Kockums ledning själv har dragit tillbaka sin stödansökan och att hela saken därför förfallit. Med det avvisar utskottet vpk-motionen i det stycket. Men efter vad jag förstått är detta inte sant. Sanningen är att tredje och fjärde LNG-tankern är absolut nödvändiga, om inte omfattande avskedanden skall drabba Kockums tidigt i höst. Sanningen är, såvitt jag vet, att Kockums icke har dragit tillbaka någon ansökan på eget initiativ. Regeringen för människor

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

bakom ljust. Sanningen är enligt min mening att Kockums av regeringen har fått beskedet att ansökan var utsiktslös. Därför tvangs Kockum ta tillbaka den, hellre än att låta sin likviditet och sitt förtroende skadas genom ett offentligt avslag.

Det är bekant att Svenska Varv har erbjudits intressanta alternativa tillverkningar, som man erkänt vara realistiska, men att Svenska Varv har vägrat ta upp dessa idéer – uppenbarligen av det skälet att man har ställt in sig på en långt gående nedskärning och avveckling av verksamheten.

Vänsterpartiet kommunisterna ställer inte upp på denna kapitulationspolitik. Vi har redan från första början bekämpat den. Vi anser det vara djupt olyckligt för landet om neddragningen av varven nu får gå ännu längre. Vi anser att varven representerar en unik form av industriell kapacitet, som för framtiden måste skyddas och utvecklas. Vi anser att det finns en framtid för varven, och vi är det enda av riksdagens partier som har utvecklat den synen, det enda parti som försöker ha ett perspektiv bortom 1981.

Vad är då det tänkbara perspektivet, så långt ett sådant nu kan skönjas i en kapitalistisk världsekonomi, där man har väldigt svårt att klarlägga vad som kommer att ske? Ja, enligt samstämmiga bedömningar tycks det som om man kan vänta ungefär följande långsiktiga utveckling för skeppsbyggnaden i världen:

Nedgången följs omkring 1981 av en ny uppgång. Skrotning, ökade krav på fartygens kapacitet och säkerhet samt förskjutningar i flottornas sammansättning ger utgångspunkt för en nyproduktion. Den nya uppgången blir med all säkerhet betydligt svagare än den förra högkonjunkturen, och de stora tankfartygen får vika för en mer spridd sammansättning av fartygsproduktionen. Denna uppgång sägs skola ebba ut mot slutet av 1980-talet. Därefter når den internationella skeppsbyggnaden slutgiltigt en lägre nivå. Den blir då aldrig vad den har varit. Och då måste tyngdpunkten i produktionen ha hunnit läggas om till annat än fartyg.

Varven måste hållas i gång över den nuvarande svackan. De måste få tillfälle att begagna det andrum som den nya konjunkturen tillfälligt kan ge. Under denna period måste man förbereda en djupgående och planmässig ändring av deras roll.

Det moderna industrisamhället går i allt högre grad i riktning mot högt avancerad produktion: komplicerade maskiner och apparater, sammansatta produkter på hög nivå samt hela anläggningar och system. Det land som har kapacitet för sådan produktion kommer att hävda sig i den framtida industriella utvecklingen. Det land som raserar sådan kapacitet kommer obönhörligt att halka efter.

Varven är just sådana systembyggare. Deras kapacitet lämpar sig för det. De har både storleksfördelar och flexibilitet. De är alltså nödvändiga inslag i den framtida industrin. De representerar stora sysselsättningsmöjligheter i framtiden. De har fördelen att höra till de mest ekonomiska industrierna, när det gäller energiåtgång. Samma mängd elkraft som i exempelvis skogsindustrin krävs för att bära upp ett enda jobb, bär i varvsindustrin upp mer än 20 jobb.

Det handlar alltså inte bara om en defensiv kamp för att rädda varvsarbetarnas nuvarande jobb. Det handlar lika mycket om att slå vakt om framtiden i industrin. Den som arbetar för att skära ner varvsindustrin motarbetar nationens intressen.

Vpk har lagt fram ett program för att bevara varvens kapacitet och förbereda dem för en ny framtida roll i en växande svensk industri.

Vi vill ha slut på avskedanden och nedskärningar. Vi vill ha en ny, kompetent och framtidsinriktad styrelse för Svenska Varv. Vi vill ha bort nedlägningsutredningarna.

Vi vill ha en utveckling av den inrikes sjöfarten som ett led i en progressiv och miljövänlig trafikpolitik. Vi vill ha kontakter med länder som önskar bygga ut sina högsjö- och inrikesflottor, för sådana länder finns. Vi vill ha stöd till Kockums gasprojekt och till byggandet av tredje och fjärde gasbåten.

Vi vill fördubbla stödet till alternativ produktion upp till 500 milj. kr.

Vpk har också i många andra sammanhang krävt och kräver också i dag en industripolitik, där man med nya statliga industrier söker kraftigt höja förädlingsgraden i den industriella produktionen, där man bl. a. satsar på en grundläggande upprustning av de kollektiva och spårbundna trafiksystemen i landet. Allt detta ligger väl till för den framtida produktion som varven är ägnade att ta över. Varven skulle på det sättet kunna infogas i en strategi för en totalt ny industripolitik och en allmän kamp mot arbetslösheten.

Ute på varven finns ett unikt kunnande. Det tar sig uttryck i att varvsarbetarna själva nu systematiskt studerar projekt och tar fram planer på alternativ produktion – både på kort och på längre sikt.

Här har jag i min hand en sammanställning av sådana projekt. Det är processanläggningar, kraftverk och hetvattensackumulatorer. Det är monteringsfärdiga stålhus av typ daghem. Det är broar, flytdockor och hamnterminalsutrustning. Det är omlastnings- och förbränningsanläggningar. Det är pråmar för den inrikes sjöfarten, rökgasfilter och tvättare för att förbättra miljön. Det är produkter som kan tillverkas praktiskt taget utan några nämnvärda nyinvesteringar. Kapaciteten finns redan. Det projekt som redan nu lagts fram av varvsarbetarna räcker till jobb åt 2 000 man under åren 1979, 1980 och 1981. Och arbetet fortsätter.

Detta ger för vårt partis del en klar politisk utgångspunkt. Varvsarbetarna slåss inte endast för sin egen rätt till arbete. De slåss för landets industriella framtid mot nedlägningsraseriet i regeringen och i Svenska Varvs styrelse. Arbetarnas och teknikernas kunnande, deras skaparvilja och kamp för sin rätt – där har vi framtiden för varven och industrin. Det är ett annat synsätt än hos profitörerna och spekulanterna och hos deras ideologiska företrädare i regeringen.

Denna skaparvilja måste få komma till uttryck. Det är hela den svenska arbetarrörelsens sak att kämpa för den.

Den samlade arbetarrörelsen måste kunna säga till varvsarbetarna: Vi skall stoppa dessa kapitulanter och nedläggare över hela landet. I Malmö och Landskrona skall vi stoppa Åsling och det han står för. På Cityvarvet, Arendal och Eriksberg skall vi stoppa dem. På Finnboða och i Karlskrona

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

skall vi stoppa dem. Över hela industrin skall vi bekämpa deras katastrofala politik. I Horndal, i Domnarvet, i Luleå och Malmberget, i Hällefors och Gävle, i Borås och Kinna skall vi stoppa dem.

Kanske kan just varvsarbetarna bli de som ger signalen till en stor folkrörelse mot nedlägningsraseriet, mot ansvarslösheten och mot kortsiktigheten. Vänsterpartiet kommunisterna skall självfallet på allt sätt stödja en sådan rörelse.

Men det fordras att det stora socialdemokratiska partiet vet sin plats i striden – och det vet åtminstone inte dess ledning. Det är nämligen en ytterst farlig situation, nu när alla krafter behövs, att den socialdemokratiska ledningen och riksdagsgruppen så helt kapitulerar för nedlägningspolitiken.

Det var den socialdemokratiska regeringen som startade nedläggningen av Eriksberg. Det var den som inledde den stora nedskärningen med 30 % av sysselsättningen. Också i dag ställer man upp på punkt efter punkt på den borgerliga politiken. Man förklarar sig öppet beredd att acceptera den ytterligare sysselsättningsminskningen under 1978 och 1979. Man ger industriminister Åsling, den borgerliga regeringens företrädare, den enligt min mening helt oförtjänta och onödiga triumfen att kunna säga att regering och socialdemokratisk opposition i huvudlinjerna är överens.

Socialdemokraterna har inget som helst alternativ till regeringens varvspolitik. När näringsutskottet exempelvis avslår vpk:s yrkande om stöd åt Kockums gasprojekt och om garantier för tredje och fjärde gasbåten, då skriver de socialdemokratiska ledamöterna av näringsutskottet under precis samma uttalande som de borgerliga.

Jag kan hålla med om att den nuvarande regeringens varvspolitik företer likheter med sagan om de tio små negerpojarna. Men vi skall i så fall, Ingvar Svanberg, inte glömma att det finns ett tillägg till den sagan, nämligen att tre eller fyra av negerpojarna faktiskt var försvunna redan före regeringsskiftet. Om man, som Ingvar Svanberg gjorde, anklagar den sittande regeringen för lönnmord på den svenska varvsindustrin, då tycker jag att åtal för medhjälp eller hjälp till förberedelse borde väckas mot den regering som inledde denna procedur.

Vi vill från vpk helst slippa kritisera de socialdemokratiska politikerna. Vi skulle helst av allt se en enad arbetarrörelse för varvsarbetarnas krav mot den borgerliga industripolitiken. Men när socialdemokraterna i riksdagen i allt väsentligt ställer upp på den borgerliga industripolitiken, då måste vi oundgängligen säga ifrån. Vi kan inte ställa upp på detta.

Vi säger till socialdemokraterna att det inte går att fortsätta att göra som de gör. Det är viktigt att arbetarrörelsens politiker framstår som trovärdiga, som förkämpar för framtiden och för arbetarnas krav. Man kan inte gå i en demonstration i Malmö under parollen "Stöd åt gasprojektet" – och sedan i dag sätta sig i riksdagen och rösta mot ett sådant stöd. Man kan inte låta Olof Palme gå i demonstrationen i Horndal under devisen "Rädda Horndal" – och sedan sitta och rösta mot ett krav i riksdagen att Horndal skall räddas och rösta för en borgerlig stålpolitik som innebär att Horndal förmodligen först av

alla verk skall slås ut. Man kan inte som Gunnar Sträng stå och lova arbetarna på Gränges-Nyby stöd i kampen för jobben, och sedan sitta i kammaren och rösta för en stålpolitik som innebär att tusentals jobb skall bort, däribland många i Gränges-Nyby.

Det håller inte för ett arbetarparti att söka spela en roll inför de arbetande och en helt motsatt roll när man skall ta ställning i riksdagen. Sådant kan inte bidra till trovärdighet och kampvilja ute bland människorna.

Vi säger till landets varvsarbetare:

Det är på er det hänger. Lita inte för mycket på vingliga politiker! Lita först och främst på er själva! För ni har rätt. Ni har utvecklingen och framtiden på er sida. Framsynta tekniker och administratörer inom varvsindustrin har i mångt och mycket samma synsätt som ni. Era planer är på sikt utvecklingsbara och realistiska.

Man kommer att försöka smyga på er nya nedläggningsbeslut, nya avskedanden. Till det säger vi kommunister: Låt dem inte göra det. Låt dem inte ta era arbetsplatser ifrån er. Stanna där ni står. Försöker de stänga fler varv, så acceptera inte. Stanna på jobben och ta över arbetsplatserna. Släpp inte in dem som vill rasera och förstöra. Tvinga fram en ny och annorlunda varvspolitik. Övertyga politikerna i den socialdemokratiska delen av arbetarrörelsen att de skall sluta stödja nedläggningslinjen och ställa upp för en offensiv varvspolitik.

Vänsterpartiet kommunisterna är inget stort och starkt parti. Men just bland landets varvsarbetare räknar vi åtskilliga av våra bästa kamrater. Och er kan vi lova en sak: Vi har alltid bekämpat nedläggningspolitiken, och vi skall fortsätta med det. Det är ni som är framtiden. Vi skall aldrig svika er.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s motion 1942.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Med respekt för kammarens ansträngda tidsschema i dag skall jag inskränka mig till en kort kommentar till Jörn Svenssons analys av situationen. Det är som vanligt intressant att lyssna till Jörn Svenssons analys utifrån marxistiska utgångspunkter av situationen i vårt näringsliv. Jörn Svensson gör sig emellertid skyldig till några grova felslut som inte kan stå oemotsagda.

Om vi skulle välja den modell som Jörn Svensson förordar, dvs. en helt statisk industristruktur där inga förändringar skall ske – där vi alltså när det gäller varvsindustrin skulle fortsätta att producera fartyg, uppenbarligen på lager – skulle vi föröda de resurser vi har här i landet att verka för förnyelse i arbetslivet, för nya arbetstillfällen, för ny teknik, som skall ge sysselsättning på lång sikt. Dessutom, Jörn Svensson – som uppenbart känner ett stort internationellt ansvar – skulle vi förfuska vår roll vid den internationella arbetsfördelningen. Den neddragning vi här diskuterar är dramatisk därför att den sysselsättningsmässigt och finansiellt har den volym som den har. Men den är i själva verket en följd av en fortgående internationell process där uländerna kommer med sin produktion. Och vad har vi för rätt att förvägra andra nationer industriell utveckling av den karaktär vi själva har?

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB. m. m.*

Får vi inte med kylig realism försöka se på vår internationella roll här? Därmed bör vi också avdramatisera den neddragning i skeppsbyggnadskapacitet som det här är fråga om och inrikta våra ansträngningar på att försöka hitta alternativ produktion på varvsorterna och med expansion i näringslivet i övrigt kompensera det sysselsättningsbortfall som är ofrånkomligt om vi inte skall fortsätta att föröda våra ekonomiska resurser med att producera tankrar för uppläggning i de norska fjordarna.

Jörn Svensson! Låt oss komma ner på litet mer realistisk nivå i bedömningen av de här frågorna! Låt oss inse att Sverige ändå är ett litet land med begränsade resurser för sin industripolitik! Och låt oss då satsa de resurserna där de ger bäst utbyte sysselsättningsmässigt i det långa svepet – det måste vara den grundläggande målsättningen!

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte bidra till att vi förlänger den här debatten alltför mycket, men jag måste replikera Jörn Svensson på en punkt.

Jag vill inte ta upp Jörn Svenssons förmåga att beskriva det socialdemokratiska partiets och dess företrädares handlande – den skildringen får stå för hans fantasi.

Men, Jörn Svensson, vore det inte välbetänkt att bekymra sig om det egna partiets möjligheter att över huvud taget bli kvar i riksdagen efter nästa val i stället för att via lögnerna tala om vad vi inte gör och hur vi borde sköta det hela?

Jörn Svensson! Överlämna åt svenska arbetare att bedöma om de stödjer socialdemokratin eller vpk och sörj litet för era egna åsikter! Jag tycker det är alldeles opåkallat att ta upp en rättegång om hur vi bör handla. Handla som ni vill så sköter vi vår politik själva!

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är en något märklig och övermaga attityd som Ingvar Svanberg intar. Han får väl ändå erkänna att arbetarrörelsen i det här landet hade stått långt starkare om socialdemokraterna hade ställt upp på kravet att rädda Horndal, ställt upp för en annan politik än den neddragningspolitik som de inledde när det gäller varvsindustrin och som den borgerliga regeringen nu fullföljer, om de hade ställt upp på krav på satsning och utbyggnad av den inrikes sjöfarten för att – åtminstone temporärt – förbättra den inre marknaden för exempelvis varvsproduktionen, och på en rad andra krav som vpk har framlagt.

Jag försöker inte pracka på er vår politik, men nog fanns det i våra förslag en rad förnuftiga punkter som ni kunde ha skrivit annorlunda om i utskottet i stället för att skriva samman er med de borgerliga för att avstyrka kraven på varje punkt – även stödet till Kockums.

Industriministern har ett elegant sätt att försöka vända upp och ner på frågeställningar. Det är nämligen inte våra förslag och varvsarbetarnas linje, som de har givit uttryck för till oss genom sin arbetsgrupps förslag om exempelvis alternativ produktion, som innebär en statisk industripolitik. Vad

jag har försökt plädera för är en offensiv politik, som inte är statisk eller defensiv utan som tar vara på de möjligheter som finns i det längre perspektivet av den industriella utvecklingen. Frågan skall där gälla vilka nationer som har möjligheter att med stora kapacitet och högt tekniskt kunnande bygga just den här typen av systemlösningar, som tillhör den industriella framtiden.

De som vill slå vakt om de möjligheterna är inte statiska. De som vill riva ner de här möjligheterna har däremot en statisk och defensiv syn. Men de som vill bevara möjligheterna, just för att arbeta för att de i framtiden skall kunna utnyttjas för den här nya typen av industriproduktion, som kommer att slå igenom, som kommer att bli framtidslinjen, är förespråkare för en skapande industripolitik.

Jag tycker inte att Nils Åsling skall beskylla vpk för att vilja ösa ut för mycket pengar till varvsindustrin. Den regering som har sänkt arbetsgivaravgiften med stora belopp, som tillåter en privat kapitalexport på 4–5 miljarder årligen, som under sin administration har givit bortåt 45 miljarder i bidrag och lån till den privata industrin, skall inte tala om att man slösar när man vill stödja varvsindustrin för att hålla den flott över krisen.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Det torde inte vara någon som helst överdrift att påstå att den svenska varvsindustrin är en av det svenska industrisamhällets förnämsta skapelser. Den har utmärkts – och utmärks fortfarande – av hög teknik och mycket stort yrkeskunnande på alla nivåer. Den fullföljer också en gammal förnämlig svensk sjöfartstradition.

Men denna bransch har drabbats svårare än de flesta av den våldsamma strukturkris som under 1970-talet har gått över hela den västliga industrivärlden. Utvecklingen har varit ytterst snabb. Bara på några få år har situationen dramatiskt ändrats från en god orderingång och god lönsamhet till dagens utomordentligt bekymmersamma läge. Det gäller inte bara Sverige. Det gäller hela den västra industrivärlden. Jag kan anmärka, herr talman, att jag för någon tid sedan i Paris hade ett samtal med några japanska ekonomer som var väl initierade i situationen. De sade att man i Japan räknade med att mot slutet av 1980-talet ha bara rester kvar av den japanska varvsindustrin. Man räknade nämligen med att denna industri i den svåra strukturomvandlingen skulle bli utkonkurrerad av helt nya länder, exempelvis Sydkorea, men även av Brasilien. Det ger en klar bild av dagens situation och en bakgrund till svårigheterna i Sverige. De här nya länderna har ett högt teknologiskt kunnande, men de har från vår synpunkt en fruktansvärt underbetald arbetskraft och har därför kunnat inleda och har även fullföljt en helt förödande konkurrens, som det knappast finns möjligheter att klara, i varje fall när det gäller standardfartyg, tankrar och bulkfartyg.

Det är klart att samhället har fått sätta in räddningsaktioner för att klara denna situation. 1977 sattes viktiga åtgärder in genom beslutet om varvspolitikens stödåtgärder med anledning av propositionen 1976/77:139. Jag vill, liksom industriministern gjorde, konstatera att det har varit en tillfredsstäl-

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

lande politisk enighet om detta, om vi bortser från vpk. Det har rätt stor och bred enighet mellan den nuvarande och den tidigare regeringens representanter om de grundläggande frågorna. Tre huvudprinciper har varit vägledande för varvsstödet.

För det första skall det vara avgränsat i tiden och syfta till att överbrygga temporära svårigheter.

För det andra skall det bidra till att den reduktion av den svenska varvsindustrin som är nödvändig sker i balanserad takt och socialt acceptabla former.

För det tredje skall man genom stödet inte bidra till nyetableringar inom varvsindustrin.

Herr talman! Till de här tre huvudprinciperna, som alltså är gällande, skulle jag vilja lägga en fjärde huvudprincip, som här har apostroferats av bl. a. industriministern, nämligen att vi parallellt får lov att göra en utomordentligt energisk och målmedveten satsning på alternativ produktion. Det är helt enkelt nödvändigt att tillvarata det avancerade teknologiska kunnande och den dyrbara verktygs- och maskinutrustning som finns inom den svenska varvsindustrin och inte minst det mycket förnämliga yrkeskunnande som finns på alla nivåer.

Förutom huvudmotivet, bibehållandet av sysselsättningen, skulle det vara en nationell förlust av gigantiska mått om man inte utnyttjade dessa materiella och immateriella tillgångar.

Regeringen är klart och energiskt inställd på detta, samtidigt som man måste ha den kalla nödvändigheten klar för sig, nämligen att de här nyss nämnda huvudprinciperna får lov att tillämpas och iakttas.

Vid utskottsbetänkandet, herr talman, har fogats sju reservationer, som jag här skall behandla, jämte en del motioner från i första hand vänsterpartiet kommunisterna.

I reservationen 1, som bygger på den socialdemokratiska partimotionen 1940, hävdas en gentemot utskottsmajoriteten avvikande mening rörande vissa element i planeringen för varvsindustrins framtid. I den grundläggande frågan, nämligen när det gäller nödvändigheten i sig av nedläggningar inom varvsindustrin, är socialdemokraterna ense med regeringen. Motionärerna och reservanterna anser däremot att det uttalande som industriministern gör i propositionen 174 om behovet av ytterligare kapacitetsminskning samt andra uttalanden i samma proposition betyder att riksdagen redan nu blir bunden av en helt ny varvspolitik, innan den aviserade stora varvspropositionen, som kommer senare i sommar, har lagts fram och kunnat behandlas av riksdagen. Motionärerna och reservanterna understryker också varvsindustrins utomordentligt stora betydelse för de orter som är berörda, för de många arbetstagarna vid varven och för underleverantörerna och deras anställda i olika delar av landet. Med tanke på de sysselsättningsmässiga konsekvenserna av planeringen av varvsindustrin måste även den tilläggas mycket stor betydelse.

Här råder inga som helst motsättningar. Vi understryker alla just detta. Men vi konstaterar att farhågorna för att riksdagen skulle bli bunden av en ny

varvspolitik genom denna proposition är mycket överdrivna. Det blir ingen bindning i förväg.

Frågan om varvsindustrins kapacitet kommer att behandlas i den kommande propositionen. Det finns alltså ingen anledning för riksdagen att göra något uttalande i frågan.

I vpk-motionen 1977/78:1942 krävs bl. a. att inga ytterligare nedskärningar och avskedanden får företas inom varvsindustrin, att ledningen för Svenska Varv AB bör ersättas med en administration där de arbetande har majoritet på alla nivåer. Jörn Svensson talar om behovet av en kompetent ledning – en enligt min mening svår anklagelse mot den nuvarande ledningen – på alla nivåer inom företaget, som verkligen gör insatser för att klara de allvarliga problemen. Man vill också att samtliga svenska varv skall förstatligas.

Utskottet har, som jag nyss sade, redan behandlat vad som i motionen uttalats om planeringen av varvsindustrin, och man har avvisat kravet på ett särskilt uttalande. Det finns ingen anledning för riksdagen att göra uttalanden med anledning av andra motionsyrkanden på den punkten. Kravet på ett förstatligande av den svenska varvsindustrin har gång efter annan avvisats av en mycket bred majoritet inom riksdagen. På den ståndpunkten står vi ännu.

I reservationen 2 krävs att även för varvsindustrin införs ett 75-procentigt bidrag efter mönster från stål- och gruvindustrierna. Jag vill helt kort säga att utskottet förutsätter att regeringen under arbetet med den utlovade varvspropositionen undersöker möjligheterna att använda det 75-procentiga bidraget även inom varvsindustrin.

Beträffande beställarstödet föreslås i varvspropositionen att ytterligare 175 miljoner skall anslås för avskrivningslån och att kreditgarantiramen skall utvidgas med 600 miljoner. Man föreslår även en del ändringar i riktlinjerna vad avser beställarstödet.

Herr talman! Stödet kan f. n. komma i fråga för beställningar, som görs före den 1 juli 1978. Enligt propositionen får det utvidgade stödet utgå endast när varven av produktionstekniska skäl måste fatta beslut om fortsatt produktion före den 1 augusti i år för att undvika friställningar. Ytterligare ett villkor är enligt propositionen att fartygen levereras före utgången av 1979. Enligt nu gällande regler anges tidsgränsen till den 30 juni 1980.

I den socialdemokratiska motionen 1977/78:1940, som backas upp i reservationen 3, föreslås andra tidsgränser. Man uttalar farhågor för att problemen vid varven bara kan lösas till den 1 juli i år, alltså om bara några veckor. Förslaget i motionen innebär sålunda att stödet skall kunna utgå till beställningar som görs före den 1 december 1978.

Herr talman! Utskottet antar inte förslaget om tidsgränser som förs fram i motionen 1940, och man ser ingen anledning att gå ifrån regeringens förslag om dels ändrade riktlinjer för garantier och lån till fartygsbeställare, dels en garantiram som utvidgas med 600 milj. kr., dels ytterligare 175 miljoner för avskrivningslån.

Tidsgränsen 1 augusti 1978 är ingen förskjutning av senaste datum för beställningar. I stället innebär förslaget att sysselsättningssituationen vid de

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

varv som skall producera de beställda fartygen kommer att särskilt beaktas vid regeringens prövning av ansökningarna. Stödet kommer att utgå endast i de fall, då varven av produktionstekniska skäl måste fatta beslut om fortsatt produktion före den 1 augusti 1978 för att undvika friställningar. Av praktiska skäl har tidsgränsen i detta avseende lagts en månad efter senaste beställningstidpunkt, med hänsyn till att juli är semestermånad för varven.

Medelstillskottet till Svenska Varv AB behandlas i flera motioner. Den grundläggande motiveringen är att de medel, som hittills anvisats kommer att visa sig vara otillräckliga.

I reservationen 3 spinner socialdemokraterna på detta tema och yrkar på samma lösning på det av dem upplevda problemet som den som förs fram i motionen 1941, nämligen en teknisk lösning som innebär att på statsbudgeten 1978/79 förs upp ett förslagsanslag benämnt Medelstillskott till Svenska Varv AB.

Herr talman! Denna beräkning av stöd till Svenska Varv AB avstyrker utskottet och finner inte någon anledning att ifrågasätta den beräkning som görs i propositionen. Utskottet har nämligen av industridepartementets representanter inhämtat att beräkningen bygger på uppgifter från Svenska Varv AB och att beloppen avvägs så att någon likviditetsplikt för den statliga varvskoncernen inte beräknas inträda före den tidpunkt då riksdagen kan ta ställning till förslagen i den av industriministern utlovade varvspropositionen. Utskottet avstyrker alltså förslagen i de motioner som behandlar detta.

Reservationen 5 gäller Kockums AB. Reservanterna kräver att riksdagen bör ge regeringen till känna att vid de överläggningar som äger rum mellan Kockums och industridepartementet i anledning av den utlovade varvspropositionen skall inriktningen vara att Kockums varv frivilligt eller genom nödvändiga åtgärder, alltså med tvång, ansluts till Svenska Varv AB.

Herr talman! Enligt vad utskottet har sig bekant – det har också i dag understrukits av industriministern – pågår överläggningar kontinuerligt mellan företrädare för industridepartementet och Kockums som ett led i förberedelserna för den aviserade varvspropositionen. Mot den bakgrunden finns ingen anledning att göra ett sådant uttalande som reservanterna föreslår och som har krävts i motionen.

Reservationerna 6 och 7 behandlar frågan om alternativ produktion vid varven. Reservationen 6 föreslår en ökning av anslaget till alternativ produktion vid varven med 100 milj. kr. till 350 milj. kr., och i reservationen 7 uttalas att det måste vara "självkänt att de mindre och medelstora varven inte skall vara uteslutna från statligt stöd till alternativ produktion".

Förslaget om ökning av anslaget till alternativ produktion med 100 miljoner har industriministern bara för några minuter sedan behandlat och därvid klart konstaterat, för det första att 100 miljoner inte räcker och för det andra att det bara är fråga om veckor till dess en proposition framläggs enligt vilken uppenbarligen väsentligt större stöd kommer att anvisas.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att 250 milj. kr. anvisas för alternativ produktion vid varven. I propositionen sägs att detta bara är ett

första steg, något som bekräftades av industriministerns uttalande i dag. Den kommande varvspropositionen kommer uppenbarligen att innehålla förslag även om detta stöd.

När det gäller den alternativa produktionen kan vidare konstateras – och det gör utskottet – att det under den närmaste tiden endast är storvarven som kommer att ha behov av att ta i anspråk den här aktuella stödformen. Det framgår av propositionen att förslaget om stöd har lagts fram mot bakgrund av projekt som avser alternativ produktion vid de två stora företagen. Men, herr talman, av detta följer självfallet inte att staten inte skulle kunna stödja alternativ produktion även vid andra varvsföretag. Utskottet utgår ifrån att även de här frågorna kommer att behandlas i den aviserade propositionen om varven. Utskottet avstyrker alltså reservationerna 6 och 7.

När det slutligen gäller de mindre varven, som behandlas i motionen 1937, understryker utskottet att det har sympati för tankegångarna bakom motionen. Utskottet kan emellertid inte finna att dessa tankegångar strider mot vad som föreslås i propositionen. Det är alltså angeläget att de mindre och medelstora varven kan bevara sin konkurrenskraft i framtiden. Utskottet förutsätter att de mindre och medelstora varvens situation kommer att beaktas under arbetet med den aviserade varvspropositionen. Det finns anledning att understryka att utskottet förutsätter att så sker. Mot den bakgrunden avstyrker utskottsmajoriteten den här motionen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilken innebär avslag på reservationerna och samtliga i frågan väckta motioner.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste än en gång beklaga att vpk står så ensamt när det gäller att föra en någorlunda skapande och positiv diskussion om varvens framtid och att slå vakt om deras kapacitet. Jag vill med anledning av det ställa en del frågor, därför att jag är angelägen om att försöka få fram om man från näringsutskottets sida betraktar allt det vi framför – och som i väldigt hög grad bygger på tänkande och idéer som utarbetats av de anställda – som luftiga saker, som man kan vifta bort och som inte är av intresse för riksdagen.

Varför diskuterar man t. ex. inte den inrikes sjöfartens möjligheter inom ramen för ett rationellt och miljövänligt transportsystem i landet?

Varför undersöker man inte systematiskt vilka länder i världen – i det socialistiska blocket eller i tredje världen och f.ö. också inom vissa västländer, där man har stor inrikesjöfart – som kan ha intresse av att bygga ut sina flottor, inte minst just den inrikes sjöfarten?

Varför tar man inte upp granskning av och ett resonemang om hur det verkligen ligger till med bedömningarna om möjligheterna att avsätta LNG-tankrar? Det redovisas dock från exempelvis Kockums varvs ledning, som har uppgifter i det ärendet, att det kommer att finnas ett betydande underskott på sådana tankrar 1985 – om de aktuella gasprojekten i världen byggs ut.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Varför tar man inte upp en diskussion om vad det intressanta internationella patentet beträffande s. k. membrantak – som har erbjudits svenska varv till produktion och som är allmänt erkänt – skulle kunna innebära? Det är ett mycket produktivt alternativ. Det rör sig om en takkonstruktion för stora lagerlokaler, cisterner och liknande. Varför tar man inte upp en diskussion om det och om anledningen till att det har avvisats av Svenska Varv?

Varför tar man vidare inte upp ett resonemang om hur man skall stödja en alternativ produktion vid varven genom olika insatser i den allmänna ekonomiska politiken? Alla talar om alternativ produktion, men man måste skapa en marknad för den. Det kan man exempelvis göra genom en progressiv politik när det gäller att satsa på det kollektiva trafiksystemets uppbyggnad till högsta tekniska kapacitet. Det kommer att öka den inre marknaden för sådana systemsatningar och konstruktioner som är av intresse för den sektorn. Detsamma gäller en förnyelse av industrin. Nya typer av statliga förädlingsindustrier – som vpk har föreslagit – kommer att kunna skapa en rad sysselsättningsmöjligheter vid varven.

De anställda har bland de projekt de föreslår tagit upp monteringsfärdiga stålhus, exempelvis för daghem. Vi har i det här landet ett oerhört underskott på daghemsplatser.

Säg mig: Finns inte någon punkt i denna långa lista från de anställda som intresserar näringsutskottet?

BENGT SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Det förvånar mig verkligen att Jörn Svensson, som ändå i sex års tid har tillhört näringsutskottet som en uppskattad ledamot, har den uppfattningen – och vill göra den gällande – att näringsutskottet skulle kunna vara ett organ som går in i detaljregleringar av den svenska industrin. Det är häpnadsväckande! Näringsutskottet och riksdagen gör inte sådant och kan inte göra det. Däremot vill jag försäkra Jörn Svensson om att samtliga utskottsledamöter är utomordentligt intresserade av den alternativa produktionen och minst lika intresserade av den, som jag bedömer det, värdefulla lista med uppslag och idéer som de anställda har presenterat. Men rätt forum för dessa förslag är icke riksdagen eller näringsutskottet – det är den utredningsgrupp som arbetar inom industridepartementet och som uppenbarligen med mycket stort intresse kommer att ta del av förslagen; det är rätta adressen. Jörn Svensson.

När sedan propositionen framläggs kommer näringsutskottet att i vederbörlig ordning ta ställning till de konkreta förslagen i den och uttala sig om dem.

Sedan vill jag – även om jag inte vill förlänga den här debatten med hänsyn till den hårt pressade tiden – varna Jörn Svensson och vpk för att ha alltför överdrivna förhoppningar om LNG-tankern. Jag har i mitt arbete i energikommissionen fått ett mycket gediget material om den. Kommissionen har lagt ned oerhört mycket tid och uppbådat ett mycket stort antal experter för att bedöma LNG-tankern. Situationen är där densamma som i övrigt: Både Japan och de nya nationer som har en sådan förödande konkurrenskraft på

världsmarknaden är i full fart med att producera LNG-tankrar. Det kommer inom kort att finnas en betydande överkapacitet på det området. Vad Sverige då har för möjligheter att hävda sig kan man inte säga i dag, men jag tror inte att möjligheterna är så oerhört stora som Jörn Svensson och kommunisterna föreställer sig. En varning för överdriven optimism är i detta sammanhang motiverad.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Bengt Sjönell har väl ändå fattat det här alldeles fel. Om det skall vara någon mening med att i riksdagen diskutera alternativ produktion, måste man också diskutera, utefter vilka huvudsakliga linjer en sådan produktions avsättning skall kunna garanteras. Det är en fråga om allmän industripolitik, det är en fråga om den allmänna linjen i de offentliga satsningarna.

Om man vill förnya den industriella strukturen för framtiden, måste man också bygga nya industrianläggningar, och de måste utvecklas efter en bestämd teknologisk linje i riktning mot höga grader av förädling, om man nu har det perspektivet. Då måste man göra den politiska bedömningen, huruvida en sådan satsning kan ge sysselsättningsmöjligheter åt varven. Likadant när det kommer upp diskussioner om de stora sociala bristerna, på t. ex. daghemsområdet och det visar sig att de anställda föreslagit ett konkret projekt att bygga olika typer av monteringsfärdiga anläggningar som kan komma till nytta här – då måste man ju ändå sätta dessa båda ting i samband med varandra. Att man inte skall diskutera detaljer och trycka på ett visst varvsföretag en viss typ av produktion eller ett visst projekt, det förstår även jag. Jag bara tar detta som ett exempel på den allmänt negativa och ointresserade attityd som lyser igenom i utskottets betänkande. Man talar om alternativ produktion i mycket lösliga ordalag och har sedan över huvud taget inte något konkret att komma med när det gäller att befördra en sådan alternativ produktion.

Om det nu är så att det finns ett behov av att förnya den svenska industrin, bygga nya typer av industriella anläggningar, inriktade efter delvis nya teknologiska principer, och det samtidigt finns tiotusentals arbetslösa och undersysselsatta människor som inget hellre begär än att få sysselsättning och vi har en sysselsättningskris inom varvsindustrin – vad är det då som hindrar riksdagen att diskutera ett offensivt utvecklingsprogram på industripolitisk basis som både kommer att förnya industrin för framtiden och skapa sysselsättningsmöjligheter i just s. k. alternativ produktion för varven? Man måste ju någon gång konkretisera vad man menar med alternativ produktion, inte bara avvisa det ena konkreta förslaget efter det andra.

Vilken inställning har man till den inrikes sjöfarten? Beroende på vilken inställning man har till den inrikes sjöfartens roll i ett kommande svenskt stort trafiksystem väljer man också ståndpunkt till projekt och utvecklingstendenser som är intressanta just som exempel på alternativ produktion vid varven. Detsamma gäller för kollektivtrafiksystem. Varför diskuteras inte detta? Det är en total perspektivlöshet i näringsutskottets betänkande.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! När vi i dag går att diskutera svensk varvsindustri, sker detta med utgångspunkt i propositionen 174, som presenterar finansiellt stöd till det för jämnt ett år sedan tillskapade Svenska Varv AB. Situationen är fortfarande sådan att stöd behövs till vår varvsindustri för att klara läget. Vi nödgas också konstatera att situationen för den internationella varvsindustrin och shipping över huvud taget inte förändrats nämnvärt sedan vi för jämnt ett år sedan diskuterade frågan här i riksdagen.

Den obalans som vi då kunde konstatera mellan efterfrågan och tillgång på fartygstonnage kvarstår, men eftersom den besvärande lågkonjunkturen också kvarstår ungefär oförändrad i förhållande till situationen för ett år sedan, måste ändå med naturnödvändighet den tidpunkt ha ryckt närmare, då konjunkturuppgången är ett faktum och därmed också den tidpunkt då mer tonnage efterfrågas för att frakta ett ökat antal förnödenheter över världshaven.

Vi får därför inte nu avrusta svensk varvsindustri så att vi inte kan komma tillbaka när konjunkturen vänder och efterfrågan på fartyg på nytt tar fart. Vi har undan för undan anpassat vår varvsindustri till den nya situationen och de ändrade marknadsutsikterna. Detta har medfört en stor nerdragning av den samlade svenska varvskapaciteten. Men det vi nu har kvar måste bevaras intakt. Det som i rådande situation kan göras är att tillföra varven alternativa sysselsättningsobjekt i en utsträckning som gör att antalet anställda kan behållas. Det är därför viktigt att nu tillföra medel till varvssektorn så att den kan överleva. Beloppens storlek och hur de tidsmässigt skall anpassas har det emellertid kommit att råda delade meningar om.

Herr talman! Jag skall inte i vidare mån utveckla vår principiella syn på den här frågan, då detta redan har gjorts av min partikollega Ingvar Svanberg. Jag skall i stället ta upp de frågor där vi inom utskottet inte har kommit fram till gemensamma bedömningar.

Som framgår av utskottsbetänkandet har vi från socialdemokratiskt håll fått reservera oss på vissa punkter. I reservationen I tar vi upp frågan om varvsindustrins kapacitet. Detta görs mot bakgrund av de uttalanden som industriministern gör i propositionen, där han aviserar en ny proposition om varvsfrågan i juni månad men redan nu gör uttalanden om ytterligare kapacitetsminskningar.

Nu har Ingvar Svanberg i sitt anförande redan varit inne på den här frågan, då han redovisade vår allmänna syn på varvspolitik, och jag behöver därför inte nu använda mera tid på den än att hänvisa till hans synpunkter. Jag vill emellertid starkt understryka att riksdagen nu inte får bindas upp för en ny varvspolitik innan propositionen ens presenterats. All planering inom varvsindustrin skall intill dess ett nytt beslut i den här frågan är fattat utgå från riksdagens ställningstagande i fjol. Detta måste starkt understrykas mot bakgrund av varvsindustrins utomordentligt stora betydelse för berörda orter och företagens anställda liksom givetvis för alla underleverantörer i olika delar av landet. Jag vill alltså framhålla att riksdagens fattade beslut inte får

sättas ur spel på grund av att erforderliga ekonomiska resurser inte ställs till förfogande.

Jag menar nog, apropå industriministerns uttalande här i dag om att inga varv skall läggas ned, att det hade varit bra om detta uttalande gjorts i november månad i fjol, då jag här i kammaren hade tillfälle att diskutera detta ämne med industriministern. Han hade i ett uttalande i pressen sagt att ett eller två varv skulle läggas ned. Många arbetare och deras anhöriga i detta land hade då besparats den fruktansvärda oro som de har varit utsatta för under denna tid.

I reservationen 2 tar vi upp frågan om införande av det s. k. 75-procentsbidrag som införts vid stål- och gruvindustrin. Vi framlägger detta förslag för att bidraget skall kunna utnyttjas i den omfattning som kan bli nödvändig för varven, om svårigheter skulle uppstå för dem att infria riksdagens tidigare fattade beslut. Systemet innebär som bekant att sysselsättningsbidrag skall kunna utgå till större industriföretag med avgörande betydelse för sysselsättningen på den lokala arbetsmarknaden, vilka måste minska produktionen avsevärt och därför har en långsiktigt övertalig arbetsstyrka som annars måste sägas upp.

Utskottsmajoriteten anför i sin skrivning att den förutsätter att regeringen analyserar denna möjlighet – det framhöll även herr Sjönell – under beredningen av den proposition som man har signalerat skall komma om någon månad. Men vi anser att frågan är högaktuell för en stor grupp, bl. a. vid Kockums varv i Malmö, och kan bli det också på andra varvsorter. Därför bör riksdagen redan i dag fatta beslut om införande av det s. k. 75-procentsbidraget också för varvsindustrin.

Jag går härnäst, herr talman, in på frågan om det statliga stödet till fartygsbeställare, vilket behandlas i reservationen 3.

Industriministern har, mot bakgrund av beläggningssituationen vid varven och de framställningar som gjorts om sådant stöd, konstaterat att ytterligare medel måste ställas till förfogande såväl för avskrivningslån som för kreditgarantier. Vi har som framgår såväl av vår partimotion 1940 som reservationen inte funnit att de medel som ställs till förfogande är tillräckliga för att klara situationen. De förslag som industriministern framlägger och som den borgerliga utskottsmajoriteten har ställt sig bakom löser inte problemen fram till den tidpunkt då riksdagen kan fatta ett nytt beslut med anledning av den aviserade nya propositionen. Beslut med anledning av denna kan fattas av riksdagen tidigast i slutet av november månad. För att säkerställa beställarstöd fram till denna tidpunkt måste de i propositionen föreslagna beloppen ökas och de tidsgränser som föreslagits förlängas.

Vi saknar givetvis möjligheter att exakt bedöma vilka belopp som kan erfordras under den aktuella tidsperioden. Men för att klara situationen har vi gjort en uppskattning, som innebär att beloppen räknas upp. Vi föreslår att garantierna till fartygsbeställare räknas upp med 1 200 milj. kr. utöver propositionens förslag till ett sammanlagt belopp av 1 800 milj. kr. och att garantierna står till förfogande till utgången av juni 1980 – detta utöver tidigare bemyndigande på högst 3 100 milj. kr. Vi föreslår också att

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

avskrivningslånen till beställare av fartyg räknas upp från i propositionen föreslagna 175 milj. kr. till 525 milj. kr. och att detta belopp anvisas på tilläggsbudget III för budgetåret 1977/78.

För att säkerställa beställarstödet under tiden fram till dess riksdagen i höst fattar ett nytt beslut måste, som jag tidigare framhöll, propositionens tidsgräns den 1 augusti ändras till den 1 december 1978. Vidare skall gränsen för leverans, som i propositionen anges till före utgången av år 1979, ändras till att avse att huvuddelen av arbetet skall ha utförts före denna tidpunkt.

Om riksdagen antar dessa belopp och de tidsgränser som vi har angivit i vår reservation, så bör beställningar vid varven kunna tas utan större störningar och till gagn för sysselsättningen vid företagen.

Propositionen inrymmer också förslag om ett finansiellt stöd till Svenska Varv AB. Stödet är uppdelat i två poster: dels ett rent medelstillskott av 950 milj. kr., dels 1 050 milj. kr. som garantier, avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion.

Vi har i vår motion 1940 framhållit nödvändigheten av att erforderliga medel står till förfogande för varven, så att sysselsättningen kan uppehållas i enlighet med fjolårets riksdagsbeslut. Ett fullföljande av denna politik kan innebära krav på ytterligare medel utöver vad regeringen har föreslagit. Detta framhåller vi också i reservation 4.

Hur stora dessa belopp i så fall kan bli är givetvis ytterst svårt att precisera nu. Varvsledningen, som var företräd för utskottet då vi behandlade den här frågan, uppgav att den övre gränsen för ytterligare medelstillskott kunde ligga vid ungefär 400 milj. kr.

Vi hävdar från socialdemokratiskt håll att medel bör stå till regeringens förfogande om utvecklingen för den statliga varvskoncernen blir sådan att akuta insatser behöver göras för att säkerställa sysselsättningen innan ett nytt riksdagsbeslut föreligger. I detta avseende är vi helt överens med de moderata motionärer som står bakom motion 1941, där man förordat att det aktuella beloppet tas upp som ett förslagsanslag, varigenom det kan överskridas om så skulle visa sig erforderligt.

För att klara den här frågan, där vi från socialdemokratiskt håll alltså i princip är helt överens med de moderata motionärerna, har vi emellertid av budgettekniska skäl fått använda den lösningen att på statsbudgeten för budgetåret 1978/79 förs upp ett förslagsanslag, benämnt Medelstillskott till Svenska Varv AB. Anslagsbeloppet sätts till den symboliska summan av 1 000 kr. Anslaget får endast användas fram till den tidpunkt då ett nytt riksdagsbeslut föreligger på grundval av den aviserade varvspropositionen. På detta sätt är vi helgarderade om behov av ytterligare medel skulle uppstå.

Att utskottsmajoriteten kan säga, att beräkningen av behövligt stöd till Svenska Varv såsom det redovisas i propositionen är till fyllest och att det inte finns någon anledning att ifrågasätta denna, är något som jag har väldigt svårt att förstå. Också ni var ju med vid överläggningarna med företrädare för varvsledningen.

När det sedan gäller de 1 050 miljonerna, avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion, ställer vi oss bakom detta liksom förslaget om 1 000 kr. – alltså ett symboliskt belopp också här – för täckande av förluster på grund av garantier till den statliga varvskoncernen för budgetåret 1978/79.

Vi ställer oss också bakom propositionens förslag att de 800 milj. kr. som riksdagen i fjol anvisade såsom värdegarantier nu också skall få gälla kundfordringar.

Kockums varv i Malmö är ett privatägt företag, men också här har man samma känningar av situationen på marknaden som karakteriserar situationen för övriga svenska varv. Den ekonomiska situationen vid företaget är bekymmersam – det är väl känt. Företaget är i behov av ekonomiska tillskott för att få sina likviditetsproblem lösta under 1978, som det uttryckts.

I anledning härav föreslås i propositionen att 340 milj. kr. anvisas som lån till Kockums. Vi har från vårt håll inga erinringar mot detta. Vi är medvetna om att om lånet inte skulle beviljas kommer företaget snabbt i en besvärlig situation. Detta skulle omedelbart få konsekvenser för de anställda vid företaget. Redan nu har företaget liksom andra svenska storvarv minskat antalet anställda, och ytterligare varsel om uppsägningar föreligger.

Vi anser inte att de anställda vid Kockums skall behandlas sämre än andra varvsanställda. Men därför menar vi också att det bör ske en samlad planering för de svenska storvarven. Mot denna bakgrund hävdar vi i vår reservation på den här punkten att förhandlingar bör upptas med Kockums varv, som inriktas på ett samgående med Svenska Varv. Utskottsmajoriteten tycks, om jag tolkar dess skrivning rätt och det tror jag att jag gör med hänsyn till vad herr Sjönell nyligen sade här, inte ha någonting emot en sådan utveckling. Man menar uppenbarligen att vid de överläggningar som nu äger rum med anledning av den aviserade varvspropositionen – och det framhåller också industriministern – kommer sådana frågor ändå att behandlas. Därför, menar man, behöver riksdagen inte göra det uttalande som vi föreslår i vår reservation.

Jo, herr talman, jag tror att det är klokt att göra ett sådant uttalande som vi föreslår. Det skapar garantier för att frågan verkligen kommer att prövas.

I propositionen föreslås också att riksdagen anvisar 250 milj. kr. som skall finnas tillgängliga för att efter regeringens prövning kunna ställas till varvsföretagens förfogande som avskrivningslån. Pengarna skall användas för utveckling av alternativ produktion vid varven.

Det är ett bra initiativ. Men som vi framhåller i vår reservation kommer de medel som propositionen och utskottsmajoriteten föreslår inte att räcka till. Jag vill nog hävda detta trots industriministerns tidigare uttalande på den här punkten.

Det är tacknämligt att kunna konstatera att vid de olika varvsenheterna utvecklas aktivitet för att ta fram arbetsobjekt som kan ersätta de sysselsättningstillfällen som kan falla bort på den rena fartygsbyggnadssidan. Vi inom utskottet har med tillfredsställelse tagit del av den mångfald av projekt som man arbetar med inom Svenska Varv. Vi vet dessutom att de varvsföretag

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

som står utanför den statliga koncernen också har olika projekt under arbete.

Det är naturligtvis ännu för tidigt att uttala sig om vad detta kan komma att leda till, men man har ändå anledning hoppas att några av de uppslag man arbetar med skall ge resultat och därmed också nya arbetstillfällen.

Utskottsmajoriteten har dock inte velat sträcka sig längre beträffande de anslag som ställts till förfogande för alternativ produktion än de 250 milj. kr. som regeringen föreslagit.

Vi har i vår reservation på denna punkt föreslagit att beloppet ökas med ytterligare 100 milj. kr. till 350 milj. kr., därför att pengar skall finnas tillgängliga inte endast till företagen inom Svenska Varv AB utan även till Kockums varv och övriga svenska varv. De 250 milj. kr. som utskottsmajoriteten förordar täcker ju endast det belopp som ledningen för Svenska Varv beräknar att man där kommer att behöva. Utskottsmajoriteten säger att man utgår ifrån att frågan om ytterligare statliga insatser för alternativ produktion kommer att tas upp i den aviserade varvspropositionen. Det var ju också vad Bengt Sjönell nyss framhöll. Ja, det är en from förhoppning som man kan ha, men den ger inga pengar, om sådana skulle behövas innan nya beslut i så fall skulle ha fattats.

Om Svenska Varv skulle kunna realisera sitt program med en flytande fabrik inom den närmaste tiden kan detta innebära att hela den föreslagna summan 250 milj. kr. i så fall kan komma att förbrukas på en enda gång. Alla andra projekt skulle i ett sådant läge behöva läggas på is. En sådan situation ter sig inte tilltalande. Därför bör riksdagen anvisa de 350 milj. kr. som vi föreslår i reservationen 6.

På grund av den tveksamhet som propositionen kan ge visst upphov till har man i motionen 1939 velat ha otvetydigt fastslaget att det belopp som ställs till förfogande för alternativ produktion skall finnas tillgängligt för alla svenska varv. Vi har i reservationen 7 gjort ett uttalande av detta otvetydiga slag, ett uttalande som jag hoppas att riksdagen kommer att ställa sig bakom. Nu har utskottsmajoriteten för all del på denna punkt sagt – och det framhöll även Bengt Sjönell – att staten också skulle kunna stödja alternativ produktion vid andra varvsföretag än Svenska Varv och Kockums, vilka i propositionen i något sammanhang har benämnts storvarven. Det är bra i och för sig. Men så kommer det ett tillägg, att man utgår ifrån att dessa frågor kommer att behandlas i den aviserade propositionen. Ett klart och otvetydigt uttalande på denna punkt i dag är vad jag hoppas att riksdagen kommer att göra.

Tillåt mig sedan, herr talman, att säga några ord i anledning av den situation som jag och min hemkommun dagligen lever i, vi som har Öresundsvarvet – ett av Svenska Varvs företag – inom vår kommun. Antalet anställda vid det företaget har successivt dragits ned, enligt det beslut som riksdagen tidigare har fattat om en reducereing av svensk varvsindustri. Ungefär 500 personer är den arbetsstyrka som företaget under de två senaste åren har minskat med. Detta har skett genom det som brukar kallas naturlig avgång. I princip råder anställningsstopp vid företaget. Detta har kommit att innebära stora påfrestningar för kommunen, som också i övrigt kommit att

drabbas hårt på grund av avskedanden och neddragningar vid ett flertal andra företag inom kommunen.

Vid arbetsförmedlingen i Landskrona finns i dag 470 anmälda arbetssökande. Till detta skall läggas den dolda arbetslöshet som jag vet finns, dvs. människor som inte går till arbetsförmedlingen därför att man vet att inga jobb står att få.

Ungdomsarbetslösheten är hos oss som på många andra ställen i landet besvärande, trots att kommunen just nu har ungefär 100 ungdomar i olika arbeten. Men detta är som bekant tillfälliga lösningar som varar längst i sex månader. Lärlingsskolan vid Öresundsvarvet som under många år anställt mellan 100 och 125 nya elever varje år i den treåriga lärlingsskolan, allt i samarbete med den kommunala skolstyrelsen, överväger nu drastiska nedskärningar vid årets intagning. Jag skulle i detta sammanhang vilja vädja till industriministern att ställa de medel till förfogande som kan behövas för en fortsatt oförändrad intagning vid lärlingsskolan. Även om de ungdomar som tidigare efter sin treåriga utbildning alltid kunnat garanteras jobb vid företaget efter genomgången utbildning framöver inte kan ges denna garanti, kommer ju samhället ständigt att ha behov av välutbildad arbetskraft. Utbildningen kommer aldrig att vara bortkastad, utan den kommer i stället att vara en tillgång såväl för den enskilde som för samhället. Vi måste givetvis bevara framtidsstron. Så småningom måste den svaga konjunkturen vända, och vi står då bättre rustade om vi har välutbildad arbetskraft.

För kommunen har de senaste årens utveckling med sjunkande antal sysselsatta som helhet kommit att innebära avflyttning från kommunen och ett stort antal tomma lägenheter. F. n. finns över 400 tomma lägenheter i kommunen, varav drygt 300 i det kommunala bostadsbolagets nyare bostadsbestånd. Detta är en besvärande utveckling för en kommun med endast drygt 38 000 invånare och innebär en hård belastning på kommunens skattebetalare.

I fjolårets varvsproposition uttalade industriministern att den nedskärning som då föreslogs vid Öresundsvarvet kom att få allvarliga sysselsättningspolitiska konsekvenser i kommunen och regionen. Dessa måste mötas med arbetsmarknadspolitiska åtgärder och i övrigt med omfattande aktiva insatser från samhällets sida, framhölls det. Jag är naturligtvis medveten om de besvärliga konjunkturen vi befinner oss i, men kommunen tål inte mer av reducerade arbetstillfällen. Samhället måste nu gå in och hjälpa till, så att situationen på sikt kan förbättras. Jag vill framhålla att det tal om nedläggning av Öresundsvarvet som förekommit måste definitivt tystna. En nedläggning skulle betyda att man från samhällets sida lade ned en hel kommun, och det har vi ändå aldrig upplevt tidigare. Jag hoppas att industriministern har uppmärksammat Landskrona kommuns och Landskronaregionens svåra situation och medverkar till åtgärder som kan lätta på trycket för oss.

Herr talman! Låt mig med detta yrka bifall till samtliga reservationer som finns antecknade till utskottets betänkande nr 76.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vpk har i tidigare sammanhang offentligt sagt – detta framgår också av innebörden i vår motion – att vårt ställningstagande till Öresundsvarvet är helt klart. Jag har ingenting i sak att tillägga till den plädering som Hugo Bengtsson har framfört till försvar för sysselsättningen vid Öresundsvarvet, men jag skulle ändå vilja be honom förklara en sak som har förefallit mig något oklar.

I utskottsbetänkandet, ungefär mitt på s. 6, finns följande passus: "Inom industridepartementet arbetar f. n. ett antal arbetsgrupper med dessa frågor, varvid även Kockums AB omfattas av bedömningarna. Enligt propositionen (s. 13) visar de hittillsvarande resultaten av arbetsgruppernas bedömningar klart att en ytterligare minskning av kapaciteten inom svensk varvsindustri är ofrånkomlig och att kapacitetsminskningen måste få formen av en ytterligare nedläggning av en eller flera varvsenheter."

Jag vill göra kammaren uppmärksam på att detta uttalande inte är blott och bart ett referat av propositionen – det förekommer inte i den s. k. recitdelen. När det då återges i själva betänkandet utan kommentar och utan betoning av att utskottet eller vissa delar av utskottet kan ha en annan bedömning av de förhållanden som propositionen tar upp, måste man såvitt jag förstår dra den slutsatsen att detta står så att säga som en utskottets bedömning. Utskottet har alltså övertagit och med gillande citerat propositionens uppfattning.

Så långt tror jag att min tolkning är obestridligen riktig. Jag vill av den anledningen ställa en fråga.

Hugo Bengtsson måste väl ändå ha vetat att en sådan formulering indirekt – utan att något namn nämns – riktar sig i första hand mot Öresundsvarvet? Man kan naturligtvis länka sig att också någon annan enhet kan komma i farozonen, men vi vet alla att det är Öresundsvarvet som hänger på gärdsgårn, som det så populärt heter. Då är min fråga: Varför har inte utskottets socialdemokrater och Hugo Bengtsson som representant för Landskrona och fyrstadskretsen reserverat sig mot denna bedömning? Det är, tycker jag, en farlig skrivning, och har man skrivit under den har man faktiskt öppnat vägarna för någonting helt annat än det som Hugo Bengtsson här så förtjänstfullt pläderade för.

HUGO BENGTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte hur Jörn Svensson kan läsa detta avsnitt på det sätt som han gör. Jag vill bestämt hävda att det är ett referat, och detta framgår också av vad som står i inledningen till stycket.

Inledningsvis står följande:

"I den nu aktuella propositionen 1977/78:174 erinrar industriministern om ---." Det är alltså ett referat av vad industriministern säger. Hade det varit utskottet som hade uttalat sig på det sättet, kan Jörn Svensson vara övertygad om att det hade funnits en reservation på den punkten.

Av det anförande jag tidigare hållit har det väl klart framgått att vi inte kan ställa oss bakom dessa uttalanden. Jag hälsar också med tillfredsställelse de

uttalanden som industriministern i dag har gjort på den här punkten.

Att man på olika håll, också i departementet, jobbar med olika arbetsgrupper osv. för att arbeta fram olika alternativa lösningar på sysselsättningsproblemen i syfte att stödja produktionen ute på varvsorterna och i varvsföretagen är ju bara tacknämligt.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tog inte upp den här saken för att på något sätt vara obehaglig mot Hugo Bengtsson utan därför att det var en sak som plötsligt slog mig när jag läste igenom handlingarna omedelbart innan jag skulle gå in i kammaren. Om det bara var ett referat av propositionens innehåll, Hugo Bengtsson, utan något ställningstagande och utan att man accepterat det som utskottets mening, borde väl detta referat ha förekommit i referatdelen av betänkandet, dvs. på s. 2 och följande, där innehållet i propositionen refereras. Men här är det alltså fråga om ett avsnitt som förekommer i den del som är betitlad "Utskottet", dvs. utskottets egentliga åsikter i frågan, och då antar det hela en annan dimension. Det hade då bort markeras, menar jag, att detta inte var någonting som ingick i ett ställningstagande, eftersom det annars lätt kan tolkas just som ett ställningstagande.

Man kan göra den tolkningen desto lättare som den socialdemokratiska riksdagsgruppen faktiskt, Hugo Bengtsson, vid behandlingen av tidigare varvspropositioner har skrivit under på dels den 30-procentiga nedskärningen under åren 1974–1978, dels den ytterligare nedskärning med 1 000 sysselsättningsstillfällen som förutsätts för 1977–1979. Onekligen är denna fortskridande nedskärning någonting som kan tänkas i en viss situation hota just Öresundsvarvet, som har kommit i skottlinjen här.

Jag vill än en gång understryka att jag inte tar upp detta för att på något sätt vara obehaglig. Har jag fel så desto bättre. Men jag vill ha klarhet på den här punkten, eftersom jag tror att det är angeläget för väljarna i fyrstadskretsen att det inte finns några märkvärdigheter på det här området.

HUGO BENGTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill hänvisa Jörn Svensson till vad som står i utskottsbetänkandet på s. 7, andra stycket. Där står bl. a. följande: "Frågan om varvsindustrins kapacitet kommer att behandlas i den proposition om varven som regeringen avser att lägga fram. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att nu göra något uttalande om planeringen inom varvsindustrin." Jag tycker att detta är tydligt nog.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Dagens debatt har ju klart och tydligt visat att läget för de svenska storvarven är allt annat än ljust. Ser man litet grand på bokslutet 1977, avseende den statliga varvskoncernen, finner man att det visar en förlust på ca 2 230 milj. kr. före ianspråktagandet av värdegarantier. För 1978 beräknar Svenska Varv AB att det kommer att uppstå ett underskott på 1 550 milj. kr. före ianspråktagandet av värdegarantier, och 1 150 milj. kr. efter

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

ianspråktagandet av dessa.

Ser vi på orderstocken inom några enheter i Svenska Varv AB, förstår vi lätt orsakerna till de svenska storvarvens problem. För både Arendal/Eriksberg och Öresundsvarvet är ordersituationen i dag sådan att brist på sysselsättning uppstår, om det inte tecknas nya order på fartyg. För Karlskronavarvet gäller att nya order måste tecknas under 1978 för att ett fullt kapacitetsutnyttjande skall uppnås. Inte heller för det enda privatägda storvarvet, Kockums AB, är situationen bra. Varvet producerar f. n. två LNG-fartyg i egen regi. Dessa beräknas bli färdigställda under 1979. Varvet planerar också att bygga ett tredje sådant fartyg och då med statliga kreditgarantier, vilket f. ö. nämnts tidigare i dagens debatt. Detta jämte några andra fartygsbyggen gör att beläggningen inte täcker kapaciteten, varför varvet också aviserat personalinskränkningar. Tyvärr måste man också räkna med att den dåliga orderin-
gången blir bestående.

En av orsakerna till dessa förhållanden är bl. a. den obalans som råder mellan tillgång och efterfrågan på tankfartygstonnage. Även på bulkfartygs-
sidan väntas en situation, som innebär att tillgången överstiger efterfrågan.

När det sedan gäller utvecklingen inom den internationella varvsindustrin kan man notera att den under efterkrigstiden har varit snabb och också inneburit en omfattande utbyggnad av den samlade produktionskapaciteten. De totala årliga varvsleveranserna har ökat från 5 miljoner bruttoton till 34 miljoner bruttoton. Sedan slutet av 1950-talet har utvecklingen främst karakteriserats av en kraftig utbyggnad av varvskapaciteten i Japan. Även uppbyggnaden av nya stora varv i vissa s. k. utvecklingsländer har under senare år fått ökad betydelse.

Beträffande den återstående delen av 1970-talet kan vi alltså konstatera ett betydande överskott på varvskapacitet. Några kraftfulla åtgärder för att reducera den internationella varvskapaciteten har däremot inte vidtagits på så sätt att varvsanläggningar helt tagits ur drift. Det görs emellertid, som industriministern nämnt, vissa reduceringar på olika håll. Man kan tillägga att orderstocken vid världens varv är den lägsta på tio år.

Men – och det är ett mycket viktigt men – även under perioden 1981–1985 räknar man med att fartygsbeställningar kommer att göras. Det beräknade nybyggnadsbehovet utgör för tanktonnage, har det sagts, mellan 70 och 115 miljoner dödviktston och för bulktransporter mellan 40 och 45 miljoner dödviktston. På grund av det höga kostnadsläget i vårt land kommer troligtvis inte särskilt många order att gå till de svenska varven. Flera unga varvsnationer kan i dag erbjuda samma höga standard på sina fartyg som de svenska varven och till betydligt lägre priser. Detta har medfört att många redare placerar sina större order i utländska varv.

För att klara sysselsättningen vid de svenska varven och ge dessa tid för en omställning till alternativ produktion, där så är möjligt, har regering och riksdag satsat enorma belopp på de svenska storvarven. Vi erinrar oss mycket väl att riksdagen för ungefär ett år sedan beslöt att fullmäktige i riksgälds-
kontoret skulle bemyndigas att utöver tidigare bemyndiganden bevilja

garantier för högst 4 850 milj. kr., avseende finansiering i anslutning till produktion av fartyg. Vidare bemyndigades fullmäktige att bevilja garantier intill ett, vid varje tidpunkt, sammanlagt högsta belopp på 2 000 milj. kr., avseende finansiering i anslutning till färdigställda fartyg, producerade i varvsföretagens egen regi.

På grundval av förslagen i propositionen 1976/77:139 tillkom ett särskilt stöd till beställare av fartyg vid svenska varv. Sålunda bemyndigades fullmäktige i riksgäldskontoret att lämna kreditgarantier till beställare av fartyg till ett sammanlagt belopp på 3 100 milj. kr., avseende upplåning i anslutning till beställning av fartyg just vid svenska varv. Vidare anvisades ett anslag på 1 300 milj. kr., att användas som avskrivningslån till beställare.

Jag vill också erinra om att lån och garantier hittills tillstyrkts till ett sammanlagt belopp på ungefär 3 900 milj. kr. Av de ramar som riksdagen har fastställt för stödet återstår tyvärr endast 158 milj. kr. för avskrivningslån och 184 milj. kr. för garantier.

Samtidigt kan vi notera att det nya bolaget Svenska Varv AB för 1977 och 1978 efter avdrag för värdeminskningssgarantier förmodligen kommer att visa en sammanlagd förlust på minst 3 miljarder kronor. Enbart resultatet för 1977 innebär att Svenska Varv AB har förbrukat sitt aktiekapital. För att täcka Svenska Varv AB:s förlust och för att undvika att två tredjedelar av aktiekapitalet förbrukas före utgången av 1978 behövs en soliditetsförbättring på inte mindre än 2 000 milj. kr., märk väl bara för 1978. Att det här inte kan fortsätta länge torde framstå klart för var och en. Det finns trots allt en gräns för hur mycket pengar samhället kan ge i stöd till krisbranscher. Vi kan inte bygga fartyg på lager alltför länge. I dag har svenska storvarv kontrakt på 12 fartyg utan att ha någon reell köpare. Vissa av dessa fartyg är f. ö. redan under byggnad. Samtidigt är inte mindre än 38 % av den svenska handelsflottans tonnage upplagt.

Resultatet av det här kan bara bli ett, nämligen en ytterligare minskning av svensk varvsindustri. Hur en sådan kommer att ske får den närmaste tiden utvisa. Regeringen kommer – som sagts här i dag och som vi redan visste – att i slutet av juni framlägga sin stora varvsproposition. Hoppet för de kvarvarande varven står i hög grad – och det har ju också diskuterats i dagens debatt – till den s. k. alternativa produktionen, men vi skall komma ihåg att en sådan omställning tar tid och kostar oerhört mycket pengar. Här måste emellertid alla realistiska möjligheter tas till vara. Regeringen satsar nu 250 milj. kr., och det tycker jag är väl använda pengar. Industriministern aviserade också nyss att det skulle komma ytterligare medel så småningom.

Redan i dag har såväl Kockums som Svenska Varv tagit fram intressanta projekt. Vi har f. ö. i näringsutskottet fått en hel del av dessa nya projekt presenterade för oss, och jag delar industriministerns här i dag framförda synpunkt, att det nu behövs offensiva satsningar för alternativa tillverkningar.

I motionen 1937 av Sten Svensson och Sven Eric Lorentzon behandlas de

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

mindre, privatägda varvens situation. I propositionen sägs att det fortsatta beställarstödet förenlighet med våra internationella åtaganden på handelsområdet i fortsättningen skall vägas in i regeringens prövning. Utöver detta bör det enligt motionärernas mening också ha angivits, att stödets påverkan på befintliga fartygs och rederiers ekonomi skall beaktas. Detta bör, anser motionärerna, leda till en mer nyanserad bedömning av på vilket sätt insatserna för stöd till varvsnäringen skall fullföljas. Jag delar i det avseendet motionärernas uppfattning.

Man kan inte bortse från beställarstödet påverkan på konkurrensförhållandena mellan olika rederier. Förslagen i propositionen innebär att regeringen vill ge statliga bidrag och lån till företag med ca 90 % av antalet anställda inom varvsbranschen. Beloppen i fråga är mycket stora. Motionärerna har därför påpekat att stödets utformning kommer att påverka konkurrensförhållandena mellan de företag som får stöd och de företag som inte får något.

När det gäller de mindre och medelstora varvens situation understryker motionärerna det angelägna i att även dessa företag kan bevara sin konkurrenskraft. Jag tycker att detta är viktigt. Åtgärder som staten nu vidtar, i avsikt att underlätta strukturförändringar inom varvsnäringen, får inte utformas så, att de leder till svårigheter för andra företag, som i dag kan klara sig – märk väl – utan något sådant stöd. Statens arrangemang får alltså inte medföra att mindre enheter slås ut och att problem flyttas från en ort till en annan. Det medför stora svårigheter.

Motionärerna har därför framhållit, att riksdagen i anslutning till behandlingen av propositionen bör uttala, att de åtgärder som nu beslutas av kammaren inte av regeringen får fullföljas så, att de på något sätt påverkar de mindre varven och den av dem berörda rederinäringen.

Även på denna punkt, herr talman, delar jag motionärernas synpunkter. Jag vill understryka att utskottet har visat stor välvilja mot motionen. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget, att de mindre och medelstora varven kan bevara sin konkurrenskraft även i framtiden. Vi har därför i utskottet utgått ifrån, att dessa frågor beaktas under arbetet med den stora varvsproposition som industriministern har avisat skall komma under eftersommaren. Av denna anledning har vi inte funnit skäl att föreslå riksdagen att göra något särskilt uttalande med anledning av motionen. Men den skrivning som utskottet gjort i betänkandet utgör en skarp markering, som visar den betydelse vi fäster vid de problem som berörts i denna motion.

Det är viktigt att se problemen i sitt större sammanhang. Vid flera av de mindre, statliga varven har en avsevärd del av kapaciteten använts till en tillverkning av sektioner för storvarven. När denna sysselsättning delvis faller bort ersätts den genom att varven i fråga, t. ex. i Karlskrona och i Sölvesborg, övergår till att bygga mindre och medelstora handelsfartyg.

Man ger sig då in på den marknad som tidigare dominerats av de privata mindre och medelstora varven. Detta sker vid en tidpunkt när den svaga rederikonjunkturen medför, att efterfrågan på mindre tonnage är synnerligen svag.

Det skulle vara utomordentligt olyckligt om de i propositionen föreslagna medlen skulle användas på ett sådant sätt att de underlättar för de statliga varven att ta över de privata mindre och medelstora varvens marknad. Risker för nedläggning av sådana varv skulle då bli uppenbar, med allt vad det innebär.

Det är viktigt att staten nu inser sitt ansvar för varvsnäringen i dess helhet. I den nuvarande marknadssituationen med en hårdnande konkurrens – främst från andra länder – betyder självfallet stödinsatser insatta punktvis stor risk för att snedvridning av konkurrensen uppstår och att utslagning av företag kommer att ske på annat håll än där punktinsatserna har gjorts. Staten måste ta på sig ansvaret för vad som sker. De förändringar som riksdagens beslut syftar till får alltså inte genomföras på ett sätt som kan skapa nya problem i andra företag, företag som i dag kan klara sig utan samhällets stöd.

Till sist, herr talman, vill jag slå fast att vi i den diskussion som förs här i dag och på andra håll inte får se varvskrisen isolerad från vårt övriga näringsliv. Handelsstål, teko, skog och andra branscher befinner sig i dag i en mycket utsatt position. En av de främsta orsakerna till detta är den kostnadsexplosion som blev följden av höga lönepåslag, höjda arbetsgivaravgifter samt en hög löneglidning under 1974–1976. Notan för detta får vi alla nu betala. Alla bör vi dra lärdom av detta.

Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande 1977/78:76.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! Den hittillsvarande diskussionen om varvsfrågorna visar, att det gäller ett mycket stort problem. Det omfattar många människor och regioner och kan lokalt ställa till utomordentligt stora svårigheter.

Industriminister Åsling inledde sitt anförande med att notera, att det råder en bred enighet i vad gäller varven. Det är inte så länge sedan vi hade en annan industriminister, som också glädde sig över den breda enigheten när det gällde en stor industripolitisk satsning, men där svek borgarna. Vi tänker inte svika när det gäller varven. Vi kommer tvärtom att med de medel som står till buds slåss för att bevara sysselsättningen och en vettig produktion vid våra varv.

Detta är frågor som har diskuterats länge både inom svensk fackföreningsrörelse och inom de olika partierna. När den 30-procentiga nedskärningen av varven beslutades för något år sedan ställde sig löntagarna bakom denna mot bakgrund av svårigheterna att upprätthålla sysselsättningen genom konkurrens på den internationella varvsmarknaden. Denna nedskärning godtogs av Svenska metallindustriarbetareförbundet och av de andra fackliga organisationerna inom varvsindustrin. Det framhölls så sent som under våren 1977 av Metalls kongress. Ställningstagandena godkändes enhälligt. Kongressombuden, som sedan hade att på sina hemorter rapportera, fick också godkännande

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

för de ställningstaganden man hade gjort på kongressen. De som representerade sina arbetskamrater vid varven har därefter också i ökad utsträckning erhållit arbetskamraternas förtroende för den bedömning man vid de tillfällena gjorde.

Jag vill gärna understryka att det är tunga ställningstaganden de fackliga förtroendemännen får göra när det gäller denna typ av frågor. Det är ställningstaganden som man är fullt på det klara med kommer att gå ut över arbetstillfällena på den egna arbetsplatsen. Man har ändå inte tvekat att göra detta, mot bakgrund av framtidsutsikterna.

Vi vet också att när industrissysselsättningen skärs ner, oavsett i vilket företag det gäller, innebär det en negativ verkan på hela företaget, på de människor som arbetar där och på möjligheterna att kunna utveckla sig i framtiden. Vi vet ju hur betydande varvsnäringen är för sysselsättningen i de olika regionerna.

En nedläggning av varvsenheter skulle innebära utomordentliga svårigheter på en del håll, för att inte säga en ren katastrof på vissa orter. Att vi med alla medel måste verka för att varvsindustrin bevaras, om än i något förändrad skepnad, måste, mot bakgrund av vad jag nu har sagt, vara uppenbart för envar.

Även Stockholmsregionen har en varvsenhet som är in dragen i varvskrisen, nämligen Finnboda varv. Varvet som sådant är ett av de mindre. Det är inriktat på reparationsverksamhet och nybyggnad av s. k. flytetyg och andra mindre enheter. Trots sin litenhet har varvet för Stockholmsregionen en central betydelse. Det sammanhänger med att varvet är nödvändigt för den hamnrörelse som har stor regionalpolitisk sysselsättningseffekt i Stockholmsområdet.

En nedläggning skulle innebära ytterligare en svår påfrestning på industrissysselsättningen i detta län. Stockholmsregionen har haft en snabbt vikande industrissysselsättning. Vi vet att sedan början av 1950-talet har tillverkningsindustrin i länet avvecklats i snabb takt, utan motsvarande förnyelse och utbyggnad på andra områden. Vi vet att tjänstemannasektorn inom industrin har legat kvar på en oförändrad nivå, och samtidigt har den offentliga tjänstesektorn vuxit starkt. Numera sysselsätts i medeltal 70 industritjänstemän per 100 industriarbetare i denna region, medan motsvarande siffra för övriga delar av landet är 35. Även om Finnboda varv representerar en tämligen blygsam del av industrissysselsättningen har den stor betydelse genom sin industristrategiska inverkan.

Vi har tidigare hört vilken betydelse varvsnäringen har för Landskronaområdet. Vi kommer under denna dag att från representanter för andra landsdelar få ytterligare bekräftelser på hur nödvändigt det är att försöka bevara den kompetens och den kraft som finns inneboende i den svenska varvsnäringen och som är viktig för alla regioner men också för landet som helhet.

Den nedskärning av sysselsättningen som beslutades förra året innebär att antalet varvsarbetare nu minskar snabbt. Från de fackliga organisationerna har vi fått uttalanden som visar att de är beredda att medverka till en fortsatt

omstrukturering av varvsindustrin. Därvid har tydligt betonats att facket medverkan förutsätter att verksamheten inriktas på att trygga arbets- och utkomstmöjligheterna för de anställda. De fackliga kraven är naturligtvis ett led i strävan att försvara de medlemmars intressen som arbetar vid varven, men de har också en vidare mening. Facket anser att de utvecklingsmöjligheter när det gäller nyproduktion och det sug efter innovationer som varvsindustrin genom sina sysselsättningsproblem i dag representerar måste tas till vara.

Svensk fackföreningsrörelse har i internationellt perspektiv en unik känsla för nödvändigheten av strukturförändringar och rationaliseringar. Självfallet kräver vi inom facket också att förändringarna skall genomföras på ett socialt godtagbart sätt. Vi satsar nu hårt på att medverka till att skapa en ny produktion, lämpad för varvsindustrin. En sådan har stor betydelse för Sverige. Industrissysselsättningen har ju på ett år rasat ner med nära 90 000 industrissysselsatta. Om denna utveckling skall kunna hejdas, är det nödvändigt att bevara den industrikapacitet som finns inbyggd i varven. De produkter som varven i en framtid kommer att framställa kommer i hög grad också att skapa arbeten hos den långa rad av underleverantörer som dessa stora företag alltid anlitar. Bevarandet av svensk varvsindustri är alltså inte endast av betydelse för de regioner där varven nu är lokaliserade, utan det har en avgörande inverkan på industrissysselsättningen i dess helhet.

Ett upprätthållande av industrissysselsättningen är nödvändigt för att vi över huvud taget skall klara sysselsättningen inom de sysselsättningssvaga regionerna. En utveckling av industrin är vidare nödvändig för att klara problemen i de undersysselsatta regionerna. Om en expansion inom de undersysselsatta regionerna sker inom ramen för en totalt sett minskande industrisektor, skulle det medföra en oerhört stor påfrestning för de högindustrialiserade delarna av landet. Nedgången i industrissysselsättningen med 90 000 arbetstillfällen visar att den regionalpolitik som regeringen påstått sig vilja föra totalt har kvaddat. Kravet att industrissysselsättningen skall upprätthållas är av nationellt intresse. En bevarad industrissysselsättning utgör nämligen den grundläggande förutsättningen för att vi skall kunna fortsätta den samhällsuppbyggnad som skett i vårt land liksom för våra möjligheter att förändra och utjämna regionala skillnader. För att behålla den resurs som svensk varvsindustri representerar i form av verkstadskunnande och yrkesskicklighet är det nödvändigt att slå vakt om de befintliga varven och inom dessa befintlig sysselsättning.

Jag har personlig erfarenhet från svensk varvsindustri efter att ha jobbat i branschen i 20 år. Jag har upplevt vad det manodepressiva uppträdande svensk industri så ofta visat kan leda till.

I högkonjunkturer målas möjligheterna för företagen i rosenkimrande kulörer. I tider av nedgång har allt målats i de svartaste färger. Därför har man också dragit ned sysselsättningen då, låtit yrkeskunskap gå förlorad.

Detta har sedan varje gång fått förödande konsekvenser för möjligheterna att hävda sig när konjunkturen vänder. Då har det varit omöjligt att utnyttja den förändrade marknadsbilden. Yrkeskunskapen, den dynamiska kraften i

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

väl förtrogna arbetslag finns inte. Kapaciteten finns inte. Och affärsmöjligheterna går inte att utnyttja.

Jag vill upprepa: För att vi skall kunna hävda industrisysselsättningen i en framtid, en framtid då den radikalt viker, behöver vi den industripotential som den svenska varvsindustrin representerar. Inga väsentliga neddragningar och inga nedläggningar av varven kan därför accepteras.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Varvsfrågorna visar på den selektiva näringspolitikens begränsning. Vi har valt två sätt att stödja varven.

För det första har vi beställarstödet. Men om vi ökar stödet till beställarna alltför mycket, blir det billigt och försett med liten risk att köpa fartyg, och då hotas de seriösa rederierna. Andra kan gå in och köpa fartyg – går det bra får de vinsten, går det dåligt står staten för förlusten. Därför är det tveksamt att, som socialdemokraterna vill, ytterligare utöka beställarstödet utöver vad som sägs i propositionen.

För det andra har vi på olika sätt givit kapitalstöd och subventioner till varven. Det har varit nödvändigt, men det blir med tiden alltmer problematiskt. Konkurrensen kan snedvridas och de mindre varven utanför Svenska Varv få en allt svårare situation.

Mot den bakgrunden är det viktigt att regeringen kommer med en mer långsiktig plan för varvsindustrins framtid.

Utvecklingen för varven har varit dramatisk. På några få år har så gott som hela marknaden för de svenska storvarven försvunnit. Och även om man till äventyrs skulle tro på en kraftig uppgång i världskonjunkturen är det mycket osannolikt att detta kommer att leda till efterfrågan på den typ av fartyg som de svenska storvarven specialiserat sig på.

En alternativ produktion skall naturligtvis stimuleras och få resurser, och det föreslås också i propositionen. Men – som Nils Åsling framhävde – detta kommer att ta lång tid och dessutom kanske inte ge så väldigt många jobb på varven. Låt oss se på de flytande fabrikena, som är ett av de mest hoppningivande exemplen på alternativ produktion. Där krävs det år av försäljningsarbete. När det är avslutat kommer rader av svenska verkstadsindustrier att få jobb och beställningar, men varven kommer trots allt att få bara några månaders jobb per flytande fabrik.

Samtidigt som det alltså är motiverat med en viss pessimism inför framtiden måste vi konstatera att svensk varvsindustri har utomordentligt hög kvalitet. Se på Kockums med dess internationellt ansedda förmåga till anpassning och nytänkande eller på Öresundsvarvet med dess gedigna effektivitet! Varven är dessutom dominerande på sina orter, och en nedläggning av ett varv skulle få dramatiska effekter på sysselsättningen.

De väsentliga besluten om svensk varvsindustri kommer i höst. Nu rör det sig främst om uppehållande försvar.

Räcker då pengarna och förslagen i den här propositionen till det uppehållande försvaret? Ja, regeringen har medel att klara svenska varv under tiden fram till i höst.

Regeringen har också medel att – via finansfullmakten – sätta in arbetsmarknadspolitiska resurser, både inom svenska varv och till Kockums.

Att i dag fatta beslut om ett 75-procentigt lönebidrag till Kockums kan vara ett slag i luften. Bidraget är omgärdat av mycket hårda restriktioner och får bara sättas in för industrier som är helt dominerande på sin ort. Det är tveksamt om Kockums är så dominerande att det omfattas av det 75-procentiga lönebidraget.

Om riksdagen fattar ett beslut som öppnar ytterligare branscher och dessutom mjukar upp definitionen av vad som är en dominerande ort, skulle det innebära ett riksdagsbeslut om att just Kockums skulle få ett 75-procentigt lönebidrag.

Socialdemokraterna vill ju att regeringen skall förhandla med Kockums om en samordning med Svenska Varv. Ifall riksdagen nu beslutar om ett speciellt bidrag till Kockums – vad finns det då att förhandla om?

Herr talman! Både industriministern och representanter från samtliga regeringspartier har klargjort att vi förutsätter att regeringen förhandlar och håller löpande kontakt med Kockums och att regeringen är oförhindrad att sätta in betydande arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att rädda sysselsättningen.

Att rädda sysselsättningen är det väsentliga, inte att utlova just en speciell form av arbetsmarknadsstöd – det 75-procentiga lönebidraget – redan innan förhandlingarna med Kockums har avslutats.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Statsrådet Åsling sade i början av debatten att det har blivit en vana att vi skall ha varvsdebatt sista dagen av riksmötet. Det verkade som om han var förtjust över det, men jag tycker det är beklämmande att den här frågan år efter år skall få så dålig chans att komma till sin rätt i en diskussion. Nu får vi en varvsproposition i juni. Det är inte särdeles lyckat eftersom den kommer för tidigt, då debatten inte skall föras förrän någon gång i november.

Denna debatt är närmast att likna vid ett slags skuggboxning, där vi – efter att ha hört en massa antydningar om kommande åtgärder inom svensk varvsnäring – inte vet var vi skall slå in slagen.

Vi fattade 1977 ett beslut här i riksdagen om att under 1978 pröva den framtida strukturen på varvsnäringen och att besluten skulle fattas 1979. År 1977 hann inte ta slut innan man ville ändra på det beslutet. Under 1978 har det inte gått en vecka utan att vi har haft uttalanden om hur ohållbart 1977 års beslut egentligen är. Inte minst har statsrådet Åsling bidragit till den diskussionen genom sin pratvillighet i den här frågan.

Det är en väldigt smärtsam process att vara med och diskutera svensk varvsnäring, speciellt när man är knuten till en ort där varvsnäringen har stor betydelse. Jag har en känsla av att när man talar om varven, ser man inte vad de har för reell social betydelse i de kommuner där de är belägna. De kan kanske framstå som större och betydelsefullare på orter som inte har så högt

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

invånarantal, men en ort som Göteborg – som, om den inte är en storstad, i varje fall med svenska mått mätt är en storstad – tål inte heller nedskärningar och nedläggningar hur mycket som helst.

Jag vill gärna för kammarens ledamöter tala om att utvecklingen i Göteborg har varit och är så dramatisk att man inte kan förtutse de sociala konflikter som kan uppstå – de kan bli nog så besvärande. Seriosa bedömningar har gjorts av utvecklingen. Man vet att det omkring 1983 kommer att fattas ca 30 000–35 000 jobb, om vi räknar med nuvarande befolkning och med en något så när förhoppningsfull utveckling inom näringslivet. Vi räknar exempelvis med att varven skall följa 1977 års beslut och stanna där. Vi vet att det inte kommer att bli på det sättet, och alltså blir det ännu svårare att klara detta. Vi har nu en öppen arbetslöshet på 8 000 personer, och 10 000 går i AMS-utbildning. Förtidspensionärerna i Göteborg är många, fler än på de flesta orter i landet. Bara ett län har högre antal förtidspensionärer än Göteborg, och det är Jämtlands län. Alla andra län ligger under. Mer än var fjärde arbetare mellan 60 och 64 år är förtidspensionerad därför att vi har haft företagsnedläggelser i så många näringsgrenar.

Jag tror det är viktigt att man får klart för sig att även om staden är stor så tål den inte vad som helst. Vi har redan fått stark kännning av nedläggningar av varvsindustri i Göteborg. Det har minskat antalet arbetstillfällen betydligt. Inte mindre än 40 % av arbetstillfällena på varven har måst dras ned genom det riksdagsbeslut som har fattats. Vi har i Göteborg fått bära inte mindre än 70 % av alla landets varvsnedläggningar. Omvandlat i påtagligare beskrivningar betyder det att man i Göteborg har lagt ned två varv, Lindholmen och Eriksberg. Vill man omvandla det till andra varv kan man säga att både Uddevallavarvet och Landskronavarvet är nedlagda i Göteborg. Nedläggningen hittills av Göteborgs varv motsvarar nämligen den arbetsstyrka som finns på de varven.

Detta bör om något ge besked om att nu tål man inte hur mycket som helst nere i Göteborg. Än värre blir det när ett statsråd går ut och utvecklar sin sakkunskap på varvsområdet genom att tala om vilka varv som är moderna och att det måste läggas ned några varv, och man lägger ju inte ned moderna varv. Därför blir det alltså kvar Landskrona och Arendal att lägga ner. På Arendal har man kämpat med att ta till sig arbetskamrater från Eriksberg och Lindholmen, väl vetande att man själv kanske får kicken endera dagen därför att personalresurserna även på Arendal skall dras ned. Man går på ett varv som inte klassats som mycket modernt, man vet att det varvet är det senast byggda i landet. Det är 16 år sedan det byggdes, efter moderna principer. Bygger man ett varv i dag, bygger man ett sådant varv. Det vet de på varvet. Varvet har resurser för alternativ produktion.

Detta säger jag inte för att göra gällande att de andra varven inte är moderna. Visst är de varven moderna på sitt sätt och med sin produktion, men Arendal har sina resurser och en produktion som kanske är framtidens produktion inom varvsindustrin. Jag säger det här bara för att balansera den bild som fått en sådan kraftig slagsida genom att en mängd olika intressen har

varit med i denna diskussion.

Jag skall, med hänsyn till den dag vi har i dag, med hemresa framför oss och många som undrar när de får åka, inte säga så mycket mer om de övergripande frågorna som mina partivänner i utskottet har pläderat för. Men jag vill varmt vädja till kammaren att beakta den diskussion som förs och där nu statsrådet plötsligt ställde in sig på att man skall omvandla en del varv och inrikta dem på att icke tillverka båtar utan tillverka något annat. Det låter mycket bestickande, men det ligger stora faror i att man så här enkelt, med små beteckningar på olika företeelser inom produktionen, försöker rädda sig undan i diskussionen. Vi måste se till att driva fram resurser för att utveckla nya produkter. Jag vill bara kort säga att fackets anvisningar om att nu är det tid för utveckling och inte tid för avveckling, nog är en sentens som skulle stå över debatten.

Visst är det så att de produkter som det har talats om och som kan tillverkas i framtiden tar tid att få fram och tar tid att få tillverkade, men just därför att det tar sådan tid är det viktigt att nu med en gång och omedelbart ställa stora resurser till förfogande.

Jag måste, i likhet med vad Sivert Andersson sade, varna för pessimism när man diskuterar varven och ser framtiden som ett svart hål. Det är lika farligt som att se framtiden ljus och utan någon ände när det går uppåt i konjunkturen. Jag tror att man i bedömningen skall ha en viss återhållsamhet åt båda hållen.

Det kanske inte är så mörkt i alla avseenden beträffande varven. Det kanske, gudskelov, finns andra meningar här i riksdagen än de som har kommit till uttryck i regeringspropositionen bland dem som annars stöder regeringen. Motionen 1941 har väckts av moderater i Göteborg, och den är en liten ljusglimt i tillvaron eftersom den ger visst hopp i varje fall på en bit av detta område. Jag föreställer mig – för så var det förr i världen – att man kan lita på en högerman. Förr sade man alltid att en högerman stod vid sitt ord. Nu hoppas jag att namnbytet till moderater inte förändrat karaktären härvidlag, utan att moderaterna står för sitt ord och yrkar bifall till reservationen 4, som följer upp motionen 1941, för vilken jag förutsätter att Bo Siegbahn kommer att plädера. Vidare förutsätter jag att moderaterna har övertalningsförmåga nog att få sina kolleger på Göteborgsbanken att sluta upp bakom reservationen. Då vore åtminstone något räddat, och då skulle regeringen få en anvisning om att man inte kan göra hur som helst med de svenska varven. Jag tror att ett sådant ställningstagande vore värdefullt.

Jag ser att Holger Bergqvist finns på talarlistan. Kanske han kan tala om för oss – för det känner vi inte till – vad han diskuterade med industriminister Åsling, när han och Björn Molin uppvaktade herr Åsling i varvsfrågan. Det gick ut en kommuniké om uppvaktningen, vilken omnämndes även i ledarnotiser i Göteborgsposten. Men såvitt jag vet fanns det ingen redogörelse för vad som sades vid denna uppvaktning. Jag föreställer mig att det är av oerhört stort intresse att få ta del av det samtalet. Det kan väl inte vara så att enbart förhållandet att man umgås inom regeringskoalitionen är en så ovanlig

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

händelse att den måste bli föremål för en kommuniké och finnas i ledarnotiser.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Kurt Hugosson, Lisa Mattson, Lars-Ingvar Sörenson, Jan Bergqvist och Lennart Nilsson (samtliga s).

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Den svenska varvsarbetarkåren har kanske mer än någon annan yrkesgrupp i vårt land genom åren verkligen utsatts för det kapitalistiska samhällets ryckighet. Varvsindustrin tillhör de verksamheter som alltid varit mycket känsliga för konjunktursvängningar. Man behöver bara nämna Thordénaffären i Uddevalla, hälftenbruket i Eriksberg, Uddevallavarvet, Broströms nedkörning av Eriksbergs varv och spelet kring Götaverken för att varje varvsarbetare i vårt land förtvivlat skall ruska på huvudet. Den våldsamma spekulation i jättetankrar, som följde efter Suezkrisen, är ett annat exempel på anarki i produktionsprocessen.

De gångna gyllene åren, som varvsindustrin obestriddligen upplevt, skulle naturligtvis ha utnyttjats till att skapa förutsättningar för en anpassning av svensk varvsindustri till annan typ av verksamhet. Anpassningen skulle kunna ske utan att man försatte arbetare och tjänstemän, ja, hela län och kommuner, i en katastrofsituation. Jag vill understryka vad Per Bergman i ett tidigare inlägg sade, nämligen att det här är varken mer eller mindre än en katastrofsituation för hemstaden Göteborg.

Herr Åsling har i olika sammanhang utfört den ena räddningsaktionen efter den andra inom svenskt näringsliv. Räddningsaktionerna när det gäller den svenska varvsindustrin har alla pekat i en mycket bestämd riktning: Allt fler varvsarbetare har fått lämna sina arbetsplatser.

Jag tror inte att aktiviteten på något sätt har skapat någon som helst tillförsikt bland varvsarbetarna. Det finns i dag drygt 25 000 varvsarbetare, som alla känner en mycket berättigad oro inför vad semesterbudet från regeringen egentligen kan komma att innehålla.

Samtidigt som varvsarbetarna är oroliga för sina arbetstillfällen och vi här diskuterar olika former av stöd för att rädda varvsindustrin, fortsätter Broströmskoncernen – den koncern som i realiteten drivit ner ett varv i botten, som medverkat till att riva ner resultatverksamheten på Uddevallavarvet och som aktivt även medverkat till att skapa Lindholmens situation – att bygga sina, inte så få, fartyg långt utanför vårt lands gränser. De som tillsammans med sjöfolket slitit ihop rederiets vinster får betrakta sina arbetsplatser som försvunna.

Vi i arbetarpartiet kommunisterna har i vår nationaliseringsmotion sagt att det är angeläget att skapa en produktionskedja i det här landet som sträcker sig från brytning av malm, bearbetning av plåt, tillverkning av fartyg och till rederier i statlig regi. Om man studerar den svenska varvsindustrins utveckling finner man nämligen att den verkliga boven i dramat är just rederierna, som genom rollen som dels redare, dels ofta ensamma ägare till

stora företag inom varvsindustrin har givits möjligheter att tillverka fartyg åt sig själva till otroligt låga priser och på det sättet drivit varvet in i en mycket prekär situation.

I sitt anförande hade herr Åsling en tendens att bunta ihop alla fartyg i en enda hög och bara tala om båtar. När det gäller stora tankfartyg är det obestridligt att vi säkert passerat toppen för den typen av verksamhet. Men det är lika obestridligt att det pågår en utveckling ute i världen som gör att specialfartyg i mycket stor utsträckning har en framtid att gå till mötes. Det är fullt möjligt att i det här landet utveckla kyllfartyg och specialfartyg. Men något som vi också måste ha lärt av ryckigheten inom varvsindustrin är att det måste skapas alternativa produktioner. Det måste finnas alternativ produktion för att klara av toppar och vågdalar som alltid förekommit inom varvsindustrin.

Sedan anser vi att det är viktigt att man knyter kontakter med framför allt den tredje världens nationer. Vi vet att det där finns ett dokumenterat behov av viss typ av tonnage. Men dessa länder, som på grund av dåliga ekonomier tvingas ut på en mycket dyr chartermarknad, skulle med insatser från vår sida kunna förlägga en del av sina beställningar till vårt land. Vi vet dessutom att det finns ett behov exempelvis i de socialistiska länderna av byggande av även annat än fartyg. Sovjetunionens beställning hos Götaverken av en flytdocka är ett exempel på vad man skulle kunna göra för att rädda produktionen.

Vi har i vår motion lagt förslag som innebär en väsentlig ökning av anslagen till varvsindustrin. Det finns inte så stor anledning att diskutera varvens framtida utveckling i dag, eftersom vi vet att det kommer en övergripande proposition i varvsfrågorna, men det finns anledning att föreslå ett anslag så att vi inte kommer i den situationen att vi, när vi skall ta det där övergripande beslutet, i realiteten har skrotat den svenska varvsindustrin. När vi säger till varvsindustrin att den måste ställa om till en alternativ produktion för att den skall kunna söka nya marknader, så måste vi förstå att dessa arbetsuppgifter är förenade med utgifter. Vi vill inte diskutera svensk varvsindustri när den har slagits sönder, för då finns inte längre något alternativ. Därför yrkar jag bifall till det förslag som finns utdelat i ledamöternas bänkar, nämligen

vid mom. 1

att riksdagen beträffande planeringen inom varvsindustrin med anledning av motionen 1977/78:798

- a) uttalar sig för en statlig etablering inom rederinäringen för att skapa en stabil ekonomisk utveckling,
- b) uttalar sig för att den svenska varvsnäringen ges de långfristiga kreditgarantier som erfordras för att säkra sysselsättningen och för att densamma skall kunna upprätthållas genom produktion av alternativa produkter,
- c) uttalar sig för att långsiktiga lån och kreditgarantier skall lämnas till projekt inom varvs- och rederinäringen till intresserade länder i enlighet med vad som anförs i motionen.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

vid mom. 4 a

att riksdagen med anledning av del av yrkande 2 i motionen 1977/78:1936 till Medelstillskott till Svenska Varv AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett i förhållande till regeringsförslaget med 700 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 1 650 000 000 kr.

vid mom. 5 a

att riksdagen med anledning av del av yrkande 2 i motionen 1977/78:1936 bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att till utgången av år 1978 ikläda staten garantier till den statliga varvskoncernen till ett i förhållande till regeringens förslag med 300 000 000 kr. förhöjt sammanlagt belopp av högst 1 350 000 000 kr. avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag skall av tidsskäl försöka undvika att upprepa vad som redan har sagts i debatten.

Låt mig i någon mån instämma i vad Per Bergman sade om att Götaverken kanske med orätt fått framstå som ett omodernt och dåligt varv. Tyvärr måste jag också konstatera att socialdemokraterna i sin önskan 1976 att komma åt den dåvarande Eriksbergsledningen har bidragit till den svartmålning som gör att man alltför ofta ute i landet får höra att Göteborgsvarvet är dåligt. Det är tyvärr så att man i allmänhet inte känner till att det rör sig om tre varv. Jag vill, som sagt, gärna instämma i vad Per Bergman sade om att man ingalunda kan hävda att Götaverken är ett dåligt och omodernt varv.

Per Bergman gjorde också ett stort nummer av att socialdemokraterna i en reservation har yrkat på ett förslagsanslag om 1 000 kr. för 1978/79 för att säkra likviditeten i Svenska Varv. För egen del har jag ingen anledning att ifrågasätta vad utskottet skriver på s. 10:

”Utskottet har av företrädare för industridepartementet inhämtat att beräkningen bygger på uppgifter från Svenska Varv AB. Beloppen har avvägts så, att någon likvidationsplikt för den statliga varvskoncernen inte beräknas inträda före den tidpunkt då riksdagen väntas ta ställning till förslagen i den aviserade varvspropositionen.”

Det finns alltså inte, som man försöker säga här, några risker för att varven skulle behöva gå i likvidation och därmed också permittera anställda under den tid som återstår fram till dess vi har den fullständiga varvspropositionen på vårt bord.

I varvsdebatten den 28 maj 1976 framhöll jag vikten av att staten och landets samtliga varvsledningar såsom föreslogs i centerreservationen till näringsutskottets betänkande 1975/76:73 borde koncentrera sina ansträngningar på att lå fram alternativ produktion, eftersom världens totala varvskapacitet uppenbarligen var överdimensionerad.

Tyvärr avvisade riksdagsmajoriteten centerns förslag, något som jag tror var mycket olyckligt. Sannolikt invaggade detta berörda organ i en falsk trygghetskänsla. Till detta bidrog nog inte minst Kurt Hugossons tillfreds-

ställelse – som den kommer till uttryck på s. 39 i protokollet från nyssnämnda debatt – över att den socialdemokratiska regeringen och utskottsmajoriteten ansåg "att de svenska varvsföretagen och framför allt de statliga varven i sin planering skall utgå från att man skulle kunna behålla nuvarande sysselsättningsituation".

Studerar man protokollet finner man att sysselsättningen främst skulle tryggas genom fortsatt lagerproduktion av fartyg, något som vi varnade för i vår reservation. Detta ledde till att varvsledningarna och anställda först ett år senare på allvar började koncentrera sig på att finna alternativ sysselsättning för de anställda. Jag hävdade också i den debatten att nedskärningarna inte bara borde drabba Göteborgsvarven utan att även andra varv – jag tänkte då främst på Kockums – borde tvingas dra ned sin fartygsproduktion. Utskottets talesman Ingvar Svanberg var skeptisk till detta och menade att det borde vara något som berörda varvsägare själva länge ta ställning till. När det gällde tänkbar alternativ produktion framhöll jag för två år sedan bl. a. broar och färjor, eftersom detta skulle leda till förbättringar av det svenska vägnätet och därför borde vara att föredra framför en oviss långsiktig lagerproduktion av fartyg för uppläggning i svenska och norska fjordar. Tack vare aktiva insatser från den nuvarande regeringens och vägverkets sida har jag blivit bönhörd på denna punkt, något som jag givetvis noterar med tillfredsställelse.

Jag förordade också att man skulle utnyttja varven för utbildning av metallarbetare m. m. samt ge skolungdom yrkeslivserfarenhet. Även här har jag kunnat notera förståelse genom att man nu startar en yrkesinriktad gymnasieutbildning vid det nedlagda Lindholmens varv. Jag ifrågasatte också huruvida man inte vid varven skulle kunna producera en del förnödenheter av betydelse för försvarsmakten – främst marinen – när man nu ändå måste ägna sig åt förlustbringande verksamhet under en relativt lång tid. De nedskurna försvarsanslagen har ju medfört att exempelvis marinen inte kunnat förnya sin materiel i erforderlig omfattning. Här har jag i varje fall hitintills inte kunnat notera några positiva åtgärder, men jag hoppas att man kommer att överväga möjligheten att även på detta sätt ge viss sysselsättning under en övergångstid åt Göteborgsvarvens skickliga yrkesmän.

Låt mig återge avslutningen av mitt anförande för två år sedan:

"Med detta har jag velat peka på vikten av att varvsledningarna inte slår sig till ro utan jobbar med de här problemen och försöker få fram alternativa sysselsättningar och omstrukturerar verksamheten på ett sådant sätt att så stor sysselsättning som möjligt säkras åt personalen på lång sikt. Mycket tyder på att varvskrisen kommer att bestå långt in på 1980-talet."

Herr talman! Tyvärr gäller detta i minst lika hög grad i dag. Å andra sidan är det uppenbart att såväl varvsledningarna som anställda numera sedan minst ett år arbetar mycket hårt för att få fram alternativ produktion. Det är min förhoppning att detta arbete i kombination med en målmedveten väl planerad nedskärning av den svenska fartygsproduktionen även på andra orter än i Göteborg skall göra det möjligt att trygga sysselsättningen för många kategorier yrkesskickliga anställda till varven i Göteborg!

Jag har inget annat yrkande än utskottets.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

HOLGER BERGQVIST (fp):

Herr talman! Den proposition och det betänkande som nu ligger på riksdagens bord skall uppfattas som en brygga mellan riksdagens tidigare beslut i varvsfrågan och den proposition som har aviserats och som vi skall behandla någon gång under hösten. Om man i större utsträckning hade sett på den nu föreliggande propositionen på det sättet, tror jag, att antalet reservationer hade varit väsentligt färre. Det som skiljer utskottsmajoritet och reservanter åt är i stor utsträckning att reservanterna har gått händelserna något i förväg. I varje fall ser jag det på det sättet.

Med denna karakteristik av den nu föreliggande propositionen med åtföljande utskottsbetänkande faller det sig naturligt att låta det mesta av betydelse för den svenska varvsindustrins framtid anstå till dess vi till hösten har att behandla och debattera den proposition som aviserats om en mera slutgiltig färdriktning för varvsindustrin. Nu är det emellertid tyvärr så att varvsproblemen har en så allvarlig karaktär att det också faller sig naturligt att begagna varje tillfälle att ge synpunkter på varvsproblematiken för att på det sättet bredda och fördjupa det underlag som måste ligga till grund för ett mera slutgiltigt förslag om varvsindustrins framtid. Med det syftet skulle jag i ett par bestämda avscenden vilja ge några ord på vägen.

Först av allt vill jag då understryka nödvändigheten av att vi ser varvskrisen – liksom andra branschens strukturer – i sitt större och internationella sammanhang. Det är helt enkelt så att vi på område efter område börjar upptäcka att konsekvenserna av en ny ekonomisk världsordning håller på att smyga sig in i den svenska folkhemsidyllen. Nya unga länder med låga löner och låg produktivitet jagar hungrigt sina nya roller som konkurrenter på världsmarknaden. Vi har i vårt land reagerat på ett lika naturligt som på sikt felaktigt sätt inför de förlorade konkurrensfördelarna och försöker med subsidier av olika slag försvara oss mot konsekvenserna av de förlorade konkurrensfördelarna. Det hjälper naturligtvis inte i det långa loppet. Tvärtom – ju längre tid som vi håller på att konservera i stället för att förnya oss, desto mera får vi i oss av Döbelns medicin. Den konventionella medicin som vi använder för de aktuella problemen kan vara till nackdel när det gäller möjligheterna att klara de mera långsiktiga anpassningsproblemen.

Mot den här bakgrunden är det nödvändigt att vi ingående analyserar vad vi verkligen kan använda vår varvskapacitet till i ett förutsättningslöst nytänkande. Krisen i varvsnäringen får inte dölja det förhållandet att våra svenska varv sammantaget representerar en variationsrik och kvalitativt högtstående produktionskapacitet. De har hög kvalitet både anläggningsmässigt och maskinellt och alldeles särskilt personellt och de har det på alla plan – det må gälla det innovationsmässiga konstruktionsplanet, det yrkesskickliga arbetet i verkstäder eller det avancerade kunnandet när det gäller att på ritbord och i administration hantera en omfångsrik och komplicerad produktion. Jag vill helt instämma i vad Per Bergman sade om dessa ting.

Dessa produktionskvaliteter måste vi observera då vi praktiskt går att möta den framtida internationaliseringen av vår ekonomi med ett nytänkande som

Ola Ullsten gav ett fint uttryck för i riksdagens biståndsdebatt, då han sade att det i grunden måste vara något snett i en världsekonomi där å ena sidan maskiner går för halv fart och miljontals människor är arbetslösa i industriländerna och å andra sidan behoven av teknisk utrustning av olika slag är praktiskt taget obegränsade i u-länderna.

Jag menar att det är hög tid för en ny och mera framtidsinriktad och internationellt orienterad politik när det gäller att ta vara på den svenska varvsnäringsens särskilda kvaliteter. Det får bara inte hända att vi om några år konstaterar att vi på grund av visionär oförmåga spolierat en internationellt högstående produktionskapacitet, som vi först då förstår värdet av i en allt mera integrerad internationell ekonomi.

Propositionen har konkretiserat dessa funderingar genom att tala om värdet av förtillverkning i ett industriland av komplicerade fabriker avsedda att användas i länder med dåligt utvecklad infrastruktur.

Det är i detta perspektiv som vi långsiktigt måste analysera den svenska varvsnäringsens framtida förutsättningar. Men då krävs det fler infallsvinklar i problemlösandet än de hittillsvarande konventionella. Det räcker inte med att vara hur duktig som helst i fråga om tekniska innovationer framtagna i slutna rum utan närmare kontakt med omvärlden. Det arbetet måste hårdare kopplas samman med den kapacitet som vi har för marknadsinformation om framtida behov och efterfrågan i länder under produktionsteknisk utveckling. Det får bli ett inslag i vårt biståndspolitiska arbete.

Samtidigt som vi för vår planering håller i minnet den svenska varvsnäringsens högstående produktionskapacitet måste vi observera dess variationsrikedom. Varje varvsanläggning har sina speciella kvaliteter, och därför är det så viktigt att vi ser varvsproblemet i hela dess bredd från de större till de mindre varven. Vi får inte låta det ena varvets bröd bli det andra varvets död. För att behålla fartygsproduktionen på ett visst varv kan vi behöva satsa långsiktigt på ett annat varvs särskilda förutsättningar att utöver fartygsproduktion tekniskt utveckla och lönsamt marknadsföra en alternativ produktion för nya marknader av det slag som jag här har talat om.

I detta sammanhang vill jag avslutningsvis och från göteborgsk horisont gärna påminna om Arendals särskilda kvaliteter. Det har redan diskuterats. Arendal var för 15 år sedan föregångare i att med modern teknik bygga båtar. Nu är Arendal föregångare i att med ännu modernare teknik också bygga annat än båtar.

Arendal har målmedvetet satsat på en ny och alternativ produktion. Arendal är inte längre bara ett högeffektivt skeppsbyggnadsvarv. Arendal är också en modern industrianläggning för produktion av annat än fartyg. Det må sedan vara pråmbaserade fabriker, plattformar, broar eller något annat där Arendals avancerade teknologi i bred bemärkelse kommer till sin rätt.

Det är hög tid att utredare och beslutsfattare äntligen bryr sig om vad som hänt sedan 1975 på Arendal. Vi får inte slösa bort de resurser som Arendal byggt upp personellt och maskinellt och i ett idéskapande som är framtidsinriktat. Arendal har de allra senaste åren bedrivit ett mycket framgångsrikt effektiviseringsarbete, som är resultatet av ett nära och fint utvecklat

Nr 163

Lördagen den 3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

samarbete med alla anställda, där målsättningen har förankrats långt ner i organisationen.

Detta effektiviseringsarbete skall ses tillsammans med Arendals unika satsning på att också bygga annat än båtar. Vi får inte glömma att vårt lands framtid i väldigt hög grad beror på våra möjligheter till försprång i avancerad teknologi. Det är det som Arendal bjuder på. Vi får inte glömma att Göteborgsvarven de senaste sex åren exporterat till ett värde av närmare 10 miljarder. Varvsnäringens stora betydelse för Sveriges handelsbalans är alltså uppenbar. Den alternativa produktion som nu växer fram på Arendal har samma höga exportvärde. Sådana värden har vi inte råd att vara utan.

Herr talman! Med dessa synpunkter på en kompletterande alternativ produktion med u-landsinriktning och på Arendalsvarvets särskilda kvaliteter och förutsättningar för en sådan produktion – alltså med dessa ord på vägen till nästa proposition – vill jag yrka bifall till hemställan i föreliggande betänkande.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Holger Bergqvist säger att reservanterna har gått händelserna i förväg. Nej, det är ju regeringen som går händelserna i förväg och beskriver vad den tänker göra utan att konkret uttrycka detta.

Men det var inte därför jag begärde ordet utan därför att jag noterar att Holger Bergqvist tydligen inte hade något samtal med statsrådet Åsling i varvsfrågan. Min fråga till Holger Bergqvist är helt obesvarad.

HOLGER BERGQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vid våra officiella samtal med industriministern förde jag beträffande Arendalsvarvet fram synpunkter av samma slag som jag här redovisade. Det har Per Bergman kunnat läsa om i tidningarna.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har läst tidningarna och jag har sökt länge utan att finna någonting. Inte heller någon annan har kunnat hitta dessa uppgifter.

HOLGER BERGQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall omedelbart ur min bänk ta fram tidningsklippet och överlämna det till Per Bergman.

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! På tal om tidningar vill jag säga att en del människor uttalar sig i tidningar ibland – också ledamöter som har stått upp och talat här och varit så eniga med Per Bergman. Jag har ett klipp från den liberala Bohuslänningen med anledning av den motion som Bo Siegbahn m. fl. har väckt, som i stort sett går på vår linje och som vi har reserverat oss för i näringsutskottet. I denna tidning säger Rune Torwald bl. a.: "Vi har under hand gjort klart för industriministern att taket på 2 miljarder inte får leda till katastrof för varven. Regeringen måste vara beredd att gå in med mer pengar

om det är nödvändigt." Det är den också, hävdar Rune Torwald.

Holger Bergqvist, också han från Göteborg, säger att varven måste få rådrum för att kunna utveckla den alternativa produktionen och att vi måste ha råd med rådrum. Gränsen på 2 miljarder är inte helig för mig, förklarar han.

Man stöttar alltså upp den socialdemokratiska reservationen, som ju bygger på att man skall kunna ha handlingsfrihet inför framtiden. Därför utgår jag från att man kommer att rösta med den socialdemokratiska reservationen i detta avseende.

I övrigt, herr talman, kan jag konstatera att i Göteborgs och Bohus län 10 % av människorna står utanför den öppna arbetsmarknaden. En människa av tio är alltså drabbad av arbetslöshet, arbetar inom den skyddade verksamheten, är föremål för pensionsprövning eller har beredskapsarbete. En stor del av dessa människor är ungdomar, som börjar sin livsbana genom att ställas utanför samhället och rätten till arbete.

Industriministerns pessimistiska syn – när han varnar för framtidstro och optimism och säger att det inte finns något utrymme för vissa fartygstyper – är ett destruktivt och farligt resonemang. Hans tal bidrar inte till att arbetare och tjänstemän samt företagsledningar känner någon större tillförsikt inför framtiden. Detta är beklagligt, eftersom alla de människor som verkar inom varvsindustrin i stället borde ha industriministerns och regeringens fulla stöd i kampen för att skapa tryggad sysselsättning.

Inom arbetarrörelsen har vi i alla tider ställt upp när det har handlat om strukturomvandlingar i samhället. Vi har gjort det därför att det samtidigt skapat förnyelse av industrin. Men kravet från fackföreningsrörelsen har hela tiden varit och är att människor skall ha rätt till ett arbete. När vi nu står inför en strukturomvandling av varvsindustrin, gäller det naturligtvis att hålla huvudet kallt och inte gripas av några panikåtgärder. Det har alltid varit upp och ner inom denna verksamhet. Så är det också i dag. Ibland har detta varit beroende på internationella kriser, ibland på att det spekulerats i valuta från ägnarnas sida och ibland på bristande investeringsvilja.

Lönsamheten har också varierat mellan olika tider. I Uddevalla – för att nämna ett exempel – har man nu avslutat ett investeringsprogram på mellan 600 och 700 milj. kr. Mer än hälften av dessa pengar handlar om en självfinansiering, alltså pengar som man har fått genom vinster på fartygen.

Detta visar, herr talman, att det, även om situationen i dag är ganska besvärlig, är felaktigt att fatta beslut som vi kanske får ångra om några år. Även om regeringen har en pessimistisk syn, finns det människor med en annan syn på framtiden, bl. a. inom Uddevallavarvets ledning. Tack vare denna optimistiska syn – eller låt oss säga mindre nattsvarta inställning – har man också lyckats få en del order, vilket för de anställda vid Uddevallavarvet innebär tryggade jobb fram till 1980.

Det finns med andra ord starka skäl för att ta det försiktigt med neddragningar vid varven i Uddevalla och Göteborg. Ensidigheten i näringslivet, inte minst i Uddevalla där mer än 50 % av de industrisysselsatta arbetar

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

vid varvet, innebär att det inte finns någon större möjlighet för människorna att söka sig till andra verksamhetsgrenar. Dessutom är många av de människor som arbetar vid de mindre företagen i Bohuslän och Älvsborgs län beroende av att kunna producera komponenter till varven. Om det sker några större förändringar i en region som redan är drabbad av stora svårigheter, kommer det att innebära en katastrof för en del av landet.

Det gäller nu att ge Svenska Varv andrum och att ge riksdagen en vettig möjlighet att över huvud taget vara med och diskutera varvens framtida inriktning. Här vilar det ett stort ansvar på ledamöterna från Göteborg och från Bohuslän. De har nu chansen att genom att rösta med de socialdemokratiska reservationerna slå vakt om tryggheten för de anställda vid varven.

RUNE TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara försäkra Lennart Nilsson att jag fortfarande är av den uppfattningen att Svenska Varv AB inte av brist på medel skall tvingas varsla personal innan riksdagen tagit ställning till varvspropositionen, som skall framläggas till industrisemestern. Skillnaden är bara att jag tror att utskottet har rätt när det hävdar att anslagna medel räcker. Det gör inte Lennart Nilsson. Jag avvaktar med förtröstan framtidens dom i detta avseende.

LENNART NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju bra att Rune Torwald tror, men det är bara att konstatera faktum: Svenska Varvs ledning har uppgivit att man behöver ungefär 400 miljoner.

Vi kan inte bedöma hur mycket det handlar om, men uppgiften att det behövs ytterligare medel kommer som sagt från Svenska Varv.

RUNE TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! Näringsutskottets ställningstagande är också baserat på Svenska Varvs uppgifter.

ERIC JÖNSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande om finansiellt stöd till Svenska Varv behandlas också frågor, vilket ju redan har framhållits här i dag, som är av livsviktig betydelse för Kockums varv i Malmö. De socialdemokratiska företrädarna i näringsutskottet har på ett utmärkt sätt redogjort för den varvspolitik som socialdemokratin står för, och jag kan helt sluta upp bakom denna. Jag skall därför bara ta upp en av de frågor som behandlas i utskottsbetänkandet. Frågan är aktualiserad i den socialdemokratiska varvs-motionen och gäller användningen av s. k. 75-procentigt bidrag till företag inom varvsindustrin.

Att jag tar upp denna fråga, trots att tiden för riksdagsarbetet är pressad, beror på att den faktiskt är av livsavgörande betydelse för Kockums varv och de där anställda. Men jag vill gärna ha sagt, med hänsyn till det mycket

negativa anförande som Olle Wästberg i Stockholm höll för en stund sedan, att vårt förslag gäller inte bara Kockums utan alla varv.

Kockums nära 5 000 anställda har sedan en lång tid tillbaka levt i fruktan för att deras jobb skall försvinna, och arbetslöshetshotet har hela denna långa tid hängt över dem. Men trots den här oron kom det självfallet ändå som en kalldusch för de anställda, när företaget den 17 mars i år varslade fackklubbarna om uppsägning av 900 anställda att sluta vid månadsskiftet september-oktober 1978. Varje företag som får minskad sysselsättning har självfallet sina speciella problem.

Vid Kockums varv minskar sysselsättningen mycket kraftigt och snabbt då de sista ordena har upparbetats. Redan i augusti kommer svetsverkstäderna att tömmas, sedan sker samma sak i sektionshallar, dockor och sist utrustningsavdelningarna. Under denna utveckling uppkommer mycket komplicerade omflyttnings- och omskolningsproblem. Det är en omfattande personalombalansering som sker. Trots detta står varvet i tredje och fjärde kvartalet 1978 med en personalstyrka omfattande 600 arbetare och 200 tjänstemän som inte kan sysselsättas med arbetsuppgifter i den ordinarie verksamheten.

Ledningen för varvet har uppgett att för många av dessa skulle varvet kunna ta fram arbetsuppgifter utanför den ordinarie produktionen och kontorsarbetet om det 75-procentiga sysselsättningsbidraget kunde påräknas. Från företagets sida har man till arbetsmarknadsdepartementet den 20 april i år hemställt om att åtgärder skall vidtas så att varvet fr. o. m. den 1 augusti 1978 och så länge de aktuella sysselsättningssvårigheterna består kan erhålla det s. k. 75-procentiga sysselsättningsbidraget. I denna framställning har fackklubbarna instämt. Fackklubbarna har dessutom i skrivelse daterad den 29 maj påmint arbetsmarknadsdepartementet om framställningen.

Men nu är textil- och konfektionsindustrierna och varvsindustrin undantagna från detta bidrag. Det krävs därför ett riksdagsbeslut för att Kockums framställning skall kunna förverkligas. Det är därför enligt min mening att beklaga att näringsutskottets borgerliga majoritet inte har förstått hur nödvändigt ett beslut om det s. k. 75-procentiga sysselsättningsbidraget till varvsindustrin är.

Att på tre rader avfärda den socialdemokratiska motionen tycker jag för min del är rätt magstarkt. Det föreligger ett akut behov från Kockums varv att erhålla det nämnda bidraget. Det går inte att, som utskottsmajoriteten gör, förutsätta att det 75-procentiga stödet kommer att arbetas in i den kommande varvspropositionen. Då är det för sent, och stora permitteringar har måst ske vid Kockums varv.

Eftersom jag tror att de borgerliga riksdagsmän som är bosatta i fyrstads-kretsen och i Malmöhus läns valkrets menar allvar med det uttalande flera av dem gjort, som går ut på att varven i Skåne skall räddas, förväntar jag faktiskt att de i voteringen stöder reservationen 2.

Jag vill till sist, herr talman, vädja till så många borgerliga riksdagsmän jag kan nå i detta sammanhang: Hjälp oss att ge de varvsanställda ett rejält handtag i deras kamp för fortsatt sysselsättning genom att stödja reservationen 2!

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Som här redan omvittnats diskuterar vi i dag endast vissa tillfälliga åtgärder beträffande varvsindustrin. Den stora debatten om denna industris framtid kan vi föra först sedan vi fått ett fylligare underlag i regeringens till juni aviserade proposition.

Vad det därför i dag gäller är endast att söka skaffa garantier för att man i avvaktan på det stora principbeslutet i höst skall kunna bibehålla den sysselsättning och verksamhet som bestämdes av riksdagen 1977.

På denna punkt har vi moderater från Göteborg känt en betydande osäkerhet. Denna har resulterat i vår motion nr 1941. Vi har främst grundat denna osäkerhet på utlåtanden av Svenska Varv AB. Det skulle ju vara en katastrof om regeringen av riksdagen begärt för litet pengar för att fram till slutet av året hålla i gång sysselsättningen vid varven i enlighet med de deklarerade målsättningarna. Och man skall ha klart för sig att om denna situation skulle inträffa har man ingen teknisk möjlighet att av riksdagen få påfyllning förrän i slutet av oktober. Riksdagen återsamlas ju inte förrän i den månaden.

Vi har därför i vår motion föreslagit den lösningen att det av regeringen begärda anslaget "Medelstillskott till Svenska Varv AB" får karaktären av ett förslagsanslag. Detta anslag skulle, under förutsättning att det av regeringen begärda beloppet räcker för sina syften, inte innebära någon kostnadsökning för staten. Men skulle kalkylerna visa sig ha varit felaktiga ger ett på detta sätt ändrat anslag regeringen möjlighet att lämna varven det nödvändiga ökade stödet.

Utskottet har visserligen givit motionen en mycket välvillig skrivning men förklarat att anslaget, enligt vad företrädare för industridepartementet påstått, skulle räcka och därför avslagit motionen. Vi motionärer som inte tillhör utskottet känner oss ingalunda övertygade av dessa knapphändiga upplysningar. Och jag skulle därför till industriminister Åsling vilja ställa frågan med vilken säkerhet och på vilka grunder han är övertygad om att departementets kalkyler är riktiga och att Svenska Varvs farhågor är obefogade.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! På Bo Siegbahns fråga vill jag svara att vår analys av Svenska Varvs finansiella situation visar, att efter det beslut som riksdagen förhoppningsvis nu kommer att fatta kommer Svenska Varvs finansiella status att vara sådan, att det inte finns någon anledning befara några dramatiska förändringar i verksamheten vid de varv som tillhör Svenska Varv AB. Det är en garanti som gäller fram till dess riksdagen tar ställning till den mera långsiktiga varvspolitiken, gissningsvis i november eller december, när riksdagen är färdig att besluta om den varvsproposition nr 2 som kommer att läggas fram före sommaren. Det finns alltså ingen anledning tro att inte Svenska Varv skall kunna klara sysselsättningen fram till dess.

I denna debatt har också spekulerats över sysselsättningen vid Kockums. Där är det så att de sysselsättningsproblem som kan komma att uppstå måste

lösas inom ramen för de arbetsmarknadspolitiska instrument som står till vårt förfogande. I anslutning till denna debatt vill jag alltså betona, att samhällets ansvar för sysselsättningen i Malmö är helt klart och står fast alldeles oberoende av diskussionen om möjligheterna att för ett bestämt företag använda det särskilda sysselsättningsstödet. Det får självfallet inte sparas någon möda när det gäller att lösa de sysselsättningsproblem som följer i varvskrisens spår, och detta gäller naturligtvis också för Malmö som sysselsättningsort.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

BO SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Per Bergman framhöll i sitt anförande att man brukar säga att på en moderat kan man alltid lita. Det låter både riktigt och angenämt.

Vad beträffar den fråga som vi nu diskuterar är det precis så vi motionärer har handlat. Men detta betyder inte nödvändigtvis att vi måste stödja den socialdemokratiska reservationen eller vår egen motion. Vad vi genom vår motion har velat uppnå är säkerhet för att pengarna skall räcka för att fullfölja 1977 års varvsbeslut. Jag har en känsla av att industriminister Åsling i det svar han nu gav har satt sin politiska heder i pant på att pengarna kommer att räcka och att de farhågor man från Svenska Varv har uttryckt inte har fog för sig. Med den försäkran och de grunder han där har angivit finns det för mig inte längre något behov av att yrka bifall till motionen, utan vi kommer att lita på dessa försäkringar i den kommande voteringen.

HUGO BENGTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra Bo Siegbahn uppmärksam på vad vi skriver i vår reservation nr 4 på denna punkt som gäller medelstillskottet till Svenska Varv. Varvsledningen har inför utskottet uppgett att de medel som propositionen anvisar inte kommer att räcka. På en direkt fråga om vilket ytterligare belopp man räknade med att behöva, säger man att 400 miljoner. ytterligare bedöms vara en övre gräns för vad man skulle behöva. Men det är naturligtvis svårt att bestämt uttala sig på den punkten. Vi har ju möjligheter, säger man, att tära litet på aktiekapitalet. Jag tror att Bo Siegbahn hade gjort klokt i att tillstyrka reservationen – då hade han varit helgarderad.

ERIC JÖNSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara i anslutning till industriministerns uttalande här beträffande sysselsättningen vid Kockums varv säga, att självfallet får inte någon möda sparas för att göra allt för att bereda sysselsättning i Malmö. Men jag kan ändå inte riktigt förstå resonemanget, för jag är övertygad om att man är i behov av detta 75-procentiga sysselsättningsstöd. Jag menar nog att industriministerns resonemang innebär att 800 kommer att ställas utan arbete i månadsskiftet september-oktober vid Kockums varv. Det beklagar jag.

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Varvsfrågorna har numera blivit något av en följetong i riksdagen. Minst en gång om året måste riksdagen ta ställning till nya bidrag och stöd till varven för att produktionen skall kunna hållas i gång. Det är också lika vanligt att dessa debatter förläggs till riksdagens sista arbetsdag före sommaruppehållet. Det innebär att dessa för varvens folk väsentliga frågor får debatteras under yttersta tidspress. Det är enligt min mening en dålig planering och en nonchalans mot varvsarbetarna som inte kan accepteras. Att förlägga en så viktig fråga som varvens framtid – dvs. en fråga som berör tiotusentals arbetares väl och ve – till de allra sista timmarna innan man skall göra uppehåll för sommaren måste vara oriktigt.

Herr talman! Jag skall i huvudsak hålla mig till förhållandena i Göteborgs-regionen. Vänsterpartiet kommunisternas syn på den förda varvspolitikens i stort har på ett utmärkt sätt redovisats av Jörn Svensson i debattens inledande skede. Jag vill bara livligt instämma i de synpunkter och yrkanden som Jörn Svensson framfört.

För bara några år sedan räknades Göteborg som en industriellt överhettad region. Denna bild har snabbt förbyts. Göteborg har numera stora arbetsmarknadsproblem. Det finns i dag omkring 40 000 människor som på ett eller annat sätt har ställts utanför den egentliga arbetsmarknaden. Mer än 6 000 går direkt arbetslösa, medan resten är föremål för någon form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder – beredskapsarbeten, omskolning eller annan AMS-utbildning – eller är förtidspensionerade.

Göteborg kan heller inte räkna med någon ljusning på arbetsmarknaden under de närmaste åren framöver. Även om varven skulle få behålla sin nuvarande sysselsättningsgrad, så kommer det enligt gjorda beräkningar och prognoser att fattas mellan 17 000 och 25 000 arbetstillfällen år 1983. Det är då väl att märka att det i högsta grad är orealistiskt att räkna med ytterligare arbetsmarknadspolitiska lösningar i form av AMS-utbildning eller beredskapsarbeten inom Göteborgsregionen.

Skulle dessutom Arendalsvarvet läggas ned – en tanke som den borgerliga regeringen nu är inne på enligt de uppgifter som redovisats i massmedia – så blir situationen för Göteborgs del verkligen kritisk, vilket också understrukits tidigare i debatten. Då skulle det bli ytterligare omkring 9 000 direkt arbetslösa. Prognosen för 1983 blir då väsentligt dystrare. Det blir då tal om mellan 25 000 och 34 000 arbetslösa. Någon ersättningssysselsättning finns som bekant inte i Göteborg f. n., och det är över huvud taget mycket svårt att skapa någon.

Göteborg har hittills fått svara för merparten av nedskärningarna inom varvsindustrin. Tre fjärdedelar av den beslutade nedskärningen äger rum i Göteborg. Enligt Göteborgs kommuns verkstadsindustriutredning bedöms Göteborgsvarven – och då närmast Arendalsvarvet – ha goda möjligheter att konkurrera under 1980-talet. Denna uppfattning bygger enligt den utredning jag nyss talade om på i första hand tre faktorer:

Göteborgsvarven har även internationellt sett mycket modern produktionsteknik.

Göteborgsvarven är flexibla och kan lätt anpassas till produktion av nya fartygstyper och alternativ produktion.

Göteborgsvarven har en god kapacitet för forskning och utveckling.

Man skulle kunna tillägga att varven dessutom har en varvsarbetarkår och en tjänstemannakår som besitter verkliga kunskaper och gedigen yrkesskicklighet. Detta är naturligtvis resurser som måste vägas in i detta sammanhang.

Vänsterpartiet kommunisterna vill instämma i utredningens uppfattning. Men vi vill tillägga att de andra större varven har samma möjligheter att leva vidare och utvecklas, inte genom att fortsätta att bygga fartyg som kanske aldrig finner köpare och lägga dem på lager, utan genom en samhällelig satsning på specialfartyg och annan produktion som varvens produktionsteknik är lämpad för.

Svenska Varvs ledning kan inte tillåtas att uteslutande lägga företagsekonomiska aspekter på driften vid varven. En industrigren som denna, med så många människor anställda, kan inte bara få försvinna helt eller till stora delar, vilket man nu diskuterar. För det är ju detta som sipprat ut och som regeringen håller på att förbereda. De två eller tre alternativ som har framskymtat i pressen går alla ut på en kraftig nedskärning av svensk varvsindustri.

Det kan röra sig om en total nedskrotning av samtliga större varv inom Svenska Varv AB. Ett annat alternativ är nedläggning av två av de största varven och en 30-procentig nedskärning av produktionen vid de övriga varven. Ett tredje alternativ som framskymtat är att Arendals-, Öresunds- och Uddevallavarven läggs ned och att en nedskärning av produktionen på Kockums sker. Skulle denna tanke sättas i verket skulle det vara en katastrof – inte bara för Göteborg utan också för Skåne och Uddevalla.

Samtliga alternativ är en fortsättning på den varvspolitik som hittills bedrivits av både den socialdemokratiska och den borgerliga regeringen. Den är passiv och präglas av handlingsförlamning. Det borde redan från början ha satsats offensivt på forskning om alternativ produktion och utveckling. Samhället borde för länge sedan ha tagit över de större varven, och det har vpk f. ö. vid flera tillfällen krävt. Redarkapitalet borde ha kopplats bort på ett tidigt stadium, och det har vpk också sedan lång tid tillbaka krävt. När varven – på grund av redarnas kortsiktiga spekulationer i supertankrar – hamnade i kris, struntade man i varven och varvens folk, som under decennier med sitt slit och sitt kunnande släpat ihop miljardbelopp till redarna, som i huvudsak också var varvsägare. Denna satsning gav snabba och stora pengar.

De samhällseliga insatser som hittills satts in har i stort sett gått ut på att hålla de tidigare ägarna av varven skadeslösa. Skattebetalarna har trätt in och betalat redarkapitalets felspekulationer i supertankrar.

Den satsning som nu skall göras och som vi skall besluta om måste användas på ett helt annat och mer konstruktivt sätt. De samhällsekonomiska och sociala aspekterna måste bli vägledande, inte som hittills de rent företagsekonomiska. Vid bildandet av Svenska Varv AB borde man ha inriktat sig på att klara fortsatt produktion vid varven och därmed syssel-

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

sättningen. Men den inriktningen har ledningen för koncernen helt missat. Hela agerandet har varit passivt och utan nya initiativ. Ja, det verkar nära nog som om deras politik gick ut på att sakta men säkert avveckla större delen av svensk varvsindustri.

Att man slagit in på denna väg och att ledningen för Svenska Varv AB tillåtit driva denna kapitulationspolitik bottnar enligt vår mening ytterst i att varvens anställda inte fått något som helst att säga till om. Ledningen har inte tagit vara på allt det kunskande som varvsarbetarna onekligen besitter och ledningen har inte haft öra för de idéer som de anställda fört fram om förnyelse och vidareutveckling. Det är ovärderliga resurser som helt har lämnats outnyttjade, och det är både oacceptabelt och oförsvarligt.

De enda som har bemödat sig om att försöka utveckla varvsindustrin, visat ansvar och kommit med realistiska idéer, är de anställda. Ledningen har inte tagit några initiativ. Den grupp som satt sig ner och på allvar diskuterat och arbetat fram förslag och projekt till förnyelse och alternativ produktion vid varven i Göteborg är de anställda – arbetare och tjänstemän tillsammans. Men deras arbete och idéer har man från Svenska Varv AB:s ledning helt nonchalerat. Det visar på riktigheten i de krav som vpk alltid ställer när det är fråga om att samhället i någon form skall ta över produktionen i en viss bransch i det kapitalistiska samhället. Det räcker inte med att staten äger företagen. De anställda måste också ha bestämmande över produktionen – det är en avgörande fråga.

Om de anställda på ett tidigt stadium hade fått bestämma produktionens inriktning på Göteborgsvarven, hade med all säkerhet flera projekt av den alternativa produktionen, som bl. a. Jörn Svensson tidigare talade om, nu varit i gång. Vi har ansett det nödvändigt att staten, dvs. samhället, inte bara satsar för stunden för att komma ut ur en krissituation utan också för varvens fortbestånd och utveckling. Det förslag som vpk ställer beträffande alternativ produktion med ett anslag på 500 miljoner är därför väl underbyggt. Det kan vara en början till att göra det möjligt att förverkliga de anställdas förslag till alternativ produktion. Ställer inte samhället medel till förfogande för utveckling av produktionen, är kräftgången inom varvsnäringen ett faktum. De anställda kan då inte räkna med att få behålla sina arbeten.

I propositionen är man pessimistisk vad det gäller behovet av nya fartyg. Man säger att behovet av fartyg inte kommer att vara så stort en lång tid framöver. Men jag vill ändå med några ord beröra just behovet av nya fartyg och huruvida det är helt riktigt – det ligger naturligtvis något i det – att påstå att behovet av förnyelse av fartyg kommer att ligga på en så låg nivå som man förutspår i propositionen.

Det finns i dag flera nationer som håller sig med en handelsflotta som är av den kvaliteten att dessa fartyg över huvud taget inte fyller de krav som bör ställas på fartyg för att de skall få användas. Jag syftar då på alla dessa undermåliga bekvämlighetsflaggade fartyg som, med vår syn på säkerhet till sjöss, skulle ha utmönstrats för länge sedan. Det är inte uteslutet – efter alla haverier den senaste tiden – att man internationellt kommer att driva fram hårdare bestämmelser och regler för att ha fartyg i bruk. Om man kommer

fram till att fartyg måste tas ur drift tidigare än nu och utmönstrar alla de undermåliga fartygen, ökar naturligtvis behovet av anskaffning av nya fartyg i samma takt. Det måste föra med sig att utsikterna att varvens arbete ökar väsentligt förbättras.

Herr talman! Industriministerns anförande andades bara kortsiktighet, företagsekonomi och lönsamhet. Samhällets sociala ansvar var industriministern nära nog helt tyst om. Och tydligt är att den borgerliga regeringen helt har anammat denna företagsekonomiska linje och helt bortser från samhälls-ekonomiska och sociala aspekter.

Om man i Göteborg skulle lägga ned Arendalsvarvet och dra ned kapaciteten med 30 % på Cityvarvet, dvs. reparationsvarvet, så betyder det att sammanlagt 9 000 människor blir arbetslösa. Har industriministern reflekterat över hur mycket det kommer att kosta samhället rent ekonomiskt? Om alla dessa människor skall gå arbetslösa och leva på arbetslöshetskassan, som ju till nära 90 % och ibland mer finansieras av samhället, kostar det omkring 350 miljoner årligen. Men det är inte det värsta. Det värsta är arbetslösheten i sig.

Någon skrev i en tidning för någon dag sedan att det värsta som kan drabba människorna näst efter krig är arbetslöshet. Jag vill bara instämma i denna tanke.

Det finns i dag varvsarbetare i Göteborg som år efter år lidit av en ständig oro och ängslan för sina jobb. Den stående frågan varvsarbetare emellan i dag är: Skall produktionen på vår arbetsplats skäras ner? Skall produktionen sjunka med 30 eller 40, ja kanske med 50 %? Eller skall arbetsplatsen helt försvinna? Skall de större varven skrotas helt? Skall tusentals varvsarbetare kastas ut i massarbetslöshet?

Ja, det är i högsta grad berättigade frågor. Det är frågor som varvens folk vill ha, och även har rätt att få, klara och entydiga svar på. Det går inte att krypa bakom en kommande proposition, som man här har talat om.

Skall allt det kunnande, all den yrkesskicklighet, som varvens anställda onekligen besitter, spolieras och kastas bort? Det är också en fråga som varvsarbetarna ställer sig. Det vore verkligen att slösa med resurser. Det vore dessutom socialt sett oansvarigt och oacceptabelt, om så skulle ske.

Vad kan då samhället bjuda dem som kastas ut, om det blir ytterligare ca 9 000 arbetslösa i Göteborg? En hel del av dem kommer att skickas till samhällets omskolningsapparat, en del kanske till något beredskapsarbete och en stor del – särskilt de som har kommit upp i ålder – kommer med all sannolikhet att förtidspensioneras. Det är de lösningar som står till buds. Många kommer att anvisas beredskapsarbete i hamnar i andra delar av landet. Detsamma kan gälla omskolning och AMS-utbildning. Man slits från sina anhöriga, sina familjer. I arbetslöshetens släptåg följer tragedier som är skrämmande. Det har visat sig att genomgripande arbetslöshet, omställningar och splittring av familjer t. o. m. drivit människor till självmord.

Det finns varvsarbetare i Göteborg som inte sysslat med någonting annat än just varvsarbete. De startade sin arbetarbana på exempelvis Lindholmens varv och jobbade där i kanske 20 år. Men så kom budet: Lindholmens varv

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

måste läggas ned. Man lugnade de anställda med löften om jobb på Eriksbergs varv, vilket skulle innebära samma sysselsättning. Men efter något år kom beskedet: Eriksberg har kommit på obestånd och måste avvecklas. Återigen lugnar man varvarbetarna och säger att det är ingen fara med jobben, att några kanske måste gå, men att det stora flertalet kommer att få jobb på Arendalsvarvet. Det är helt naturligt om dessa varvarbetare i dag ställer sig frågan: Vart skall vi nu flytta, när kanske Arendalsvarvet skall läggas ned?

Jag är övertygad om att det inte längre går att lugna arbetarna på varven, när hotet ligger över dem att bli utan jobb och att kastas ut i massarbetslöshet. Dessa arbetare kommer med allt större kraft att kräva rätten till arbete, rätten till sina arbetsplatser. De kommer med allt större kraft att kräva rätten att utföra ett arbete och att producera samhällsnyttiga produkter. De kommer med allt större kraft att kräva, och slåss för, rätten till ett meningsfullt arbete. Det kan därvid komma att röra sig om mer långtgående kampmedel, som hittintills inte använts av arbetarna i vårt land, men som praktiserats av arbetare i andra länder.

Med den politik som förs i dag, där lönarbetarnas standard attackeras, där deras jobb ständigt är i fara, där den hårda kapitalistiska otrygghetens spöke ständigt dyker upp, får man räkna med en väsentligt hårdare kamp från arbetarnas sida, vilken kommer att föras med helt andra och mer avancerade medel än hittills.

Herr talman! Jag yrkar bifall till båda vpk-motionerna.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall med utgångspunkt i motionen 1939 och, i någon mån, i propositionen 1940 anlägga några synpunkter på den viktiga debatten om de svenska varvens framtid.

Först några ord beträffande regeringens och utskottsmajoritetens något märkliga behandling av frågan. På första sidan i regeringens proposition nr 174, vilken vi nu behandlar, säger departementschefen: "Slutligen föreslås att 250 milj. kr. anvisas för alternativ verksamhet vid de svenska storvarven." Det måste betyda, såvitt jag kan förstå, att dessa pengar inte skall gå till de mindre varven. Om man läser hela propositionen, skall man finna att texten alls inte överensstämmer med vad som sägs på första sidan. Det är ett mycket betänkligt, för att inte säga falskt, förfaringssätt. Nog borde man kunna förvänta sig av regeringen att den såg mer seriöst på propositionsskrivandet.

Tillsammans med Birger Rosqvist har jag i motionen 1939 tagit upp frågan och begärt att även de mindre varven i Sverige skall få del av de medel som anvisats för alternativ produktion. Utskottsmajoriteten hävdar att det endast är storvarven som inom den närmaste framtiden kommer att ha behov av det aktuella stödet. Hur har utskottsmajoriteten kunnat få den upplåtningen? Varifrån har man fått upplysningar som ger stöd för den upplåtningen? Utskottsmajoriteten har, förmodar jag, klara fakta bakom detta uttalande. Men inga fakta är redovisade i utskottets skrivning.

Jag vill hävda precis motsatsen till utskottets uttalande. De mindre varven är i stort behov av stöd för alternativ produktion, och jag vet att det finns ett flertal projekt att satsa på. Jag vill påstå att det är helt nödvändigt för en del av de mindre varvens fortbestånd att få i gång alternativ verksamhet.

I mitt hemlän, Blekinge, har vi två varv som båda kan hänföras till de mindre varven, Karlskronavarvet och Sölvesborgsvarvet. Båda dessa varv har nu sysselsättningsproblem, och något måste göras som stöd för sysselsättningen där. Görs ingenting blir situationen snart ohållbar. En nedläggning eller ännu en stor nedskärning vid något av dessa varv kan bli ödesdiger för den berörda kommunen och framför allt för de anställda.

Lyssnar man på den allmänna debatten om de förebådade nedskärningarna vid de svenska varven får man gärna den uppfattningen att de stora problemen väntas vid de stora varven och på de stora varvsorterna. Naturligtvis blir omfattningen större vid nedskärningar vid de stora varven, men nedskärningar och nedläggningar av mindre numerär vid ett mindre varv ger ofta minst lika stora negativa konsekvenser på den mindre orten. För den enskilda människan är i varje fall konsekvenserna enahanda. Möjligtvis kan man hävda att det oftast är svårare att bli ställd på gatan i en mindre ort, där möjligheterna att åter begåvas med en meningsfull sysselsättning nästan alltid är sämre.

Jag vill därför uttrycka en förhoppning om att regering och riksdag med lika stort allvar tar sig an besvärligheterna vid de mindre varven som vid de större.

Låt mig något motivera varför jag tror det är så angeläget att stöd även kan utgå till bl. a. de blekingska varven.

Karlskronavarvet har med sin militära orderstock en plattform att stå på, men jag vill betona att det är en mycket smal och starkt avsmalnande plattform. Tillverkningen åt marinen ger inga garantier för varvets fortbestånd. Utan tillskott av annan civil eller militär produktion kan inte varvet klara sig. Redan under de första månaderna i höst börjar sysselsättningsproblemen göra sig gällande, och efter årsskiftet blir situationen ohållbar om inte orderstocken får tillskott.

Varvets skickliga ingenjörer och konstruktörer har redan långt utarbetade förslag och idéer för alternativ produktion. Vi måste ge dem möjligheter att vidareutveckla dessa idéer. Det är helt enkelt oförsvarbart att inte ta vara på flera av de goda produktionsförslag som redan finns.

Situationen är inte bättre vid Sölvesborgsvarvet. Redan efter den instundande semestern blir ett flertal utan arbete där. Och under hösten ökar denna skara efter hand. Första kvartalet 1979 effektueras den sista nu kända båtbeställningen. Vad som sker därefter undandrar sig min bedömning, men nog behövs det alternativ produktion.

Jag kan endast hemställa till regeringen och den nuvarande riksdagsmajoriteten: Gör inte dumheten att utarma de här mindre varven! Se i stället till att varven får bestå och utvecklas med varvsproduktion eller med annan lämplig produktion! Klarar vi inte den här uppgiften blir domen över

politiken, speciellt över den borgerliga politiken, och politikerna hård.

Jag skulle också, liksom andra tidigare gjort, kunna räkna upp stora sysselsättningsproblem i de två kommuner där de varv finns som vi nu diskuterar. Jag skall bespara kammaren detta, men jag förutsätter att regeringen är medveten om problemen och tar hänsyn till dem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! I den intensiva och ständigt pågående debatten om energin har naturgasen utgjort en alternativ energikälla som det inte har talats särskilt mycket om förrän på senare tid. Det är egentligen litet märkligt när man tänker på hur litet kontroversiell den borde vara. Den är tekniskt utprovad, miljövänlig, i andra stora industriländer tagen i anspråk som en stor och viktig energikälla och uppenbarligen ekonomiskt försvarbar. I ett kommande energipolitiskt beslut borde naturgasen ha sin givna plats. Det ligger då nära till hands att peka på den tekniska kapacitet och dugliga arbetskraft som potentiellt finns på detta område hos Kockums varv. Naturgasprojektet har varit föremål för noggrann planering av Kockums.

I motionen 1938 har jag velat understryka den roll Kockums kan komma att spela inte bara för varvets egen skull utan för ett snabbt genomförande av ett naturgasprojekt. Å andra sidan ligger inte motiveringen för naturgas främst i dess betydelse för Kockums del utan i den roll naturgasen kan spela när det gäller landets energiförsörjning.

Här finns å ena sidan en hög teknisk kapacitet, som söker kvalificerade uppgifter. Å andra sidan finns ett projekt som söker hög teknisk kapacitet. Det passar som hand i handske!

Herr talman! Kockums varv, naturgasen, landets energiförsörjning! Se där en harmonisk treklang, som förhoppningsvis skall återklinga i kommande riksdagsbeslut både när det gäller varvs- och energifrågor. Till dess är det bra att Kockums får det föreslagna lånet på 340 milj. kr., vilket är avsett att lösa Kockums likviditetsproblem under 1978. Likaså vill jag uttrycka min tillfredsställelse med att industriministern försäkrar att regeringen kommer att göra allt för att trygga sysselsättningen vid Kockums varv fram till dess den stora varvspropositionen behandlas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan på alla punkter.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Det är inte min avsikt att dra i gång ett nytt varv. Jag vill bara till protokollet få följande antecknat:

Jag efterfrågade från Holger Bergqvist ett tidningsreferat från en uppvaktning hos herr Åsling, där Holger Bergqvist och Björn Molin hade varit och talat om varv. Jag fick av Holger Bergqvist en tidningsklipp, vari det skulle finnas en beskrivning av uppvaktningen. Jag har läst klippet – det innehåller

en banal beskrivning av varvsläget i Göteborg, inte ett ord om uppvaktningen, inte ett ord om vad herr Åsling sade.

Jag är ledsen att jag pressade Holger Bergqvist till ovederhäftighet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl., 3:o) motionerna nr 1942 och 1975 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar samt 4:o) det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Hugo Bengtsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalet mening för sig. Sedan Karl Hallgren begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Rolf Hagel begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaran till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 1 antar motionerna nr 1942 och 1975 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran till kontraposition i förstnämnda votering antagit det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 16
Nej - 3
Avstår - 294

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaran till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 1 antar reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran till kontraposition i nämnda votering antagit motionerna nr 1942 och 1975 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 13
Avstår - 159

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 142
Avstår - 12

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hugo Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 154
Avstår - 1

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hugo Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163
Nej – 153
Avstår – 1

Mom. 4 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 4 a röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 300
Nej – 2
Avstår – 14

Mom. 4 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hugo Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 4 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 4 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163
Nej – 153
Avstår – 1

Mom. 5 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 5 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Mom. 5 b och c samt 6 a

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6 b

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl. samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1942 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Hugo Bengtsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Karl Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén till kontraproposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 6 b antar reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén till kontraproposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föränleds av bifall till motionen nr 1942 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 15
Avstår - 154

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 6 b röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 153
Avstår - 1

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl. samt 3:o) motionen nr 1942 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då Hugo Bengtsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Karl Hallgren begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Finansiellt stöd
till Svenska Varv
AB, m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 7 antar reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1942 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 13
Avstår - 159

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 152
Avstår - 2

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hugo Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 76 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 153
Avstår - 1

Mom. 9

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Teckning av aktier
i Sveriges Investe-
ringsbank AB*

§ 4 Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:72 med anledning av motion om anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1640 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde hemställan (yrkandet 10) att riksdagen till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB på tilläggsbudget II för budgetåret 1977/78 anvisade ett investeringsanslag av 500 000 000 kr.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1640 yrkandet 10.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Ivar Högström, Rune Jonsson i Husum, Wivi-Anne Radesjö och Rune Johansson i Ljungby (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1640 yrkandet 10 till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB på tilläggsbudget II till stadsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisade ett investeringsanslag av 500 000 000 kr.

HUGO BENGTSSON (s):

Herr talman! Det är förvisso inte första gången vi i den här kammaren diskuterar aktieteckning i Sveriges Investeringsbank. När vi gör det den här gången är det i anledning av en socialdemokratisk motion, där vi föreslår att riksdagen på tilläggsbudget för budgetåret 1977/78 anvisar ett investeringsanslag av 500 milj. kr. till teckning av aktier i banken.

Mot bakgrund av bankens speciella inriktning, nämligen att finansiera sådana investeringar inom näringslivet som inriktas på rationalisering, strukturanpassning och utveckling men också på finansiering av svensk export, är det inte svårt att räkna ut att ökade krav kommer att ställas på banken under den närmaste tiden.

När konjunkturen vänder, vilket vi väl alla hoppas skall ske ganska snart, så kommer anspråken på banken snabbt att öka. Kraftiga ökningar av företagens investeringar och samtidigt ökat forsknings- och utvecklingsar-

Lördagen den
3 juni 1978

*Teckning av aktier
i Sveriges Investe-
ringsbank AB*

bete kommer självfallet att ställa starkt ökade krav på företagens kapitalförsörjning. Genom de stora budgetunderskotten har kravet på en återhållsamhet på det kreditpolitiska området blivit större. Detta medför begränsningar av lånemöjligheterna inom det ordinarie kreditväsendet.

Men även om det fanns bättre tillgång till normala bankkrediter så är det ofta både stora och riskfyllda projekt det handlar om, och detta större risktagande har som bekant Investeringsbanken tillskapats för att tillgodose. Men skall banken kunna möta de krav vi har att förutse så måste vi i god tid se till att banken tillföres eget kapital i erforderlig utsträckning.

När vi senast diskuterade Investeringsbanken förutskickade statsrådet att en analys och utvärdering av bankens verksamhet skulle genomföras. Av utskottsbetänkandet i dag framgår att denna nu har genomförts. Och av denna framgår att det vi föreslagit i vår motion och följt upp i reservation till utskottsbetänkandet är vad som behövs för att banken skall klara sina uppgifter framöver.

Jag vill ytterligare dokumentera detta genom att citera ett avsnitt ur departementspromemorian:

”Anspråken på krediter från banken beräknas bli mycket stora de närmaste åren. Förutom den normala utlåningsexpansionen som beror på utvecklingen av industrins finansiella sparande och på investeringsutvecklingen kräver strukturförändringarna i vissa branscher under de närmaste åren stora insatser. Kreditbehovet på dessa områden kan uppskattningsvis bli 1 å 2 miljarder kronor per år under åren 1978–1980. Kreditbehovet därefter för dessa ändamål kan inte beräknas nu. Därtill kommer sannolikt en ökad efterfrågan på utlåning till mindre företag i samarbete med de blivande regionala utvecklingsfonderna.

Mycket talar för att de krav som de närmaste åren riktas mot banken blir något större än den mera långsiktiga tendensen i bankens hittillsvarande verksamhet.”

Detta är ju precis vad vi framhåller, och jag skulle vilja tillägga, vilket vi också framhållit i motionen, att banken har gjort kursförluster på sin utländska upplåning på över 400 milj. kr. till följd av devalveringen. Detta medverkar till att minska bankens möjligheter till engagemang.

Nu framhåller utskottsmajoriteten att regeringen i anledning av promemorian signalerat en proposition till den 7 april. Detta datum är för länge sedan passerat, men någon proposition har vi inte sett till. Att förklara förseningen med att det är svårösta problem det handlar om är inte till fyllest. För att banken skall kunna fylla sin uppgift på ett riktigt sätt bör aktiekapitalet ökas med de av oss i reservationen föreslagna 500 miljonerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde Olle Göransson (s).

Lördagen den
3 juni 1978

*Teckning av aktier
i Sveriges Investe-
ringsbank AB*

Herr talman! Som Hugo Bengtsson sade har socialdemokraterna i motionen 1640 och i reservationen till utskottets betänkande föreslagit att till Sveriges Investeringsbank AB skall utgå ett investeringsanslag på 500 milj. kr. för innevarande budgetår, att användas till företagens kapitalförsörjning samt till forsknings- och utvecklingsarbete. Motionärerna menar att Investeringsbanken därigenom skulle kunna öka sitt engagemang och sitt risktagande.

Egentligen har det i utskottet inte rått några skilda uppfattningar i detta fall mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, det är bara det att vi som utgjort majoriteten i utskottet har ansett att man bör avvakta den proposition i ärendet som har aviserats.

Hur det blir med bankens verksamhet framöver har nyligen analyserats i en departementspromemoria, där bankens engagemang nu och framdeles mycket ingående har belysts. Promemorian visar också att inga omedelbara åtgärder behöver vidtas när det gäller bankens möjligheter att bedriva sin verksamhet. Vid 1977 års utgång hade banken i beviljade krediter och garantier ca 6 400 milj. kr., och banken kan låna ut medel och ställa garantier för 9 000 milj. kr. Det finns sålunda en kvarstående marginal för utlåning på ca 2 600 milj. kr.

I promemorian redogör man också för ett förslag att för Investeringsbanken anordna en valutakursgaranti för bankens upplåning i utlandet. Regeringen har tidigare i år meddelat att den skulle lägga fram en proposition den 7 april på grundval av promemorian och de remissyttranden som kommit in, vilka är dels tillstyrkande, dels i några avseenden kritiska. Men på grund av att arbetet med förslaget i dess helhet ännu inte är färdigt får man räkna med att frågan kommer på riksdagens bord i höst.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hugo Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 72 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 146
Avstår - 1

§ 5 Exportkreditfinansiering m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:73 med anledning av propositionen 1977/78:155 om exportkreditfinansiering m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:155 (handelsdepartementet) hade regeringen i anslutning till vad som anfördes i bil. 1 till propositionen föreslagit att riksdagen skulle

1. godkänna de riktlinjer för lämnande av exportkrediter som chefen för handelsdepartementet hade förordat,
2. godkänna de riktlinjer för garantigivning vid export som chefen för handelsdepartementet hade förordat,
3. godkänna de riktlinjer för garantigivning avseende säkerheter vid export som chefen för handelsdepartementet hade förordat,
4. medge att staten åtog sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit till ett belopp av högst 40 000 000 000 kr., varav 11 000 000 000 kr. reserverades för garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling.

I anslutning till vad som anfördes i bil. 2 (budgetdepartementet) till propositionen hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle anta ett i propositionen framlagt förslag till lag om exportkreditstöd.

I anslutning till vad som anfördes i bil. 3 (industridepartementet) till propositionen hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle

1. anta ett inom industridepartementet upprättat förslag till lag om beslutanderätt för svenskt kreditaktiebolag i fråga om exportkredit i vissa fall,
2. godkänna de grunder för statsstödd exportkreditgivning inom en ram av 10 000 000 000 kr. genom AB Svensk Exportkredit som chefen för industridepartementet hade förordat,
3. godkänna de grunder för statsstödd kreditgivning genom Sveriges Investeringsbank AB som chefen för industridepartementet hade förordat,
4. bemyndiga regeringen att i avtal mellan staten och AB Svensk Exportkredit ikläda staten de ekonomiska förpliktelser avseende kostnads-

täckning för viss kreditgivning vilka chefen för industridepartementet hade angett,

5. bemyndiga regeringen att i anslutning till kreditgivning som Sveriges Investeringsbank AB bredrev ikläda staten de ekonomiska förpliktelser avseende kostnadstäckning för viss kreditgivning vilka chefen för industridepartementet hade angett.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Exportkreditfinan-
siering m. m.*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås åtgärder för att ge svenska företag ökade möjligheter att konkurrera på i huvudsak samma villkor som andra länders företag i fråga om krediter vid export. AB Svensk Exportkredit föreslås få ökade möjligheter att på internationellt konkurrenskraftiga villkor refinansiera exportkrediter. Nuvarande exportkreditstöd, som utgår i form av ett extra avdrag vid inkomsttaxeringen för vissa räntekostnader vid exportkredit, förlängs och kompletteras samtidigt med ett bidrag för de företag som ej kan utnyttja avdraget. Vidare föreslås att exportkreditnämndens verksamhet byggs ut med nya garantiformer samt att ramen för garantigivning vid export av särskild betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling utökas."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1948 av Inger Lindquist (m).

1977/78:1949 av Ingvar Svanberg m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om

- a) ändrad ägarstruktur i AB Svensk Exportkredit (SEK),
- b) representation för LO och TCO i styrelserna för SEK och exportkreditnämnden,

1977/78:1950 av Hans Petersson i Röstånga (fp) och

1977/78:1951 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle

1. hos regeringen hemställa om ett nytt förslag till inriktning av exportkreditstödet med beaktande av vad som anförts i motionen om att stödet icke skulle ha generell tillämpning,
2. avslå förslaget i propositionen 1977/78:155 till lag om exportkreditstöd,
3. hos regeringen hemställa om förslag till förstatligande av AB Svensk Exportkredit (SEK).

Utskottet hemställde

1. beträffande exportkreditstödet inriktning och utformning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1951 yrkandet 1,
2. beträffande riktlinjer för lämnande av exportkrediter att riksdagen med bifall i propositionen 1977/78:155 bil. 1 mom. 1 och med avslag på

Lördagen den
3 juni 1978

*Exportkreditfinan-
siering m. m.*

- a) motionen 1977/78:1948 yrkandet 1 (om vissa avgifter i SEK-systemet),
- b) motionen 1977/78:1948 yrkandet 2 och motionen 1977/78:1950 yrkandet 1 (om kreditstöd vid export till industriländer),
- c) motionen 1977/78:1950 yrkandet 2 (om minimibelopp vid exportkreditstöd)
godkände de riktlinjer för lämnande av exportkrediter som angavs i propositionen,
 3. beträffande lagförslag att riksdagen skulle
 - a) med avslag på motionen 1977/78:1951 yrkandet 2 anta det i propositionen 1977/78:155 bil. 2 framlagda förslaget till lag om exportkreditstöd,
 - b) anta det i propositionen 1977/78:155 bil. 3 mom. 1 framlagda förslaget till lag om beslutanderätt för svenskt kreditaktiebolag i fråga om exportkredit i vissa fall,
 4. beträffande propositionen i övrigt att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:155 bil. 1 mom. 2-4 och bil. 3 mom. 2-5 skulle
 - a) godkänna de riktlinjer för garantigivning vid export som angavs i propositionen,
 - b) godkänna de riktlinjer för garantigivning avseende säkerheter vid export som angavs i propositionen,
 - c) medge att staten åtog sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit till ett belopp av högst 40 000 000 000 kr., varav 11 000 000 000 kr. reserverades för garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling,
 - d) godkänna de grunder för statsstöd exportkreditgivning inom en ram av 10 000 000 000 kr. genom AB Svensk Exportkredit som angavs i propositionen,
 - e) godkänna de grunder för statsstödd kreditgivning genom Sveriges Investeringsbank AB som angavs i propositionen,
 - f) bemyndiga regeringen att i avtal mellan staten och AB Svensk Exportkredit ikläda staten de ekonomiska förpliktelser avseende kostnadstäckning för viss kreditgivning som angavs i propositionen,
 - g) bemyndiga regeringen att i anslutning till kreditgivning som Sveriges Investeringsbank AB bedrev ikläda staten de ekonomiska förpliktelser avseende kostnadstäckning för viss kreditgivning som angavs i propositionen.
 5. beträffande förstatligande av AB Svensk Exportkredit att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1951 yrkandet 3,
 6. beträffande statligt ägarinflytande i AB Svensk Exportkredit att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1949 yrkandet a,
 7. beträffande löntagarrepresentation i exportkreditnämnden och i styrelsen för AB Svensk Exportkredit att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1949 yrkandet b.

Följande två reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Rune Jonsson i Husum, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s):

1. beträffande statligt ägarinflytande i AB Svensk Exportkredit, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa
att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1949 yrkandet a som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande löntagarrepresentation i exportkreditnämnden och i styrelsen för AB Svensk Exportkredit, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1949 yrkandet b som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! När vi nu alldeles i slutet av riksdagsåret har att behandla näringsutskottets betänkande nr 1977/78:73 med anledning av propositionen 155, som gäller exportkreditfinansieringen, utgår jag från att kammarens ledamöter har tagit del av den motivering som har utvecklats i de socialdemokratiska reservationerna. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till dessa reservationer, som är fogade till utskottets betänkande.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Om nu vänsterpartiet kommunisterna också hade haft fullvärdig representation i utskotten, hade jag kunnat göra likadant som Wivi-Anne Radesjö. Som bekant har vi inte det, och därför gör jag inte likadant heller.

Sverige har ett extremt stort exportberoende.

Det stora exportberoendet har i grunden beslutats av storfinansen. Den statliga ekonomiska politiken har här i huvudsak anpassats till storfinansens önskemål, underlättat den strukturomvandling de stora exportföretagen önskat och understött de exporterande storföretagen utan något ifrågasättande, utan analys av de samhälleliga följderna på sikt. Inriktningen av den svenska utrikeshandeln och dess omfattning har således i egentlig mening aldrig varit föremål för ett beslut i demokratisk ordning. Det har inte heller förekommit någon samhällelig styrning eller planmässighet.

Vi kommunister hävdar att Sveriges regering och riksdag måste börja föra en aktiv utrikeshandelspolitik, som inte är underordnad storfinansens styrning av våra utrikes ekonomiska förbindelser utan som tvärtom syftar till en medveten och samhällelig styrning av dessa förbindelser. På sikt, menar vi, måste politiken vara att minska landets relativa beroende av utrikeshandel genom en planmässig utbyggnad av den inre marknaden och en omstrukturering av produktionen till högre grad av förädling och högre relativ grad av produktion för landets egna behov. Den nuvarande utvecklingen att vara en liten ekonomi – som blir alltmer beroende av utlandet, som blir alltmer beroende av få och stora exportkoncerner och som dessutom i allt högre grad numera tenderar att flytta viktiga delar av produktionen utomlands – måste brytas. Samtidigt är det nödvändigt att landets utrikeshandel får en större länderspridning och att handeln med socialistiska länder och progressiva u-

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Exportkreditfinan-
sierung m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Exportkreditfinan-
siering m. m.*

länder utvecklas alltmer.

Det är på de här grunderna vänsterpartiet kommunisterna föreslår en annan inriktning av exportkreditstödet och därmed avstyrker förslaget i propositionen om lag om exportkreditstöd.

Vi yrkar också att AB Svensk Exportkredit förstärkas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1951.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det här gäller ett ärende av storleksordningen 40 miljarder kronor, som avser exportkreditfinansiering. Exportkreditnämnden har sedan 1973 handhaft dessa frågor. Systemet är i korthet följande.

Syftet med de i propositionen föreslagna stödformerna är att det exportkreditgarantisystem som ställs till företagens och bankernas förfogande skall bringas mer i överensstämmelse med det internationellt vedertagna systemet. Företagen har möjlighet att välja mellan två parallellt fungerande stödformer. Vi har SEK-systemet – genom AB Svensk Exportkredit – som Tommy Franzén tog upp och ansåg borde förstärkas. Här har bankerna majoriteten och staten står för riskerna. Vidare har vi avdrags- och bidragssystemet, vilket innebär att hittillsvarande system med ränteavdrag upp till 4 % förlängs och kompletteras med ett nytt motsvarande bidrag för de företag som på grund av för låg vinst inte kan utnyttja avdragen. Den här stödformen avser exportkrediter med en löptid på minst två år. Det lägsta kreditbeloppet vid båda systemen är 300 000 kr. Stödet kan inte utgå vid exempelvis export av råvaror, halvfabrikat och konsumtionsvaror, såsom trä, massa, papper, järn, stål och livsmedel.

SEK-systemet kommer att tillämpas under en försöksperiod på tre år med början den 1 juli i år. Sedan får man göra en omprövning.

Avdrags- och bidragssystemet – vilket, som jag sade, bygger på det nuvarande exportkreditstödet som infördes 1973 – innebär alltså att man kan få extra avdrag vid statlig och kommunal taxering, motsvarande skillnaderna mellan den refinansieringsränta som företaget betalar och den ränta som det uppbär från köparen, dock högst 4 % av den vid beskattningsårets ingång utestående exportkrediten.

Här rör det sig alltså om statsgarantier för exportkrediter på ett belopp av 40 miljarder kronor. Det är ett avsevärt belopp, men det är ett system som tillämpas i de flesta länder. I första hand är det avsett att användas i affärer med statshandelsländer och u-länder.

Vid utskottsbetänkandet har det fogats två reservationer som det yrkats bifall till. Reservanterna vill dels att staten skall överta den bolagskoncession som vi har när det gäller de här stödformerna, dels att LO och TCO skall bli representerade i AB Svensk Exportkredits styrelse. Utskottsmajoriteten har inte kunnat gå med på detta. Beträffande de affärer vilkas finansiering sker genom AB Svensk Exportkredit kan man ju säga att de kommer hela samhället till godo och således även löntagarna. Jag yrkar alltså på alla punkter bifall till utskottets hemställan.

Jag vill också säga några ord om garantiförbindelserna. Ser man tillbaka på

garantiutfästelserna, finner man att förlusterna tidigare har varit mycket låga. 1976 och 1977 uppgick de till 129,4 milj. kr. på det då utgående beloppet 35 miljarder kronor. Därav återvanns 29,2 miljoner. Netto uppgick ersättningsarna således till 100,2 milj. kr. Huvuddelen av dessa förluster avsåg Nordkorea. Premieintäkterna för denna verksamhet var under samma år 81,8 milj. kr. Förlusten för statsverkets vidkommande uppgick således till ungefär $1/2^{0/100}$.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1951 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1951 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 3 b och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1951 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Wivi-Anne Radesjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 73 mom. 6 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Exportkreditfinan-
siering m. m.*

Lördagen den
3 juni 1978

*Exportkreditfinan-
siering m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Wivi-Anne Radesjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160

Nej – 149

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Wivi-Anne Radesjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 73 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Wivi-Anne Radesjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 148

§ 6 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:50 angående uppskov till 1978/79 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Skatteutskottets betänkande

1977/78:59 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1978/79

Lagutskottets betänkande

1977/78:33 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utrikesutskottets betänkande

1977/78:16 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialutskottets betänkanden

1977/78:44 med anledning av del av propositionen 1977/78:177 om viss ändring i sjukvårdslagen (1962:242) och överenskommelser om Karolinska sjukhuset, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Viss alkoholforskning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1977/78:29 med anledning av propositionen 1977/78:182 angående viss alkoholforskning, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:182 hade regeringen (utbildningsdepartementet) – efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström – föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor med inriktning mot forskning på alkoholområdet i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor i arbetsorganisation i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. bemyndiga regeringen att föra en tjänst som professor över stat i enlighet med vad som förordats i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Våren 1977 beslöt riksdagen att tre forskartjänster skulle inrättas för forskning kring alkoholproblemen. Förslag om tjänsternas närmare inriktning och placering tas upp i propositionen.

I propositionen tas också upp ett förslag om att en tjänst som professor i fysik vid Chalmers tekniska högskola byts ut mot en tjänst som professor i arbetsorganisation.

Slutligen föreslås att en tjänst som professor vid universitetet i Stockholm får föras över stat.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:182 av Georg Andersson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen bemyndigade regeringen att vid universitetet i Umeå inrätta en tjänst som professor i vårdforskning med särskild inriktning på alkoholmissbruk, och

1977/78:184 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. med avslag på propositionen besluta benämna tjänsterna sociologi med särskild inriktning på missbruk av alkohol och droger, psykologi med särskild inriktning på missbruk av alkohol och droger samt behandlingsforskning med särskild inriktning på missbruk av alkohol och droger, samt att placeringen av tjänsterna skedde i överensstämmelse med vad som förordats i en i motionen nämnd skrivelse från vissa forskare,

2. besluta uttala, att alkohol- och drogberoende var ett led i en samhällelig

utslagningsprocess och att detta borde vara en grundläggande utgångspunkt för forskningsarbete inom området.

Utskottet hemställde

beträffande tjänster för alkoholforskning

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta tre tjänster som professor,

2. att riksdagen beträffande benämning och inriktning av de tre tjänsterna som professor med avslag på motionen 1977/78:1984 yrkandet 1 i denna del godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:182,

3. att riksdagen beträffande lokaliseringen till ort av de tre tjänsterna som professor med avslag på motionen 1977/78:1982 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:182.

4. att riksdagen beträffande fördelning på högskoleenheter av de tre tjänsterna som professor med avslag på motionen 1977/78:1984 yrkandet 1 i denna del godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:182,

5. att riksdagen beträffande uttalande om alkoholforskningen m. m. skulle avslå motionen 1977/78:1984 yrkandet 2.

beträffande förande av en tjänst över stat

6. att riksdagen bemyndigade regeringen att föra en tjänst som professor över stat i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:182.

Reservation hade avgivits beträffande lokaliseringen till ort av de tre tjänsterna som professor av Bengt Wiklund (s) och Roland Sundgren (s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1982 och med avslag på propositionen 1977/78:182 godkände vad reservanterna förordat.

BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Vi som tar till orda vid denna tidpunkt av riksmötet känner en uppfordran, samtidigt som det också är intressant att man kan få riksdagskollegerna att lyssna till vad man har att säga. Jag är angelägen om att så många riksdagskolleger som möjligt lyssnar på mig just nu, för det handlar inte om några pengar utan snarare om praktiska åtgärder när det gäller lokalisering av en av de forskartjänster som har föreslagits i denna proposition.

Vi är medvetna och ense om att frågan om alkoholforskningen har en stor betydelse för vårt framtida samhälles utveckling. De resurser som föreslås med tre nya forskartjänster är därför mycket välkomna.

Jag och Roland Sundgren har inte förstått varför utbildningsutskottets majoritet inte har kunnat följa universitets- och högskoleämbetet (UHH) i förslaget om var tjänsterna skall vara placerade. Roland Sundgren kommer att ta upp en av huvudorsakerna till reservationen – den av statsrådet Wikström så starkt betonade tvärvetenskapliga forskningen – så den skall jag inte beröra. Jag skall endast beröra motiven för en lokalisering till Umeå av en

av tjänsterna, vilket också föreslagits av UHÄ.

Umeå universitet är långt ifrån färdigutbyggt när det gäller forskartjänster. Det är nog riktigare att uttrycka det så att man i Umeå har ett fåtal forskartjänster vid sidan av professurerna. Exempelvis den samhällsvetenskapliga fakulteten har 11 professurer och ca 300 forskarstuderande. Det är i ett nötskal dilemmat för Umeå universitet. Man kan och får inte behålla de forskare man utbildar, utan det sker en ständig dränering av forskare från Norrland. Handledningen av forskare blir därför ständigt lidande. Det anses att en professor inom den samhällsvetenskapliga fakulteten kan ge ett meningsfullt stöd till 8-10 studerande per år. I Umeå ansvarar i dag en professor inom samhällsvetenskapen för i genomsnitt 30 forskarstuderande. 8-10 forskarstuderande anses alltså vara det man orkar med, men i Umeå får en professor handleda 30.

Mot denna bakgrund måste enligt min mening antalet forskartjänster öka mycket kraftigt, om moderuniversitetet i norr – Umeå universitet – skall kunna behålla och utveckla sin kvalitet i samma omfattning som andra universitet. Med andra ord: om Umeå skall bli vad man i ord och tal har uttryckt under ett antal år, dvs. ett regionalt universitetscentrum, så fordras en satsning på Umeå.

Alkoholforskningen lämpar sig väl för Umeå universitet, och därför borde riksdagen nu ta chansen och besluta enligt den reservation som Roland Sundgren och jag har lagt fram, innebärande att Umeå får en av de tre föreslagna forskartjänsterna. Universitetet i Umeå har redan en etablerad forskning och erfarenhet exempelvis vid institutionerna för socialmedicin.

Föresättningarna för en lokalisering till Umeå av alla tre föreslagna tjänster är egentligen lika stora som de som anförs av statsrådet som motivering för en förläggning till Stockholm.

Herr talman! Även om "den blomstertid" nu står bakom knuten också för oss som deltar i årets riksmöte, kan jag inte underlåta en liten elakhet. Jag menar att man ibland, när det i olika sammanhang framförs förslag om lokaliseringar, osökt kommer att tänka på ordramsan "mycket skall ha mer".

Men det är inte detta som varit avgörande när vi avgav vår reservation, utan vi menar rent sakligt att Umeå är värt det praktiska beviset för alla vackra ord som fällits. Beslut bör därför fattas av oss om att universitetet åtminstone får en av forskartjänsterna.

Att mina norrländska kolleger – även om de just nu inte är så talrika i bänkarna här – visar sin solidaritet med oss vid voteringen vågar jag väl hoppas. Jag vill därför vända mig till mina övriga kamrater från andra delar av landet och säga att om de bifaller reservationen så skall den norrländska sommarnatten som nu är ljus och vacker bli ännu ljusare och vackrare. Björkarna i Umeå som i dag är utspruckna i en vacker skir grönska skall bli ännu skirare och grönare.

Med andra ord: allt skulle bli mycket ljusare för Umeå universitet och för oss alla i Norrland, om ni biträder reservationen av Roland Sundgren och mig. Den åtgärd som föreslås där medför inte några ökade kostnader, men den

medför en förstärkning av forskningsresurserna vid Umeå universitet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Roland Sundgrens och min reservation.

LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! När vi i utbildningsutskottet behandlat propositionen angående viss alkoholforskning, m. m. har det varit naturligt för oss att ta särskild hänsyn till propositionens bakgrund – riksdagsbeslutet år 1977 att tre forskartjänster skulle inrättas för forskning kring alkoholproblemen. Uppgiften har alltså inte i första hand varit att förstärka forskningsorganisationen inom sociologin och psykologin eller på vårdområdet. Den har i stället varit att se till att alkoholforskningen förstärks som ett led i den totala satsningen på alkoholpolitiken.

Man kan självfallet göra gällande att det inte är helt avgörande vilken beteckning en professur får och hur dess huvudsakliga inriktning bestäms. Det avgörande är i stället vad man i praktiken gör av den. Men den möjlighet som står riksdagen till buds att påverka inriktningen av den aktuella forskningen är just att fastställa en beteckning och en huvudsaklig inriktning som står i överensstämmelse med riksdagens intentioner med den forskning det är fråga om. Tar man, som vi gjort i utskottet, fasta på sambandet med de alkoholpolitiska besluten i fjol vår, ter det sig självklart att göra de markeringar utskottets ställningstagande innebär.

Det är två olika markeringar som i detta avseende görs genom utskottets anslutning till regeringens förslag.

För det första markerar vi att det är fråga om alkoholforskning – inte sociologi eller psykologi eller allmän vårdforskning.

För det andra markerar vi att inom det vidare forskningsfält som alkoholen tillsammans med andra beroendeframkallande medel utgör skall tyngdpunkten ligga just på alkoholen. Detta innebär emellertid inte att andra beroendeframkallande medel kommer att förbises. Tvärtom: i propositionen anges att benämningen alkoholmissbruk bör användas "som täckande såväl alkohol som andra beroendeframkallande medel". Det innebär att också andra beroendeframkallande medel skall innefattas i alkoholforskningen. Med hänsyn till att alkoholproblemet i flera avseenden är det dominerande framför andra problem i samband med beroendeframkallande medel bör tyngdpunkten ändå ligga på alkoholproblemet i egentlig mening.

Utskottets betänkande innehåller ett viktigt ställningstagande också i en annan fråga som det varit debatt om och som föranlett motion och även reservation till utskottsbetänkandet. Detta har nyss berörts av Bengt Wiklund. Jag tänker alltså på lokaliseringen av de tre professurerna. Det är viktigt att lägga märke till att när utskottet ansluter sig till regeringens förslag att samtliga professurer skall lokaliseras till Stockholm, så är detta inget principställningstagande för en centraliserad alkoholforskning. Situationen är emellertid den att alkoholforskningens totala omfattning i vårt land ännu är så liten att det för att åstadkomma den önskvärda tvärvetenskapliga effekten framstår som nödvändigt att på allt sätt underlätta och stimulera samarbetet

mellan alkoholforskare inom olika discipliner. Enligt utskottets bestämda mening sker detta bäst genom att de institutioner där alkoholforskning bedrivs i alla händelser under ett inledningsskede samlas till samma ort.

Det är angeläget att man i ett längre perspektiv inte nöjer sig med den omfattning alkoholforskningen nu får. En fortsatt utbyggnad är angelägen. När denna i sinom tid beslutas och kommer till stånd, bör det finnas naturliga förutsättningar att knyta nya tjänster till universitet i andra delar av landet än Stockholm. Men lika angeläget är det att nu få till stånd ett geografiskt samlat centrum för alkoholforskningen. Anknytningen såväl till Stockholms universitet som till Karolinska institutet markerar den tvärvetenskapliga karaktär som det är angeläget att åstadkomma.

För att om möjligt undvika replikväxling vill jag också ta upp vpk-motionens yrkande att riksdagen skall besluta uttala "att alkohol- och drogheroende är ett led i en samhällelig utslagningsprocess och att detta bör vara en grundläggande utgångspunkt för forskningsarbete inom området". På den punkten vill jag säga att utskottet ser det som självklart att studier av utslagningsprocessen i samhället ingår som ett led i forskningen om alkohol och andra beroendeframkallande medel. Något särskilt uttalande i den riktningen ser vi därför som onödigt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 29.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Det är av tvärvetenskapliga skäl, säger statsrådet, när han skall motivera varför han mot UHÄ:s förslag placerar samtliga tre alkoholprofessurer i Stockholm. Att detta argument inte är hållbart framgår av att statsrådet några meningar efter att han har sagt detta om de tvärvetenskapliga aspekterna som ett motiv till en placering av alla tre professorerna på samma ort säger: "Att man samlar forskningsresurserna på en ort behöver dock inte innebära att samtliga berörda tjänster placeras vid samma institution eller högskoleenhet. Just de tvärvetenskapliga aspekterna talar i stället för att man söker sprida tjänsterna för att få möjlighet till påverkan och stimulans från olika fält."

Först säger alltså statsrådet att man måste samla professorerna för att få tvärvetenskaplighet, och i nästa stycke att man måste sprida tjänsterna därför att tvärvetenskapligheten främjas genom påverkan och stimulans från olika fält. Här kan man verkligen tala om att vara kluven.

Enligt min mening bör alkoholforskningen inte bara vara tvärvetenskaplig utan också mångvetenskaplig om man skall få en förnyelse av denna viktiga forskning. Med mångvetenskaplig menar jag att det behövs vetenskapliga gränsöverskridanden med inslag från såväl humanistisk och samhällsvetenskaplig som naturvetenskaplig och medicinsk forskning. Den bästa garantin för att få till stånd en sådan forskning är att den bedrivs på högskolor med olika miljöer och traditioner.

Risken kan nu vara att vi även i fortsättningen får en alkoholforskning som alltför mycket är förankrad i ett traditionellt mönster – en alkoholforskning

där man tar sikte på alkoholen som ett medel, och inte på det som denna forskning nu måste börja inrikta sig på, nämligen de kulturella och sociala förhållanden som ligger bakom det växande missbruket av alkohol.

Detta stöds av UHÄ, Arbetslivscentrum, Landstingsförbundet, LO och TCO. Men jag tycker att statsrådet har böjt sig för det vetenskapliga etablissemanget inom alkoholforskning och riskerar att vi inte får den förnyelse som vi behöver då det gäller forskning kring detta stora samhällsproblem.

Jag vill yrka bifall till reservationen, som innebär att en av de tre professurerna förläggs till Umeå.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! I förrgår diskuterade vi narkotika, i dag diskuterar vi alkohol. Det finns inom all vård ett enormt behov av forskning för att fastställa resultatet av vårdåtgärder, på kort och på lång sikt. Det gäller såväl inom den egentliga sjukvården som inom socialvården och den speciella del därav som kriminalvården är.

En av de tre professurer som upptas i regeringens proposition om alkoholforskning föreslås gälla "vårdforskning med särskild inriktning på alkoholmissbruk". Utbildningsministern föreslår att den skall placeras vid Stockholms universitet.

Att jag tar till orda här beror på att jag skulle vilja ha litet mera klarhet om just denna professur. Låt mig börja med att säga att jag delar regeringens och utbildningsutskottets uppfattning att tjänsten bör placeras i Stockholm och inte i Umeå.

Lars Werner m. fl. har i en motion yrkat på att samtliga de tre föreslagna professurerna skall placeras vid Karolinska institutet med viss samtidig anknytning till Stockholms universitet. Karolinska institutets fakultetsnämnd var för sin del mindre anspråksfull: vi ansåg att professuren i sociologisk alkoholforskning skulle kunna placeras vid universitetet, medan professurerna i psykologisk alkoholforskning och i vårdforskning med särskild inriktning på alkoholmissbruk borde placeras vid Karolinska institutet, där man ju har både en alkoholklirik och en institution för teoretisk alkohol- och narkotikaforskning.

Jag finner det naturligt att utbildningsministern placerat professuren i psykologisk alkoholforskning vid Karolinska institutet med särskilt angivande av att den bör knytas till såväl institutets medicinska fakultet som – underförstått – universitetets samhällsvetenskapliga fakultet. Däremot finner jag det egendomligt att utbildningsministern placerat både professuren i sociologisk alkoholforskning och vårdforskningsprofessuren vid Stockholms universitet utan något motsvarande uttalande om anknytning även till Karolinska institutet. Alldeles speciellt orimligt ter sig detta när det gäller en professur i vårdforskning. Denna tjänst borde enligt min mening ha placerats vid Karolinska institutet men givetvis med anknytning även till universitetet.

Uttä har i sin behandling av denna fråga poängterat önskvärdheten av att

de nya professurernas ämnesområden skulle omfatta forskning såväl kring alkoholproblem som kring narkotikamissbruk. Utbildningsministern har för sin del tonat ned narkotikaaspekterna och ställt alkoholen i förgrunden, och detta med något större skärpa i fråga om sociologi- och psykologiprofessurerna, medan formuleringen är något vidare när det gäller vårdforskningsprofessuren, där begreppet "alkoholmissbruk" även skall anses omfatta missbruk av beroendeframkallande medel.

Detta förhållande borde enligt min mening ytterligare ha understrukt rimligheten i att anknyta denna forskning – som avser två *sjukdomar*, nämligen kronisk alkoholism och narkomani – till en fakultet, som disponerar vårdresurser i både öppen och sluten vård för missbrukare av skilda slag.

Jag skulle också vilja göra en kommentar till terminologin. I det betänkande om narkotikamissbruk, som vi behandlade i förrgår – socialutskottets betänkande 1977/78:36 – diskuterar man vad som där kallas *behandlingsforskning*. Utskottet biträdde där socialministerns förslag att en "initiativgrupp" för behandlingsforskning inom narkomanvården skulle inrättas inom delegationen för social forskning.

Inom medicinska forskningsrådet finns en "initiativgrupp", som nyligen har lagt fram förslag inom området för *vårdforskning*. Jag tror att man skall fundera litet på vad som är skillnaden mellan vårdforskning och behandlingsforskning. "Vård" och "behandling" är inte helt ensbetydande begrepp. "Vård" är ett vidare och mindre specifikt begrepp än "behandling". Man kan vårda en person utan att behandla honom. Man kan också behandla en person utan att vederbörande är i behov av vård. När medicinska forskningsrådet talar om "vård" är det kanske framför allt den personliga omvårdnanden av de sjuka som man har i tankarna. När utbildningsministern talar om "vårdforskning" tänker han på "former eller system för vård och behandling". Ungefär detsamma menar nog socialutskottet med "behandlingsforskning". Vad man är speciellt intresserad av är naturligtvis jämförande studier av resultaten på kortare och längre sikt av olika *behandlingsprogram*; socialutskottet talar om "resultatredovisning och resultatåterföring". Såvitt jag förstår vore det därför rimligare att ersätta benämningen "vårdforskning" med "behandlingsforskning" även för den professur som det här gäller.

Herr talman! Jag har haft tillfälle att delta i behandlingen av narkotikafrågan i socialutskottet men just därför inte kunnat vara med vid behandlingen av alkoholfrågan i utbildningsutskottet. Mot bakgrund av vad jag – tyvärr i efterhand – har funnit rimligt i den här frågan skulle jag ha velat ställa ett yrkande som hade inneburit bifall till utbildningsutskottets betänkande med ändring av benämningen och placeringen av professuren i "vårdforskning med särskild inriktning på alkoholmissbruk" till "behandlingsforskning med särskild inriktning på missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel", placerad vid Karolinska institutet men anknyten såväl till detta som till Stockholms universitets samhällsvetenskapliga fakultet.

När nu detta blivit kammarens sista överläggningsämne och jag känner trycket från dem som antligen får resa hem anser jag mig tvungen att avstå

därifrån, i förhoppning att utbildningsministern på något sätt vid utfärdandet av bestämmelser skall ta hänsyn till vad som här har blivit sagt.

BENGT WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några synpunkter med anledning av vad Gunnar Biörck säger.

Det är ju bra det här, men jag tycker att vi som en viktig utgångspunkt skall ha att det måste bli möjlighet till en sådan bred forskning även vid det unga universitetet i Umeå. Att alltid bygga på med forskningsresurser där verksamheten redan är ordentligt etablerad leder till ständigt ökande klyftor mellan de större och de mindre universiteten i landet. En sådan form av självgenerering kan i varje fall jag inte acceptera, och därför har jag reserverat mig för att åtminstone en av tjänsterna skall förläggas till Umeå.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner också starkt för universitetet i Umeå, och jag har avstått min närmaste medarbetare dit som professor i medicin. Men om jag inte är fel underrättad är Västerbotten det nyktraste länet i landet, och det är därför sannolikt inte i samma behov av en tjänst i just alkoholforskning som t. ex. huvudstaden.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skulle egentligen ha velat forma mitt inlägg i vårsessionens sista minuter till en munter vårsång. Men tyvärr har detta sista ärende inte inspirerat mig till det stämningläget utan mer gett anledning till en klagolåt. Med hänsyn till tiden skall jag göra denna kort.

Först vill jag instämma i vad Bengt Wiklund och Roland Sundgren anförde. Vidare måste jag konstatera att regeringen än en gång sätter tummen ned för förslag om utbyggnad av forskningsresurserna i Umeå högskoleregion. Det har skett många gånger under denna vårsession.

Det välmotiverade förslaget om professur i reumatologi avslogs. Tjänsten gick till Göteborg. Man sade nej till professur i etnologi. Lika illa gick det med det upprepade kravet på professur i socialt arbete. Önskemålet om att högskolan i Luleå skulle få vara med vid fördelningen av pengar till träforskning avvisades. Allt gick till Stockholm.

Regeringen förhalar frågan om forsknings- och utvecklingsenhet i träteknik i Skellefteå, och nu säger man nej till en professur i alkoholforskning i Umeå, trots att förslaget har stötts i alla beredningsinstanser. Jan-Erik Wikström lägger allt i Stockholm.

Jag är djupt besviken. Mottot tycks vara: Åt den som har skall varda givet. Men att alltid bygga ut forskningsresurserna där verksamheten redan är ordentligt etablerad leder till ständigt ökande klyftor mellan större och mindre högskolor. Jag kan inte acceptera en sådan ordning.

Återigen får vi några tröstens ord om att Umeå blir den framtida utbyggnaden som skall komma i fråga. Men varför skall de mindre högskolorna alltid komma i fråga sist? Det kan jag inte acceptera.

Jag är också mycket besviken på de borgerliga kollegerna på Norrlands-bänken. I de frågor jag här berört har socialdemokratiska kolleger från alla fyra länen som ingår i Umeåregionen engagerat sig. De borgerliga har här i riksdagen varit passiva. Jag vill fråga dessa kammarkamrater: Varför har ni inte gjort något för att medverka till att Umeå får den nu aktuella professuren i alkoholforskning? Varför ställer ni så lojalt och förnöjsamt upp till stöd för regeringens centralisering av alla tjänster till Stockholm?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid detta betänkande.

I detta anförande instämde Hagar Normark, Lilly Hansson, Frida Berglund, Karl-Erik Häll och Curt Boström (samtliga s).

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till Georg Andersson vill jag säga att Umeå inte har missgynnats, om man ser på satsningen där i ett vidare perspektiv. Utskottet har i det här aktuella fallet klart prioriterat Umeå när det gäller nästa etapp av utbyggnaden av denna forskning.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! I korthet vill jag säga att vi yrkar bifall till vpk-motionen 1977/78:1984, där vi begär att riksdagen med avslag på propositionen beslutar benämna tjänsterna sociologi, med särskild inriktning på missbruk av alkohol och droger, psykologi, med särskild inriktning på missbruk av alkohol och droger, samt behandlingsforskning, med särskild inriktning på missbruk av alkohol och droger, samt att placeringen av tjänsterna sker i överensstämmelse med vad som förordas i en i motionen nämnd skrivelse.

Vidare yrkar vi att riksdagen uttalar att alkohol- och drogberoende är ett led i en samhällelig utslagningsprocess och att detta bör vara en grundläggande utgångspunkt också för forskningsarbetet inom området.

Till Linnea Hörlén vill jag säga att jag tyvärr inte kan finna att det, som hon uttrycker det, med önskvärd tydlighet framgår att det kravet skulle vara tillgodosett. Därför kvarstår vårt yrkande på den punkten.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Bara ett par ord om lokaliseringen av en av tjänsterna till Umeå.

Jag har följt dessa frågor i samband med utbyggnaden av Umeå universitet i många år, och jag är väl medveten om att det är utomordentligt viktigt att satsningarna på universitetet i Umeå ökar vid den fortsatta utbyggnaden av landets forskningsresurser. Enligt min uppfattning har det inte varit möjligt att göra det i detta sammanhang, men jag kan försäkra kammarens ärade ledamöter att det för mig är utomordentligt betydelsefullt att med uppmärksamhet följa utvecklingen i Umeå i framtiden och försöka medverka till positiva lösningar inom olika forskningsområden.

Lördagen den
3 juni 1978

*Viss alkoholforsk-
ning*

BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Efter det som utskottsordföranden nu har sagt ber jag att få rikta ett tack till honom för den goda omtanken, men det är ju så att vi har stött på alltför mycket av motgångar under den här tiden, som Georg Andersson nyss sade. Professuren i reumatologi blev fördröjd ett år. Umeå universitet var berett att ta emot den ett år tidigare, men det blev inte så på grund av olika manövrer. Vi har en känsla av att det bara är varma ord som man använder – praktiskt händer det ingenting för Umeå universitets del.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1984 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Wiklund och Roland Sundgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 29 mom. 3 röstar ja,
den som ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Wiklund och Roland Sundgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 202
Nej – 82
Avstår – 11

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1984 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1984 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1977/78:26 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Finansutskottets betänkanden

1977/78:43 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar

1977/78:44 med anledning av i propositionerna 1977/78:100 och 1977/78:150 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1978/79 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar

1977/78:45 med anledning av i propositionerna 1977/78:100 och 1977/78:150 framlagt förslag om anslag till oförutsedda utgifter för budgetåret 1978/79

1977/78:46 angående investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1978/79

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1977/78:47 angående inkomster på statsbudgeten för budgetåret 1978/79.
m. m.

1977/78:48 angående tilläggsbudget II och tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78

1977/78:49 angående statsbudget för budgetåret 1978/79

Sedan kammaren bifallit utskottets framställningar om att ärendena skulle avgöras efter endast en bordläggning, bifölls vad utskottet i övrigt hemställt i dessa betänkanden.

§ 10 Meddelande om justering av kammarens protokoll, m. m.

TALMANNEN:

De kammarens protokoll som återstår ojusterade vid innevarande riksmötes slut framläggs till godkännande torsdagen den 15 juni kl. 15.00 och torsdagen den 29 juni kl. 15.00.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

*Meddelande om
justering av kam-
marens protokoll,
m. m.*

Till kammarens ledamöter har utdelats statistik rörande riksdagsarbetet under riksdagarna 1971–1974 samt riksmötena 1975/76–1977/78.

Riksmötet 1978/79 börjar – såsom tidigare meddelats – tisdagen den 3 oktober 1978 kl. 11.00.

§ 11 Riksmötets avslutning

TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! Vi står nu inför avslutningen av 1977/78 års riksmöte, som med den hårda arbetsbelastningen ställt stora krav på kammarens ledamöter och personal. Av den statistik som utdelats framgår att antalet plenitimmer ökat väsentligt jämfört med föregående riksmöte. Statistiken utvisar vidare att det hållits ca 6 700 anföranden och 2 030 genmälen, vilket också är en avsevärd ökning.

Det är min förhoppning att den av talmanskonferensen rekommenderade planeringen inför nästa riksmöte skall leda fram till en jämnare fördelning av arbetsuppgifterna under hela riksmötet.

Jag tackar kammarens ledamöter för intresserade insatser i riksdagsarbetet och för visat förtroende. Till vice talmännen ber jag få framföra ett tack för gott samarbete och värdfull hjälp.

Jag framför också kammarens tack till riksdagsdirektören för hans säkra och skickliga arbete. Likaså vill jag ge uttryck för kammarens tacksamhet till kanslipersonalen, stenograferna och all övrig personal för deras betydelsefulla arbetsinsatser och beredvillighet även då arbetsbördan varit mycket stor.

Jag önskar kammarens ledamöter och personal en schön och angenäm sommar med tillfällen till rekreation och avkoppling, så att vi kan mötas med friska krafter vid nästa riksmöte.

GUNNAR STRÄNG:

Herr talman! Av vissa anledningar tillkommer det mig att i dag framföra kammarens kollektiva tack till vår talman och uttala vår uppskattning för det lugn, den oväld och den effektivitet med vilken herr talmannen under den gångna riksdagen lett kammarens arbete.

Jag vill också rikta vårt tack till kammarens vice talmän, dess sekreterare och övrig personal, som med sedvanlig erfarenhet, skicklighet och gott omdöme lagt saker och ting till rätta för oss i vårt dagliga arbete.

Ni har, herr talman, på ett föredömligt sätt och enligt riksdagens lagar och föreskrifter sett till att denna församling fullgjort de ansvarsfulla uppgifter som den enligt parlamentarismens regler har fått sig ålagda i egenskap av ombud för svenska folket.

När vi nu lämnar kammaren efter avslutat riksmöte tackar vi för den vänliga sommarhälsning som talmannen gett oss på vägen.

Vi vill returnera den i mångdubbel form. Kammarens ledamöter önskar sin talman en välförtjänt vila och avkoppling efter en hård och arbetstyngd riksdag. Vi föreställer oss att det är med ett visst välbehag som herr

talmannen byter ut talmansklubban mot yxan, sågen och busksaxen på skogsskiftet i det vackra Bergslagen.

Nr 163

Lördagen den
3 juni 1978

Talmannen förklarade här efter riksmötet 1977/78 avslutat.

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 15.09.

*Riksmötets
avslutning*

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert